

Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej
Dolnośląskie Centrum Szkolenia Samorządowego

Strategia rozwoju miasta i gminy

Twardogóra

Autorzy opracowania:

Spółceństwo miasta i gminy Twardogóra
przy współdziałale zespołu w składzie:

- kierownik zespołu - Andrzej Kapała
- Andrzej Ferens
- Paweł Kieruzal
- Katarzyna Kobielska
- Przemysław Wojcieszak

Twardogóra - Wrocław 2002 r.

Spis treści

SPIS TREŚCI.....	2
WSTĘP	4
1.DIAGNOZA UKŁADU LOKALNEGO MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA	6
1.1. OBSZAR I ŚRODOWISKO GEOGRAFICZNE	6
1.2. LUDNOŚĆ GMINY	6
1.3. RYNEK PRACY I BEZROBOCIE	7
1.4. GOSPODARKA MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA	8
1.4.1. <i>Struktura gospodarki lokalnej.....</i>	<i>8</i>
1.4.2. <i>Rolnictwo i leśnictwo</i>	<i>11</i>
1.4.2.1. <i>Struktura użytkowania gruntów oraz wyposażenie techniczne gospodarstw.....</i>	<i>11</i>
1.4.2.2. <i>Kierunki przekształceń obszarów wiejskich i rolnictwa.....</i>	<i>16</i>
1.4.3. <i>Handel i gastronomia.....</i>	<i>18</i>
1.4.4. <i>Walory turystyczne i turystyka</i>	<i>19</i>
1.5. LOKALNA INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	20
1.5.1. <i>Mieszkalnictwo.....</i>	<i>20</i>
1.5.2. <i>Oczyszczanie miasta i gminy, gospodarka odpadami</i>	<i>23</i>
1.5.3. <i>Transport i łączność.....</i>	<i>24</i>
1.5.4. <i>Gospodarka wodno - ściekowa</i>	<i>27</i>
1.5.5. <i>Zaopatrzenie energetyczne</i>	<i>28</i>
1.6. SPOŁECZNA SFERA GMINY.	30
1.6.1. <i>Oświata i wychowanie.....</i>	<i>30</i>
1.6.2. <i>Ochrona zdrowia.....</i>	<i>34</i>
1.6.3. <i>Kultura.</i>	<i>36</i>
1.6.4. <i>Sport i rekreacja.....</i>	<i>40</i>
1.6.5. <i>Opieka społeczna.</i>	<i>41</i>
1.6.6. <i>Bezpieczeństwo publiczne.</i>	<i>43</i>
1.7. ELEMENTY STYMULUJĄCE ROZWÓJ GMINY	44
1.7.1. <i>Finanse Miasta i Gminy.....</i>	<i>44</i>
1.7.1.1. <i>Analiza dochodów budżetowych w latach 1998 - 2000</i>	<i>44</i>
1.7.1.2. <i>Analiza wydatków budżetowych w latach 1998 – 2000.....</i>	<i>48</i>
1.7.1.3. <i>Wynik budżetu w latach 1997 – 2000</i>	<i>50</i>
1.7.1.4. <i>Analiza wskaźnikowa – ocena sytuacji finansowej gminy</i>	<i>51</i>
1.7.2. <i>Działania marketingowe władz lokalnych, promocja.....</i>	<i>55</i>
1.7.3. <i>Administracja samorządowa i zarządzanie gminą.....</i>	<i>56</i>

2 DIAGNOZA PROSPEKTYWNA.....	58
2.1. WYNIKI ANALIZY SWOT.....	58
2.1.1. <i>Mocne i słabe strony Miasta i Gminy Twardogóra.....</i>	58
2.1.2. <i>Szanse i zagrożenia Miasta i Gminy Twardogóra.....</i>	61
2.2. PROBLEMY MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA W OPINII MIESZKAŃCÓW – WYNIKI BADAŃ ANKIETOWYCH.....	62
2.2.1. <i>Charakterystyka badanej próby.....</i>	62
2.2.2. <i>Więź mieszkańców z gminą.....</i>	64
2.2.3. <i>Sytuacja materialna ankietowanych.....</i>	64
2.2.4. <i>Problemy Miasta i Gminy Twardogóra w opinii ankietowanych.....</i>	65
2.2.5. <i>Ocena jakości usług lokalnych.....</i>	66
2.2.6. <i>Poziom bezpieczeństwa w gminie.....</i>	68
2.2.7. <i>Polityka informacyjna władz gminy.....</i>	69
2.2.8. <i>Problemy Gminy i Miasta Twardogóra w opinii uczniów gimnazjum.....</i>	69
3. KONSTRUKCJA STRATEGII ROZWOJU.....	73
3.1. MISJA MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA.....	73
3.2. CELE STRATEGICZNEGO ROZWOJU MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA.....	74
3.2.1. <i>Cel strategiczny nr I - Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na małych i średnich przedsiębiorstwach, zgodny z zasadami ekologii.....</i>	74
3.2.2. <i>Cel strategiczny nr II - zapewnienie wysokiego standardu usług publicznych świadczonych mieszkańcom miasta i gminy Twardogóry.....</i>	79
3.2.3. <i>Cel strategiczny nr III - Rozbudowa i unowocześnienie gminnej infrastruktury technicznej.....</i>	86
3.2.4. <i>Cel strategiczny nr IV - Rozwój turystyki i rekreacji.....</i>	94
3.3. PLAN OPERACYJNY STRATEGII ROZWOJU MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA.....	102
3.4. ZASADY MONITOROWANIA I NADZORU NAD REALIZACJĄ STRATEGII.....	110

Wstęp

Szybkie tempo przemian politycznych i gospodarczych, presja bieżących problemów, wzrastające potrzeby oraz oczekiwania społeczne zmuszają administrację samorządową do poszukiwania sposobów dostosowania lokalnej polityki społecznej i gospodarczej do zmieniających się uwarunkowań.

Przemiany społeczno-gospodarcze, jakie mają miejsce w naszym kraju oraz na świecie a także perspektywa wstąpienia Polski do struktur Unii Europejskiej powodują konieczność nowego podejścia do zagadnień zarządzania gminą. Działania władz samorządowych chcących zapewnić rozwój swojej małej ojczyzny, natrafiają na ciągłe ograniczenia zasobów finansowych, ludzkich oraz technicznych służących do zaspokajania potrzeb mieszkańców. Istotne jest, aby posiadane walory wykorzystać jak najefektywniej i jak najbardziej racjonalnie. Aby temu sprostać potrzebne jest planowanie strategiczne. Strategię rozwoju lokalnego powinna definiować sama gmina. Tylko w ten sposób sformułowany, długofalowy program ma szansę realizacji.

W sytuacji konieczności podjęcia takich działań znalazła się gmina miejsko – wiejska Twardogóra. Opracowania strategii, na zlecenie władz Miasta i Gminy, podjęło się Dolnośląskie Centrum Szkolenia Samorządowego z Wrocławia. W ramach tych prac przeprowadzono m.in. cykl warsztatów strategicznych, których uczestnikami byli mieszkańcy terenów miejskich i wiejskich Twardogóry, a przede wszystkim liderzy tych społeczności. Na spotkaniach, moderowanych przez ekspertów z DCSzS, określono słabe i mocne strony miasta oraz jego szanse i zagrożenia (analiza SWOT). Następnie opracowano misję oraz cele strategiczne, operacyjne i zadania strategiczne. W trakcie działań zmierzających do opracowania strategii rozwoju rozesłano ankiety do mieszkańców w celu zapoznania się z ich opiniami na temat podstawowych problemów gminy.

Zdaniem mieszkańców, a także konsultantów z DCSzS, dalszy rozwój gminy powinien być zgodny z misją, której nadano następujące brzmienie:

„Twardogóra dumna ze swojego dziedzictwa zapewnia wspólnocie samorządowej nowoczesne warunki życia i rozwoju oraz aktywności gospodarczej w zgodzie z zasadami ekologii, marzeniami i aspiracjami mieszkańców. Partnerom oferujemy przyjazny klimat inwestycyjny, unikalne walory przyrodnicze dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz naszego ducha przedsiębiorczości i otwartości.”

Realizacja działań określonych w strategii zaowocuje realizacją misji, co w opinii ekspertów zapewni Twardogórze osiągnięcie sukcesu i perspektywę stałego rozwoju.

Warto podkreślić, że dane zawarte w opracowaniu odpowiadają aktualnemu stanowi zasobów informacji instytucji administracyjnych i podmiotów gospodarczych miasta, a także możliwych do wykorzystania źródeł statystyki lokalnej i regionalnej. Ze względu na brak najnowszych danych, w kilku przypadkach musieliśmy posłużyć się starszymi informacjami.

Uzyskane w ten sposób wiadomości, wzbogacone o przeprowadzone rozmowy, a także poczynione obserwacje członków Zespołu, pozwoliły na sformułowanie wspólnie ze społecznością lokalną strategii rozwoju społeczno-gospodarczego miasta i gminy Twardogóra.

Opracowanie składa się z trzech części:

Część pierwsza zawiera diagnozę układu lokalnego. Na tle ogólnej charakterystyki społeczno-gospodarczej gminy, jej funkcji, zaprezentowano m.in. sytuację na rynku pracy, stan mieszkalnictwa, zasobów infrastrukturalnych i finansowych.

W części drugiej opracowania, przy wykorzystaniu metody SWOT, przedstawiono ocenę układu lokalnego określając mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia gminy.

Ustalenia dwóch pierwszych części opracowania stanowiły punkt wyjścia w konstruowaniu scenariusza rozwoju, rozumianego jako identyfikacja i segmentacja logicznej sekwencji zdarzeń mających w przyszłości zdecydować o aktywności społeczno - gospodarczej gminy oraz pomyślności jej mieszkańców. Konstruowanie takiego scenariusza w postaci ustalenia misji rozwoju gminy, struktury celów i zadań strategicznych, operacyjnych, a także organizacyjnych i finansowych aspektów realizacji strategii, stanowi przedmiot trzeciej części opracowania.

Należy pamiętać, że proces zarządzania strategicznego jest procesem „żywym”, wymagającym ciągłej kontroli i modyfikacji przyjętych rozwiązań, stosownie do zmieniających się warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Dla jego powodzenia konieczne jest zaangażowanie nie tylko władz miasta ale również instytucji życia gospodarczego, społecznego i kulturalnego, a przede wszystkim samych mieszkańców.

Dolnośląskie Centrum Szkolenia Samorządowego wraz z zespołem ekspertów składa podziękowania wszystkim osobom, które uczestniczyły w procesie budowania „Strategii rozwoju miasta i gminy Twardogóra”. Poprzez czynne uczestnictwo w warsztatach, badaniach ankietowych oraz udzielanie cennych wskazówek przyczyniły się ostatecznego opracowania niniejszego dokumentu.

1. Diagnoza układu lokalnego Miasta i Gminy Twardogóra

1.1. Obszar i środowisko geograficzne

Gmina Twardogóra zajmuje północno-wschodnią część województwa dolnośląskiego. Od strony wschodniej graniczy z województwem wielkopolskim. Obejmuje teren o powierzchni 168 km² (w tym miasto 8,3 km²). Gminę zamieszkuje 12894 osób.

Na terenie gminy znajduje się kilka mezoregionów: Kotlina Milicka, Wzgórza Trzebnickie, Wzgórza Twardogórskie, Pradolina Wrocławska. Warunki geograficzne powodują, że jej teren jest urozmaicony licznymi wzgórzami oraz stawami. Charakterystyczne dla gminy jest duże zalesienie wynoszące ponad 40%. Przeważają lasy sosnowe choć występują też licznie dęby, olchy, brzozy, buki i świerki. Wymienione warunki wpływają korzystnie na klimat Twardogóry.

Gmina liczy 18 sołectw. Rolnicza wartość gruntów w gminie jest niska, występują tylko grunty niższych klas bonitacyjnych III, IV, V, VI. Użytki rolne zajmują 45 % jej powierzchni ogólnej.

Twardogóra leży w sąsiedztwie aglomeracji wrocławskiej (46 km od Wrocławia). Połączenie drogowe z Wrocławiem nie jest niestety dobrej jakości. Przez gminę przebiega droga wojewódzka nr 448 (Milicz-Syców). Posiada ona również bezpośrednie połączenia kolejowe z Oleśnicą i Ostrowem Wielkopolskim.

Twardogóra jest w całości położona w dorzeczu Odry i zlewni rzek Baryczy i Widawy. Na terenie gminy biorą swój początek ciekі wodne wpływające do Baryczy i Widawy (m.in. Skorynia, Prudna, Oleśnica). W jej północnej części znajdują się liczne stawy hodowlane, które powstały sztucznie z małych jezior.

1.2. Ludność gminy

Ludność gminy i miasta Twardogóra w 2000 roku wynosiła 12 907 osób, stanowiąc tym samym 12,3% ludności powiatu oleśnickiego i 0,4% regionu dolnośląskiego, ze średnim wskaźnikiem koncentracji przestrzennej 77 osób na 1 km². Dla województwa wynosi on odpowiednio 149 osób na km². Kobiety stanowią 50% mieszkańców (średnio w regionie 53,7%). Strukturę wieku ludności ilustruje tabela nr 1.

Tabela 1. Struktura wieku ludności miasta i gminy Twardogóra (stan na 31.12.2000).

ludność w wieku	Ogółem	w %
przedprodukcyjnym	3 510	27,2
produkcyjnym	7 967	61,7
poprodukcyjnym	1 430	11,1
razem	12 907	100,0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji Głównego Urzędu Statystycznego.

Ważne konsekwencje społeczne i ekonomiczne wynikają ze wskaźników wieku ludności. Dominującą grupą jest ludność w wieku produkcyjnym stanowiąca 61%. Wskaźnik jest nieco niższy od średniej regionalnej (61,5%). Należy jednak zwrócić uwagę na relatywnie dużą liczbę osób w wieku przedprodukcyjnym, których udział jest o prawie 5 % wyższy od średniej regionalnej.

Mieszkańcy miasta i gminy Twardogóra są społecznością względnie młodą. Potwierdza to wskaźnik przyrostu naturalnego na poziomie 1,4 - wyższy niż całego powiatu oleśnickiego (1,3) i zdecydowanie wyższy niż w przypadku całego regionu (-1,0).

1.3. Rynek pracy i bezrobocie

Z badań statystycznych jak i odbytych warsztatów strategicznych z liderami lokalnymi, wynika, że jednym z najważniejszych problemów miasta i gminy jest bezrobocie. Powiększanie się potencjalnych zasobów pracy poprzez pojawianie się na rynku absolwentów szkół z kolejnych roczników wyżu demograficznego powoduje wzrost popytu na pracę i pogarszanie się sytuacji osób już wcześniej poszukujących zatrudnienia.

Według stanu na dzień 31.03.2001 r. liczba bezrobotnych w gminie wynosiła 1597 osób, w tym 57 % to kobiety. Przestrzenne rozmieszczenie zjawiska bezrobocia jest mniej więcej równomierne i po połowie przypada na miasto Twardogórę oraz tereny wiejskie gminy. Stopa bezrobocia kształtuje się na poziomie 22 %, a więc jest znacznie wyższa niż średnia dolnośląska (19,1%) a także krajowa (15,9 %).

Struktura wiekowa bezrobotnych wskazuje, iż najliczniej reprezentowane są osoby w wieku 18-24 lata, stanowiące 27,5% ogółu bezrobotnych, pozostałe kategorie to osoby w wieku 25-34 lata (27,4%), 35-44 lata (24,7%), 45-54 lata (19,1%) oraz 55 i więcej lat (1,4%).

Wśród bezrobotnych dominują osoby z wykształceniem zasadniczym. Takie wykształcenie posiada 46 % bezrobotnych. Pozostałe kategorie kształtują się następująco:

wykształcenie podstawowe – 29,9%, średnie zawodowe – 19,8%, średnie ogólnokształcące – 3 % oraz wyższe – 1,3%.

Według stanu z końca grudnia dominującą grupę bezrobotnych stanowiły osoby posiadające następujące zawody:

- kucharze	-	11 osób
- sprzedawcy	-	34 osób
- robotnicy leśni	-	16 osób
- ślusarze	-	27 osób
- tokarze	-	10 osoby
- mechanicy samochodów osobowych	-	13 osób

W 1999 r. aktywnymi formami walki z bezrobociem objętych zostało ponad 330 osób, a z tego:

- 18 osób uczestniczyło w szkoleniach,
- 62 osoby uczestniczyły w pracach interwencyjnych,
- 19 osób brało udział w robotach publicznych,
- 40 osób skierowano do pracy w ramach tzw. umów absolwenckich,
- 4 osoby skierowano na staż absolwencki,

Perspektywy dla rynku pracy w mieście i gminie Twardogóra nie są niestety pozytywne. Sytuacja na rynku pracy pogarsza się, szacunki makroekonomiczne wskazują, że stopa bezrobocia w Polsce w najbliższych latach może wzrosnąć do poziomu około 19 %. Co przy obecnej stopie, o 3 punkty procentowe niższej, oznacza kolejne dziesiątki tysięcy osób bez pracy. Spowolniony wzrost gospodarczy nie jest w stanie wchłonąć nowych roczników wyżu demograficznego a także „ofiar“ poprawy jakości pracy w przedsiębiorstwach już istniejących.

W kategoriach mikroekonomicznych najpoważniejszym niebezpieczeństwem dla twardogórskiego rynku pracy jest perspektywa przeniesienia fabryki „BOSCH“ pod Wrocław. Może to oznaczać powiększenie się liczby bezrobotnych o kolejne 200 osób.

1.4. Gospodarka Miasta i Gminy Twardogóra

1.4.1. Struktura gospodarki lokalnej

Do najważniejszych i największych zakładów przemysłowych na terenie Twardogóry należą zakłady:

Fabryka Mebli BODZIO - Goszcz, - produkcja mebli, (ok. 750 pracowników)

BOSCH - układy hamulcowe, branża motoryzacyjna (ok. 500 pracowników),

Spółdzielnia SPAMEL - branża elektryczna (ok. 300 pracowników).

Wśród ważnych dla gospodarki lokalnej zakładów wymienić należy:

Zakład Produkcyjny JANCOL - branża motoryzacyjna,

Zakład Produkcyjny TAPPOL - produkcja tworzyw sztucznych,

Zakład Tworzyw Sztucznych DREWPLAST- produkcja tworzyw sztucznych,

Zakład Produkcyjny GIERUS MEBLE - produkcja mebli,

Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Handlowe DORTEX, - branża tapicerska,

Stolarstwo Meblowe s.c. GAŁA - produkcja mebli.

Specyfiką gminy jest to, że zdecydowana większość podmiotów gospodarczych na jej terenie stanowią małe zakłady produkcyjne, zatrudniające 5 - 10 osób. Dominującą branżą jest produkcja mebli (stolarstwo, tapicerstwo). W tej gałęzi gospodarki lokalnej funkcjonuje około 300 podmiotów. Meble są głównym i rozpoznawalnym produktem Twardogóry.

Istotną rolę w strukturze gospodarki lokalnej odgrywa produkcja wyrobów z tworzyw sztucznych (a także ich przetwarzanie). Na terenie gminy funkcjonują także firmy zajmujące się budownictwem, remontami, naprawą samochodów itp.

Analizując strukturę gospodarczą Twardogóry warto wspomnieć fakt, że wszystkie niezbędne materiały, produkty i półprodukty potrzebne do produkcji meblarskiej są wytwarzane lub dostarczane przez miejscowe zakłady i rzemieślników.

Ilość, sektor oraz formę prawną prowadzonej działalności obrazuje poniższa tabela:

Tabela 2. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze KRUPGN - REGON

	ogółem	sektor		z ogółem			
		publiczny	prywatny	przedsiębiorstwa państwowe	Spółki prawa handlowego	spółki z udziałem kapitału zagranicznego	osoby fizyczne
1999							
gmina	831	19	812	-	8	4	711
w tym miasto	533	14	519	-	5	1	447
1998							
gmina	827	16	811				707
1997							
gmina	817	19	798				692

Źródło: Opracowania własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Z analizy tabeli wynika, że decydującą rolę w gospodarce Twardogóry odgrywa sektor prywatny i małe przedsiębiorstwa (często jednoosobowe). Dane wskazują jednoznacznie na przyrost ilości podmiotów gospodarczych. Jest to świadectwo wysokiej aktywności gospodarczej mieszkańców gminy. Niestety od początku roku 2001 rozpoczął się dość znaczny spadek ilości podmiotów gospodarczych. Według danych Urzędu Miasta i Gminy w styczniu 2001 r. wpisało się do ewidencji działalności gospodarczej tylko 5 nowych podmiotów, wykreślono z niej 15. W lutym zarejestrowały się tylko 4 podmioty natomiast wykreślono 11. Według informacji U.M.i G. zjawisko w takiej skali występuje po raz pierwszy.

Strukturę gospodarki Twardogóry pod względem działów gospodarki narodowej prezentuje poniższa tabela.

Tabela 3. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze KRUPGN-REGON według sekcji.

	ogółem	w tym					
		przemysł	budownictwo	handel i naprawy	transport składowanie i łączność	obsługa nieruchomości i firm	ochrona zdrowia i opieka socjalna
1999							
gmina	831	331	49	215	17	67	13
w tym miasto	533	202	29	145	7	50	13
1998							
gmina	827	333	50	223	16		
1997							
gmina	817	343	42	208	17		

Źródło: Opracowania własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Dane powyższe wskazują na dużą ilość podmiotów lokalnych prowadzących działalność w przemyśle. W większości podmioty te działają w branży stolarstwo - tapicerstwo. Z danych tych wynika również, że większość przedsiębiorstw działa na terenie miasta. Dostyc dużo podmiotów działa w sektorze handel i naprawy. W większości są to zakłady i osoby świadczące drobne usługi i osoby zajmujące się handlem obwoźnym.

Analizując gospodarkę Twardogóry z punktu widzenia rynku pracy (tabela poniżej) zauważyć można, że zdecydowaną większość pracowników zatrudnia sektor prywatny. Największy udział w wykorzystaniu lokalnej siły roboczej ma przemysł i budownictwo.

Tabela 4. Pracujący w gminie Twardogóra 1999r*

	ogółem	sektor		z ogółem		
		publiczny	prywatny	przemysł i budownictwo	usługi rynkowe	Usługi nierynkowe
gmina	3093	633	2460	2239	418	372
w tym miasto	1439	472	967	829	317	293

Źródło: Opracowania własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

** Według faktycznego miejsca pracy, bez osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą i spółek cywilnych, w których liczba pracujących nie przekracza 9 osób*

Średnie wynagrodzenie miesięczne kształtowało się w kolejnych latach na następującym poziomie (dane WUS):

- w roku 1997: 1010 PLN, w byłym województwie wrocławskim wynosiło 1089 PLN
- w roku 1998: 1171 PLN, w województwie dolnośląskim 1252 PLN
- w roku 1999: 1244 PLN

Dane informują o tym, że średnie wynagrodzenie w gminie jest niższe niż średnia byłego województwa wrocławskiego a także obecnego dolnośląskiego.

1.4.2. Rolnictwo i leśnictwo

1.4.2.1. Struktura użytkowania gruntów oraz wyposażenie techniczne gospodarstw.

Struktura użytkowania gruntów oraz rozwinięty przemysł drzewny, stolarski i motoryzacyjny kwalifikują gminę Twardogóra do gmin o profilu przemysłowo-rolniczym.

W gminie prowadzona jest wielokierunkowa produkcja rolna. Użytkowanie gruntów wg. danych WUS z 31.12.1999 roku, po aktualizacji przez Urząd Miasta i Gminy na dzień 30 kwietnia 2000 roku przedstawia się następująco:

Tabela 5. Użytkowanie gruntów w Gminie Twardogóra.

powierzchnia ogólna gminy w ha	użytki rolne w ha					lasy	pozostałe
	razem	grunty rolne	sady	łąki	pastwiska		
16.799	7610	5341	25	1491	753	7384	1805

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra, 2000 r.

Tabela 6. Struktura gospodarstw rolnych wg powierzchni

Wielkość gospodarstwa	Ilość gospodarstw	Udział w %
Od 1 - 2 ha	179	31,2
Od 2 - 5 ha	154	26,9
Od 5 - 10 ha	127	22,2
Od 10 - 20 ha	78	13,6
Od 20 - 50 ha	28	4,9
50 ha i więcej	7	1,2

Źródło: Urząd Miasta i Gminy Twardogóra, 2000 r.

Analizując powyższe dane, należy stwierdzić, że cechą struktury rolnictwa jest jego wysokie rozdrobnienie. Liczba gospodarstw, łącznie z tzw. działkami rolnymi (0,1-0,99 ha) wynosi ok.1 tys. Średnia wielkość gospodarstwa to ok. 7,2 ha użytków rolnych. Największą grupą są gospodarstwa od 1 do 5 ha /333 gospodarstw/, które stanowią 58% ogólnej ich liczby. 113 gospodarstw ma powierzchnię ponad 10 ha. Jest to ok. 20% ogółu gospodarstw rolnych w gminie. Tylko 35 gospodarstw ma powierzchnię powyżej 20 ha i może prowadzić towarową produkcję rolną. Ze względu na klasy bonitacyjne gleb tylko ok. 35% gruntów ornych jest zdalnych do prowadzenia działalności rolniczej.

Tabela 7. Bonitacja gleb.

klasa bonitacji	powierzchnia w hektarach	udział w %
I	-	-
II	-	-
III	177	3,4
IV	1596	29,2

V, VI	2490	44,8
VI	1245	21,8
VIz	44	0,8

Źródło: Dane Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Łącznie ok. 65% powierzchni gruntów ornych stanowią kompleksy słabe i bardzo słabe, nie dające możliwości uzyskania opłacalnych plonów roślin uprawnych.

Tabela 8. Powierzchnia zasiewów w indywidualnych gospodarstwach rolnych (w ha).

wyszczególnienie	ilość
zasiewy ogółem	4108,5
w tym zboża	1745
pszenica	330
żyto	435
jęczmień	510
owies	150
pszenżyto	320
mieszanki zbożowe	245
ziemniaki	350
rośliny pastewne	15
warzywa	8,5

Źródło; Szacunki Urzędu Miasta i Gminy, 2001 rok.

Pod względem zasiewów w gospodarstwach rolnych preferowane są zboża (1745 ha) w tym: żyto (435 ha) i jęczmień jary oraz pszenżyto (po 320 ha). Drugie miejsce pod względem powierzchni zajmują ziemniaki (350 ha). Według szacunków służby rolnej gminy i specjalistów Regionalnego Centrum Doradztwa oraz materiałów Urzędu Statystycznego we Wrocławiu w roku gospodarczym 2000 średnia wydajność z ha wynosiła:

Tabela 9. Średnie plony z ha.

uprawy	plon [dt/ha]
pszenica	20,4
żyto	15,4
Jęczmień	22,2

Pszennyto	24,3
Ziemniaki	160

Źródło: szacunki Urzędu Gminy 2000 r.

Tradycyjnie na słabszych kompleksach glebowych dominującymi uprawami są te z przeznaczeniem na paszę dla zwierząt. W przypadku Twardogóry są to: zboża paszowe i ziemniaki. Uzyskiwane plony mieszczą się w granicach najniższych uzyskiwanych w województwie i nie zapewniają opłacalności upraw.

Tabela 10. Stan pogłowia bydła w gospodarstwach indywidualnych.

Wyszczególnienie	ilość sztuk
bydło ogółem, w tym	1115
Krowy	465

Źródło: PSR WUS 1996 r.

Obsada bydła w Gminie Twardogóra kształtuje się na poziomie 19,8 SD na 100 ha UR.

Tabela 11. Pogłowie trzody chlewnej w gospodarstwach indywidualnych.

Wyszczególnienie	Ilość sztuk
trzoda chlewna ogółem,	3440
lochy hodowlane	243

Źródło: PSR WUS 1996 r.

Obsada bydła w Gminie Twardogóra kształtuje się na poziomie 19,8 SD na 100 ha UR .

Pogłowie zwierząt gospodarskich w sztukach wg. szacunku Urzędu Miasta i Gminy /stan na 30 kwietnia 2000 r./ przedstawiał się następująco:

Tabela 12. Pogłowie zwierząt gospodarskich według stanu na dzień 30 kwietnia 2000 r.

Rodzaj zwierząt	ilość w sztukach
Trzoda	1200
Bydło	593
Owce	105

Kozy	74
Drób	54 tys.

Źródło: Szacunki Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra

Jak widać w ostatnich latach w gminie Twardogóra znacząco obniżyła się produkcja zwierzęca. Liczba utrzymywanych zwierząt hodowlanych zmniejszyła się prawie trzykrotnie.

Tabela 13. Wyposażenie techniczne gospodarstw

Sprzęt rolniczy	ilość
Ciągniki rolnicze	200
Samochody ciężarowe	14
przyczepy	16
Kombajny zbożowe	20
Kombajny ziemniaczane	11
Rozsiewacze nawozów	82
kosiarki	76
Opryskiwacze	29
Dojarki	4

Źródło: PST - US Wrocław 1996 r.

Wyposażenie gospodarstw rolnych w sprzęt rolniczy jest słabe. Pozostaje to w ścisłym związku z dużym rozdrobieniem gospodarstw rolnych.

Tabela 14. Rynki zbytu

lp.	produkt	nazwa zakładu rolno-spożywczego prowadzącego skup
1	zboża i rzepak	Agropasz Milicz; PRPH Gospasz Milicz; PBP Milbud Milicz; PPHU T. Łopyta Zawonia; PZRoln. W. Osadowski; RSP Ujeździec Mały; Dolpasz Wytwórnia Pasz Skokowa; AGRO - BETA Skarszyn; Młyn Strzeszów; Gosp. Rolne J. Kozyra; Polskie Młyny Oleśnica; PPH W. Bociański Niecieszów; Skład Ogólno - Rolny K. Ambroży Wabienice

2	żywiec	Zakład Mięsny E. M. Smolarek Milicz; ZPM G. Jankowski Krośnice; ZPM P. Czajkowski; ZPM „Pałas” Prusice; Masarnia „Rega” S. Sanecki Wisznia Mała; „Tarczyński” sp. z o. o.; Prusice; Zakład Masarski L. Błasiak; ZPM B. Urbanowski Zawidowice.
3	mleko	OSM Trzebnica
4	owoce i warzywa	Agromix s.c. Szymanów; „Pinto - Agro” sp. z o. o. ; Import - Export Prusice; PPH Sady - Trzebnica; Spółdzielnia Rolno - Handlowa Samopomoc Chłopska Trzebnica; Soki Naturalne - International sp. z o. o. Prusice.

Źródło: PST - US Wrocław 1996 r.

Głównymi odbiorcami produktów rolnych są przedsiębiorstwa rolno-spożywcze powiatu trzebnickiego, oleśnickiego oraz z terenu gminy i miasta Międzybórz.

Rolnictwo indywidualne na obszarze gminy opiera się na gospodarstwach rodzinnych. Oznacza to, iż podstawą produkcji jest praca własna użytkownika gospodarstwa rolnego oraz członków jego gospodarstwa domowego. Rodzinny charakter gospodarstw rolnych powoduje, że sytuacja ekonomiczna i możliwości rozwojowe są ściśle powiązane z cechami demograficznymi i społeczno zawodowymi użytkowników i ich rodzin.

Według danych z Powszechnego Spisu Rolnego z 1996 r. na terenach wiejskich Gminy Twardogóra ok. 27% ludności utrzymywało się wyłącznie z pracy we własnym gospodarstwie rolnym.

Według kierunku produkcji, 155 indywidualnych gospodarstw rolnych prowadziło tylko produkcję roślinną, 104 produkcję zwierzęcą, a 197 produkcję mieszaną.

Według źródeł dochodów gospodarstwa domowego, tylko 33 spośród 573 indywidualnych gospodarstw rolnych, uzyskiwały dochody wyłącznie z produkcji rolniczej, 9 uzyskiwało dochody głównie z produkcji rolniczej i dodatkowo z pozarolniczej działalności, a 41 uzyskiwało dochody głównie z działalności pozarolniczej, a dodatkowo z rolniczej.

1.4.2.2. Kierunki przekształceń obszarów wiejskich i rolnictwa

Tereny Gminy Twardogóra mogą zostać zaliczone do typowo peryferyjnych obszarów wiejskich. Oddalone są od dużych centrów przemysłowych, mają słabo rozwiniętą infrastrukturę, są ubogie i o stosunkowo niskiej gęstości zaludnienia. Posiadają jednocześnie

bogate walory środowiska naturalnego. Istnieją tu korzystne warunki do powstawania gospodarstw ekologicznych, agroturystycznych oraz do rozwoju tzw. ekoturystyki.

Przeprowadzone badania wskazują na następujące możliwości przekształceń obszarów wiejskich i rolniczych na obszarze Twardogóry:

1. Przekształcenie i modernizacja rolnictwa.

Intensywne rolnictwo na terenie Gminy Twardogóra ze względu na niską jakość gleb oraz walory przyrodnicze krajobrazu będzie ulegać ograniczeniu. Przekształcenia powinny następować poprzez wspieranie modernizacji większych gospodarstw rolnych w kierunku rozwoju produkcji żywności ekologicznej. Dzięki stosowanej ekstensywnej produkcji rolnej, istnieje możliwość rozwinięcia produkcji ekologicznej. Zdrowa, ekologicznie wyprodukowana, regionalna żywność, mogłoby stać się atutem terenu.

Należałoby zainwestować w przemysł przetwórstwa rolno-spożywczego, tak aby wyprodukowana zgodnie z normami ekologicznymi, zdrowa żywność została umiejętnie przetworzona na produkty finalne. Wówczas można je skutecznie promować i sprzedawać.

Istnieje konieczność szukania sposobu innych alternatywnych źródeł dochodu dla mieszkańców wsi. Funkcję tą może spełnić małe rzemiosło lub drobna produkcja, nie uciążliwa dla środowiska, która powinna stać się dodatkową atrakcją.

2. Rozwój na obszarach wiejskich funkcji rekreacyjno-turystycznej.

Postawienie na rekreację, szeroko rozumianą turystykę wiejską i usługi dla ludności powinno skłaniać ludność terenów wiejskich do wielu nowych działań. Przykładem mogą być takie przedsięwzięcia jak: otwarte gospodarstwa dla publiczności, organizowanie spotkań dzieci ze zwierzętami, prezentacja zwiędającym cykli produkcji żywności np. „droga mleczna”, zmotoryzowane safari po gospodarstwie, organizowanie polowań lub bezkrwawych łowów (np. z obiektywem, lornetką), utrzymywanie koni do jazdy wierzchem, zagospodarowanie i wypożyczanie terenów wędkarskich, urządzenie terenów na pikniki i campingi, nocleg ze śniadaniem w gospodarstwie.

Agroturystyka może stanowić do 10% dochodów rolnika oraz wygenerować zapotrzebowanie na produkty żywnościowe i dodatkowe usługi na obszarach wiejskich. Warunkiem jest poprawa warunków higieniczno-sanitarnych na wsi oraz estetyki zabudowy i otoczenia.

3. Modernizacja i rozwój infrastruktury technicznej.

Poprawa stanu wodociągów, kanalizacji, dróg, telefonizacja oraz gazyfikacja wsi, wywierają decydujący wpływ na możliwości rozwoju gospodarczego obszarów wiejskich poprzez tworzenie alternatywnych pozarolniczych miejsc pracy oraz rozwój infrastruktury

związanej z ruchem turystycznym takich jak: parkingi leśne, kąpieliska, obiekty sportowe, muzea, skanseny i inne.

4. Ochrona środowiska przyrodniczego.

Ochrona środowiska powinna polegać nie tylko na samej rozbudowie i modernizacji infrastruktury technicznej, ale również wyrażać się w dbałości o walory krajobrazowe i środowiskowe obszarów wiejskich.

5. Podnoszenie poziomu edukacji na wsi.

Problem dotyczy rozwoju i podnoszenie poziomu szeroko rozumianej edukacji na obszarach wiejskich, zarówno tej podstawowej polegającej na kształceniu młodzieży oraz systemu doksztalcania i dorosłych.

1.4.3. Handel i gastronomia

Informacje na temat ilości sklepów na terenie gminy Twardogóra i zatrudnieniu, jakie w nich występuje zawiera poniższa tabela.

Tabela 15. Ilość sklepów i punktów sprzedaży w 1999r

	Sklepy	
	Ogółem	pracujący
Gmina	112	253
w tym miasto	85	211

Źródło: Opracowania własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Na przestrzeni ostatnich lat na terenie gminy działało:

- w roku 1995 - 144 placówki handlowe oraz 7 lokali gastronomicznych,
- w roku 1998 - 100 placówek handlowych oraz 12 lokali gastronomicznych.

W mieście funkcjonuje Dom Towarowy Spółdzielni Samopomoc Chłopska oraz działa dyskont spożywczy „Biedronka”. Strukturę handlu uzupełnia targowisko o powierzchni 3110 m².

Z przedstawionych danych wynika, że ilość placówek handlowych zmniejsza się. Jednak na podstawie informacji uzyskanych od mieszkańców gminy w trakcie warsztatów strategicznych i na podstawie ankiety stwierdzić można, że dostępność i oferta sprzedaży towarów zaspokaja ich potrzeby.

Liczba lokali gastronomicznych jest w gminie niewielka liczy bowiem 12 lokali. Oprócz dwóch restauracji w samym mieście („Rzemieślnik”, „Dartex”), reszta jest na bardzo niskim

poziomie. Stanowi to istotne ograniczenie z punktu widzenia rozwoju funkcji turystycznej miasta.

Na terenie gminy działają dwie stacje paliw.

1.4.4. Walory turystyczne i turystyka

Gmina Twardogóra należy do ciekawszych gmin pod względem ukształtowania terenu i stanu środowiska naturalnego na północy Dolnego Śląska. Ponad 40% powierzchni gminy pokryte jest lasem. Szczególnie zalesione są rejony południowo-zachodnie i wschodnie. Malowniczość terenu podkreślają Wzgórza Trzebnickie oraz Wzgórza Twardogórskie, a także liczne jeziora i oczka wodne kotliny Milickiej. Na terenie gminy znajduje się część Parku Krajobrazowego „Dolina Baryczy”, a także rezerwat przyrody „Torfowisko k. Grabowna”.

Wśród atrakcji i walorów gminy należy wymienić istniejące parki podworskie (m.in. park pałacowy w Chełstowie, park należący do zespołu pałacowo – parkowego w Goszczu i park w Grabownie Wlk).

Do najważniejszych zabytków miasta Twardogóry należą: barokowy pałac z zabytkowym parkiem w Twardogórze (zajmowanym przez zespół szkół) i Stary Kościół p.w. św. Trójcy. W mieście Twardogóra znajduje się także Kościół parafialny pod wezwaniem N.M.P. Wspomożenia Wiernych. Kościół jest Sanktuarium Matki Bożej Wspomożenia Wiernych oraz miejscem pielgrzymek.

Przez teren gminy przebiega również odcinek szlaku turystycznego prowadzącego ze wsi Uraz do Twardogóry.

Na terenie gminy najważniejszymi zabytkami są: drewniany kościółek św. Idziego (zabytek kl. II) w Chełstowie, ruiny pałacu w stylu barokowo- rokokowym (zabytek kl. I) oraz kościół parafialny w Goszczu.

Gmina z uwagi na walory przyrodnicze jest licznie odwiedzana przez turystów (przede wszystkim wrocławian) zainteresowanych zbieractwem owoców runa leśnego, jagód i grzybów.

Na terenie gminy rozwija się budownictwo letniskowe i związana z tym forma wypoczynku letniskowego, którego odbiorcami są majątni wrocławianie.

Funkcjonuje również ośrodek sportów konnych w Sosnowce.

W części wiejskiej gminy organizuje się wypoczynek typu agroturystycznego. Przykładem gospodarstwa agroturystycznego o bardzo wysokim standardzie jest gospodarstwo „Hubert” w Porębach.

Poza wspomnianymi formami, na terenie gminy nie rozwija się inny rodzaj turystyki. Przyczyną jest min. brak bazy noclegowej oraz zaplecza turystycznego.

1.5. Lokalna infrastruktura techniczna

1.5.1. Mieszkalnictwo

Zasoby spółdzielcze.

Pod zarządem Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko - Własnościowej w Twardogórze znajduje się 10 budynków mieszkalnych, obejmujących 385 mieszkań o łącznej powierzchni użytkowej ponad 19 tys. m². Budynki te zamieszkuje około 1400 osób. Na jedno mieszkanie przypada średnio 3,6 osoby, a na jedną osobę - 13,5 m²; przeciętna wielkość mieszkania to 49,3 m².

Budynki pod zarządem spółdzielni mieszkaniowej nie są wyposażone we wszystkie media. Mieszkańcy Twardogóry szczególnie dotkliwie odczuwali brak gazu ale ostatecznie działania dotyczące gazyfikacji gminy przełamują ten niekorzystny stan. Nie wszystkie mieszkania spółdzielcze są wyposażone w centralne ogrzewanie i ciepłą wodę – część z nich jest podłączona do spółdzielczej ciepłowni opalanej olejem (stąd też pochodzi ciepła woda), pozostała część (4 budynki) to domy ogrzewane przez indywidualne piece. Istotną niedogodnością jest brak w mieście rozdzielczej sieci kanalizacyjnej co powoduje, podczas występowania obfitych opadów, podmywanie piwnic budynków mieszkalnych.

Ogólnie stan budynków oceniono jako niezadowalający. Nie są one stare (najstarszy budynek ma 35 lat, najnowszy – 11), ale dotychczas nie prowadzono w nich stosownych remontów (np. dociepleń czy wymiany instalacji, dachów, stolarki okiennej itp.), które pozwoliłyby podnieść ich standard. Spółdzielnia od ponad dziesięciu lat nie wybudowała ani jednego nowego budynku i w przyszłości nie przewiduje wzrostu zasobów mieszkaniowych. Świadczy to o małej dynamice budownictwa spółdzielczego na terenie gminy. Popyt na nowe mieszkania jest zaspokajany poprzez rozwój budownictwa jednorodzinnego.

Lokale użytkowe wydzierżawiane przez spółdzielnię obejmują około 480 m². Spółdzielnia posiada jeszcze wolny zasób takich powierzchni. W jej zasobach znajduje się także 27 garaży. Zapotrzebowanie na dodatkowe garaże oszacowano na około 70 sztuk. Zarząd nie wyklucza w najbliższym czasie realizacji takiej inwestycji.

Jeśli chodzi o wykup mieszkań, to w przypadku Twardogóry proces ten jest zaawansowany – około 2/3 spółdzielców posiada spółdzielcze własnościowe prawo do swoich mieszkań (250 z ogólnej sumy 385 mieszkań). Kilkanaście wniosków jest w trakcie

procedury przekształcania prawa własności. Spółdzielcy nie powołali żadnej wspólnoty mieszkańców – wszystkie sprawy zarządzania leżą w gestii administracji spółdzielczej.

Niepokojący jest stan zadłużenia mieszkańców w stosunku do spółdzielni. Fakt ten wydaje się potwierdzać ogólne tendencje wynikające z ubożenia społeczeństwa (nie tylko twardogórskiego).

Zasoby komunalne.

Zasobami mieszkaniowymi gminy zarządza Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, a w jego ramach Rejon Obsługi Mieszkańców (ROM). ZGKiM administruje obecnie 172 budynkami mieszkalnymi, co przekłada się na 727 mieszkań, o łącznej powierzchni użytkowej ponad 37 tys. m². Budynki te zamieszkuje około 2 100 osób. Na jedno mieszkanie przypada średnio 2,8 osoby, a na jedną osobę - 17,6 m²; przeciętna wielkość mieszkania to 46,9 m². Garaże i komórki wchodzące w skład zasobów, którymi administruje ZGKiM to nieco ponad 5 tys. m².

Budynki o których mowa nie należą do najlepiej wyposażonych. Wszystkie posiadają prąd i wodę. Tylko niektóre z nich podłączone są do sieci centralnego ogrzewania pochodzącej z minikotłowni obsługiwanej przez mieszkańców jednego budynku, którzy z własnej inicjatywy wypracowali taką formę ogrzewania swoich mieszkań. Ta minikotłownia zaspokaja potrzeby 18 rodzin (ok. 1000 m²). Wiele problemów stwarza także przestarzała sieć kanalizacyjna.

Stan techniczny komunalnych zasobów mieszkaniowych Twardogóry budzi liczne zastrzeżenia. Przede wszystkim trzeba jednak zwrócić uwagę na to, że są to budynki stare, a nawet bardzo stare (najnowszy pochodzi z 1974 r.). Tylko kilka jest takich, które przeszły generalne remonty. W znacznej części należy przeprowadzić gruntowne przebudowy od wymiany instalacji poprzez docieplenia, wymianę stolarki okiennej, naprawę dachów, aż po odnowę elewacji.

Na 727 mieszkań komunalnych 95 zostało wykupionych przez dotychczasowych użytkowników – w 59 z nich działają wspólnoty mieszkaniowe. Patrząc na skalę zainteresowanie wykupem zasobów komunalnych należy stwierdzić, że na przestrzeni ostatnich czterech lat jest ono niewielkie – choć odnotować trzeba tendencję zwykłą (patrz tabela poniżej).

Zainteresowanie mieszkańców Twardogóry, otrzymaniem przydziału na lokale mieszkalne z zasobów gminy jest spore, obecnie (po zrewidowaniu i uaktualnieniu wymaganych danych) na liście oczekujących znajduje się 46 rodzin. Na przestrzeni

minionych dziesięciu lat przydzielono 25 lokali tego typu; obecnie możliwość uzyskania przydziału pojawia się dopiero w momencie kiedy któreś z mieszkań zostanie zwolnione.

Tabela 16. Charakterystyka komunalnych zasobów mieszkaniowych w gminie Twardogóra w latach 1997 – 2000.

wyszczególnienie	1997	1998	1999	2000
Liczba budynków mieszkalnych	155	160	160	172
liczba lokali mieszkalnych	679	697	697	727
liczba lokali użytkowych	71	71	71	76
pow. eksploatacyjna ogółem	36,1 tys. m ²	36,8 tys. m ²	36,9 tys. m ²	37,8 tys. m ²
pow. lokali mieszkalnych	32,0 tys. m ²	32,7 tys. m ²	32,8 tys. m ²	34,1 tys. m ²
Przeciętna wielkość mieszkania	47,2 m ²	47,0 m ²	47,0 m ²	46,9 m ²
Liczba lokali mieszkalnych wykupionych	8	4	17	13

Źródło: Raport ZGKiM na temat stanu zasobów komunalnych z 2001 r.

Zasoby Spółdzielni Mieszkaniowej “Wrzos”.

Na terenie gminy Twardogóra funkcjonuje jeszcze jeden podmiot “zaspokajający” pewną część zbiorowych potrzeb w zakresie mieszkalnictwa, jest to Spółdzielnia Mieszkaniowa “Wrzos” w Grabownie Wielkim. Spółdzielnia ta utworzona została w 1997 r. (na mocy ustawy o własności rolnej skarbu państwa) przez właścicieli mieszkań wykupionych, w budynkach po byłym osiedlu popegeerowskim, od Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa, specjalnie dla sprawowania zarządu wspólnot powstałych z mocy prawa. Administruje ona 5 budynkami z 80-ciomą lokalami mieszkalnymi o ogólnej powierzchni mieszkalnej 3 817 m², zamieszkiwanej przez 320 osób. Zatem średnia wielkość mieszkania to 47,7 m², a na jedną osobę przypada 11,9 m² (bardzo niski wskaźnik). Budynki pochodzą z 1974 r. i wyposażone są tylko w najbardziej podstawowe media – wodę, prąd, kanalizację i c.o. Przeprowadzono w nich wymianę instalacji c.o. i elektrycznej. W 2000 r. dokonano wymiany pokryć dachów, rynien i instalacji odgromowych. Stan budynków oceniany jest jako zadowolający. Wymagają one jednak jeszcze pewnych inwestycji. Spośród 80 mieszkań wykupionych jest 78. Ich mieszkańcy powołali wspólnoty, z którymi spółdzielnia ma podpisane umowy o zarządzaniu. Współpraca oceniana jest jako poprawna. Spółdzielnia nie przewiduje rozbudowy swoich zasobów.

1.5.2. Oczyszczanie miasta i gminy, gospodarka odpadami

Oczyszczaniem miasta i terenów wiejskich zajmuje się ZGKiM. Odbywa się to w sposób ręczny i przy użyciu sprzętu mechanicznego. Przy czynnościach tych pracuje 10 osób zajmujących się załadunkiem i wywozem śmieci oraz obsługą zamiatarki. Na terenie miasta rozmieszczonych jest: 71 kontenerów; 60 koszy ulicznych; na obszarze całej gminy 130 kubłów. Na terenie wiosek – 89 pojemników (28 pojemników 110 litrowych i 61 kontenerów 7m³)¹.

Na początku roku 2000-go w ramach prac nad “Programem Gospodarki Odpadami Komunalnymi dla Miasta i Gminy Twardogóra” przeprowadzono inwentaryzację dzikich wysypisk, doliczono się ich około 30. Należy jednak w tym momencie pamiętać o dość powszechnie funkcjonującym na terenie gminy Twardogóra sposobie pozbywania się części odpadów bytowych i przemysłowych poprzez ich spalanie. Nie odbywa się to bez szkody dla środowiska naturalnego. Mimo permanentnych apeli UmiG nie udaje się tych praktyk wyeliminować.

Zebrane odpady komunalne są wywożone na wysypisko znajdujące się w Grabownie Wielkim. Zostało ono oddane do użytku w 1995 r., jego pojemność wynosi 103023,1 tys. m³, obecnie jest wykorzystane w 99% - co grozi przepełnieniem. Prowadzone są prace nad jego rozbudową, polegające na nadbudowie obwałowań kwatery odpadów przemysłowych i komunalnych.

Cały obszar wysypiska to 4 ha, na których znajdują się:

- kwatera komunalna – pow. 0,7 ha, pojemność 15 tys. m³,
- kwatera przemysłowa – pow. 0,3 ha, pojemność niespełna 7 tys. m³,
- staw odciekowy – pow. 0.3 ha, pojemność 31 tys. m³,
- budynek socjalno – techniczny, wiata magazynowo – garażowa, brodzik dezynfekcyjny, studnie odgazowujące.

Do jego obsługi służą ciągnik i kompaktor. Odpady komunalne odprowadzane na składowisko w Grabownie Wielkim nie są poddawane segregacji ani u źródła, ani na miejscu składowania. Zastosowanie segregacji pozwoliłoby zmniejszyć objętość śmieci i lepiej je zagospodarować. W czerwcu 2001r. rozpoczęto zaplanowaną wcześniej selektywną zbiórkę odpadów. Na początku podjęto działania pilotażowe w mieście później mają one także objąć tereny wiejskie. W takiej sytuacji przy rozbudowie składowiska odpadów trzeba będzie mieć na uwadze budowę stacji segregacji odpadów. Wszystkie te działania (także wiele innych)

¹ Źródło: Program Gospodarki Odpadami Komunalnymi dla Miasta i Gminy Twardogóra, 2000, Wrocław, s 48.

będą zresztą niejako wymuszone na gminie w związku ze zmieniającymi się przepisami prawnymi dotyczącymi tak ochrony środowiska, gospodarki odpadami, jak i utrzymaniem porządku i czystości w gminie. Dlatego konieczne jest przyspieszenie prac w tym zakresie. Dużą uciążliwością dla mieszkańców są także odpady „wytwarzane” przez lokalnych rzemieślników. Niestety są one najczęściej spalane. W dalszej części opracowania nie będziemy podejmować tych problemów, gdyż w świetle „Programu Gospodarki Odpadami Komunalnymi ...” rozwiązania zostały już zaproponowane i jeśli tylko będą konsekwentnie wdrażane to zakładane cele na pewno zostaną osiągnięte.²

Prace nad rozbudową wysypiska, mimo że doprowadzą do jego powiększenia nie rozwiązują tego problemu w dłuższej perspektywie czasowej (najbliższe 10 – 15 lat). „Plan zadań Gminy Twardogóra w gospodarce odpadami na lata 2000-2005” przewiduje na rok 2003 rozpoczęcie rozbudowy składowiska o powierzchnię 2ha. Władze Twardogóry będą musiały zastanowić się nad najbardziej optymalnym rozstrzygnięciem tej kwestii. Rozwiązaniem problemu może być współpraca z okolicznymi gminami i budowa wspólnego wysypiska, co zresztą zostało zaproponowane w Strategii Powiatu Oleśnickiego.

Utrzymaniem zieleni miejskiej zajmuje się ZGKiM, czynności związane z pielęgnacją określonych miejsc zielonych wykonują dwie osoby.

1.5.3. Transport i łączność.

Transport i łączność.

Przez teren gminy Twardogóra przebiega 153 km dróg. Z tego 68 km to drogi gminne; 69 km – powiatowe i 16 km – droga wojewódzka nr 448 relacji Milicz – Syców.

Droga wojewódzka biegnie przez centrum miasta i powoduje to liczne niedogodności takie jak: hałas, zanieczyszczenie powietrza, zwiększone ryzyko wypadków, nadmierna eksploatacja nawierzchni. Aby odciążać centrum miasta należałoby wybudować 5-cio kilometrową obwodnicę tejże drogi. Plan zagospodarowania przestrzennego przewiduje tereny pod taką inwestycję. Jej bardzo wysoki koszt skutkuje tym, iż gmina samodzielnie nie jest w stanie zrealizować tego przedsięwzięcia. Alternatywą dla zredukowania skoncentrowanego w centrum miasta ruchu mogłaby być przebudowa drogi biegnącej pod wiaduktem kolejowym (ul. Wojska Polskiego). Przebudowa jest tutaj konieczna ze względu na ograniczenie jakim jest możliwość przejazdu pod tym wiaduktem pojazdów o

² Powyższy program zakłada: wprowadzenie selektywnej zbiórki odpadów, także sposób zagospodarowania tych odpadów; sposoby postępowania z odpadami problemowymi; program edukacyjno – informacyjny; program dostosowawczy dla wysypiska w Grabownie Wielkim.

maksymalnej wysokości 3,3 m. W tym przypadku sytuacja komplikuje się o tyle, że w rozmowy i prace zaangażować się muszą trzy podmioty – zarządca drogi, PKP i władze gminy. To także jest inwestycja kosztowna. Drugą możliwością mogłaby być tzw. mała obwodnica – droga wewnętrzna (ul. Partyzantów) wyłożona płytami, traktowana jako rozwiązanie doraźne. Ze względu na wymogi techniczne nie ma jednak zgody władz wojewódzkich na uruchomienie tego rozwiązania.

Drogi powiatowe na terenie gminy mają 69 km długości. W większości są to drogi o nawierzchni bitumicznej, ale 10 km to drogi gruntowe. Ta kategoria szlaków prowadzi w kierunkach na Oleśnicę i Trzebnicę. Biegają one także przez obszar miasta np. ul. Wrocławska, Lipowa, Trzebnicka. Znajdują się one pod zarządem Powiatowej Dyrekcji Dróg Publicznych.

Drogi gminne liczą 68 km; z tego 20 km znajdujących się na obszarze miasta posiada nawierzchnie bitumiczne. Znaczącą ich część, bo aż 48 km stanowią drogi gruntowe. Ich stan jest oceniany jako niedostateczny. W ocenie pracowników urzędu miasta i gminy ok. 30 km wymaga przeprowadzenia robót nawierzchniowych. Wynika to przede wszystkim z dużego ich obciążenia przy cząstkowych tylko remontach. W samym mieście i w niektórych wioskach należałoby kilkanaście odcinków dróg zbudować, a na kilkunastu przeprowadzić gruntowną renowację. Dotyczy to przykładowo takich miejscowości jak Sosnówka, Drogoszowice, Chefstów, Sądrożyce, Olszówka. W przypadku tych miejscowości udało się również uregulować status terenowo-prawny gruntu, który bywa często przeszkodą w realizacji konkretnych przedsięwzięć. Stan sieci drogowej ma dla tych miejscowości kluczowe znaczenie z punktu widzenia przyciągnięcia do Twardogóry ludzi, którzy mogliby się tutaj osiedlić. Nie bez znaczenia jest także fakt, że to właśnie na terenach wiejskich gminy rozmieszczona jest duża część firm produkcyjnych.

Plan inwestycji na najbliższe lata przewiduje takie prace, ale jego konsekwentna realizacja zależy od regularnego dopływu środków pieniężnych. Obecnie przesądzona jest budowa dwóch ulic miejskich – Krzywej i Poznańskiej.

Na jakość dróg wpływa także ich “otoczenie” czyli: chodniki, parkingi, rowy, stacje paliw itp. Pod tym względem odnotowano duże niezadowolenie ludności. Budowa ciągów pieszych konieczna jest w znacznej części samego miasta. Także na wioskach potrzeby są duże, zwłaszcza w pasie dróg powiatowych (około 60% dróg biegnących powinno mieć chodniki). Obecnie problem ten jest uregulowany częściowo tylko w Łaziskach i Goszczu; a ok. 1200 m chodnika ma powstać w Nowej Wsi Goszczańskiej, co dokona się przy wsparciu

mieszkańców i władz wojewódzkich. Na pozostałym obszarze problem ten może być rozwiązany w odległej perspektywie czasowej.

Jeśli chodzi o miejsca parkingowe, to w mieście jest ich kilkadziesiąt i stan taki wydaje się być zadawalający. Trzeba jednak mieć na uwadze, że w dłuższej perspektywie potrzeba taka może zaistnieć. Pojawia się także kwestia parkingów leśnych – które jednak nie wchodzą w zakres administrowania gminy. Chociaż jest to zadanie powiatu i zarządców lasów państwowych i prywatnych to władze lokalne powinny mieć je na uwadze, zważywszy specyfikę produktu jaki może zaoferować Twardogóra przyjeźdnym bądź też przejeżdżającym turystom. Parkingi takie – odpowiednio zagospodarowane – mogą stać się wizytówką gminy ułatwiającą pobyt na jej obszarze.

Na terenie Twardogóry nie ma ścieżek rowerowych. Planuje się ich wytyczenie w sytuacjach, kiedy będą powstawały nowe drogi. Przy już istniejących ciągach komunikacyjnych, zwłaszcza w centrum miasta, jest to niemożliwe do zrealizowania (brak wolnej przestrzeni) lub pociągałoby to za sobą bardzo duże nakłady.

Pewien problem stanowi utrzymanie rowów przydrożnych. Z chwilą rozwiązania spółek wodnych obowiązek ten spadł na gminy. W przypadku Twardogóry dużą aktywnością odznaczają się na tym polu sami mieszkańcy wspomagając odpowiednie służby.

W gminie rozpoczęta została procedura inwentaryzacji sieci drogowej, która ze względu na bardzo wysokie wymagania stawiane rejestrowi i planowane zmiany w procedurze jej prowadzenia nie jest obecnie możliwa do szybkiego zrealizowania.

Transport zbiorowy.

Twardogóra leży niedaleko głównych (licznie uczęszczanych) szlaków komunikacyjnych. Z jednej strony jest to atut gminy, z drugiej rodzi to wiele komplikacji. Transport zbiorowy zapewniają autokary PKS Oleśnica i PKS Syców oraz obsługujące linie dalekobieżne. Najłatwiej z Twardogóry dostać się do Sycowa i do Oleśnicy. Brakuje dostatecznej ilości bezpośrednich połączeń z Wrocławiem, co wydaje się być ważne w strategicznej perspektywie rozwoju gminy. Bezpośredniego dojazdu do Wrocławia nie zapewnia także kolej (jest tylko jeden bezpośredni pociąg z Grabowna Wielkiego do Wrocławia). Z Twardogóry kolejną można podróżować w kierunku Oleśnicy i Ostrowa Wielkopolskiego (w sumie 12 połączeń w ciągu dnia). Z Grabowna Wielkiego dodatkowo w stronę Krotoszyna.

Poczta.

Na terenie gminy działały trzy placówki pocztowe. Dwie z nich w Twardogórze i Goszczu miały status urzędów pocztowych, a placówka zlokalizowana

w Grabownie Wielkim była agencją pocztową działającą na zasadach cywilnoprawnych. Z najświeższych doniesień wynika jednak, że placówki w Grabownie Wlk i w Goszczu zostaną zamknięte. Niewątpliwie spowoduje to utrudnienie życia mieszkańcom.

Telekomunikacja.

Usługi telekomunikacji stacjonarnej na terenie gminy Twardogóra dostarczane są przez Telekomunikację Polską S.A. Obecnie z usług TP S.A. korzysta 2366 abonentów. Na podłączenie sieci oczekuje 109 wnioskodawców. Nie stanowi to jednak większego problemu – jak zapewniają przedstawiciele TP S.A. Oddział w Oleśnicy – gdyż w planach rozbudowy sieci na lata 2002 – 2004 miejsca takie zostały ujęte. Na terenie gminy istnieją w kilku miejscach tzw. „białe plamy” – w: Sądroźycach, Brzezinach, Łaziskach, Kuźni Goszczańskiej. Sytuacja jest o tyle skomplikowana, że są to na ogół miejsca do których trzeba by podłączać bardzo długie odcinki sieci. Jednak według przedstawicieli firmy nie jest to sytuacja bez wyjścia. Jeśli chodzi o jakość usług to nie budzą one zastrzeżeń. Jest też możliwość korzystania z połączeń internetowych o podwyższonym standardzie (SDI, ISDN) jeżeli tylko będzie zainteresowanie abonentów.

1.5.4. Gospodarka wodno - ściekowa

Zaopatrzenie w wodę.

Gmina Twardogóra jest wyposażona w 89,5 km sieci wodociągowej pokrywającej 98 % jej obszaru. Z tego 21,5 km na terenie miasta (dane za 2001 r.). Dostarczana woda pochodzi z 6 ujęć głębinowych (1 ujęcie = 2 studnie), których sumaryczna wydajność eksploatacyjna wynosi 251 m³ na dobę. Według danych zawartych w ankiecie skierowanej do urzędu sieć niniejsza obejmuje swym zasięgiem 3342 gospodarstwa domowe co stanowi 88,9% ogółu gospodarstw na jej terenie. Istotnym problemem jest jakość wody pitnej. Mimo, tego iż woda odpowiada standardom wody pitnej i używanej do celów spożywczych, w opinii mieszkańców jej jakość jest niedostateczna. Badania odnotowują zwiększony poziom zawartości żelaza i manganu. Ważnym przedsięwzięciem wymagającym niezwłocznego sfinalizowania jest unowocześnienie urządzeń służących uzdatnianiu wody.

Zakład Wodociągów odnotowuje spore straty na sieci. Nie zostały one jak dotychczas precyzyjnie zdiagnozowane. Ubytki związane są z przepłukiwaniem (czyszczeniem) zażelazionych rur, ale tutaj sytuacja ulegnie zmianie w momencie oddania do eksploatacji stacji uzdatniania wody.

Niektóre starsze sieci wymagają wymiany – ale nie jest to priorytetowy problem do rozwiązania.

Średnie, roczne zużycie wody przez odbiorców przemysłowych na terenie gminy wynosiło w latach 80-tych ok. 150 tys. m³, aktualnie kształtuje się na poziomie 50 tys. m³. Podobnie spadło, zużycie wody na cele bytowo - gospodarcze z 480 tys. m³, na 408 tys. m³ w 2000 roku.

Usługi kanalizacyjne.

Gmina Twardogóra posiada 17,4 km sieci kanalizacyjnej (dane ze studium operują wielkością 18,2 km) w tym 17,8 km w mieście – tworzącej jeden system kanalizacyjny. Obejmuje on 1899 gospodarstw domowych tj. 50,54% ich ogólnej liczby na terenie gminy.

Gmina posiada mechaniczno - biologiczną oczyszczalnię ścieków, której projekt pochodził z 1975 roku, a oddaną do użytku w 1982 r. Docelowa przepustowość oczyszczalni wynosi 3770 m³ / dobę. Obecnie ilość oczyszczanych ścieków doprowadzanych siecią kanalizacyjną wynosi średnio 1300 m³ / dobę. Istnieje zatem znaczna rezerwa jeśli chodzi o jej możliwości przerobowe. Jednakże pozwolenie wodno-prawne na eksploatację oczyszczalni oraz na odprowadzanie ścieków komunalnych do rzeki Skoryni określono na poziomie 1350 m³ /d.

1.5.5. Zaopatrzenie energetyczne

Energia cieplna.

Energetyka cieplna stanowi margines w energetycznym zasilaniu gminy. Nie posiada ona rozwiniętego zbiorowego, systemu zaopatrującego w ciepło służące ogrzewaniu mieszkań i dostarczającego ciepłą wodę. Zgodnie z wcześniej przytaczanymi informacjami oraz danymi zawartymi w Studium Uwarunkowań i Kierunków Przestrzennego Rozwoju Gminy blisko 50% mieszkań znajdujących się na jej terenie jest wyposażona w sieć co. Dotyczy to m.in. Twardogórskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, gdzie z usług lokalnej kotłowni olejowej korzysta 6 budynków, małych kotłowni ZGK i Spółdzielni “Wrzos”. Stan techniczny istniejących urządzeń należy ocenić jako zadawalający.

Dominująca część zasobów mieszkaniowych jest zasilana w oparciu o indywidualne systemy grzewcze, pod postacią pieców opalanych węglem, koksem /część zasobów komunalnych w mieście/ lub przy wykorzystaniu innych nośników energii. Sytuacja ta powoduje, iż niska emisja jest znaczącym problemem ekologicznym na zurbanizowanych terenach gminy. Zakłady produkcyjne działające na terenie gminy posiadają własne źródła zaopatrzenia energetycznego /”Bosch”, SI “Spamel”, Piekarnia/.

Władze samorządowe i inni zarządcy zasobów mieszkaniowych nie posiadają konkretnych planów rozbudowy istniejącego systemu. Na terenie nieruchomości należącej do byłych zakładów Fiat Auto Poland znajduje się kotłownia, która w perspektywie mogłaby być

zaczątkiem większego systemu zasilania energetycznego, tym bardziej iż jej moc wynosi ok. 2100 kW. Plany takie wiążą się z poważnymi nakładami, ale w efekcie mogłyby doprowadzić do znacznego odciążenia środowiska naturalnego. Kwestia ta powinna zostać rozważona w gminnym audycie energetycznym.

Zaopatrzenie w energię elektryczną.

Gmina zasilana jest w energię elektryczną ze stacji transformatorowo - rozdzielczej, Głównego Punktu Zasilającego (GPZ) znajdującego się w Twardogórze przy ul. Wrocławskiej. Energia jest tu doprowadzana dwiema liniami napowietrznymi wysokiego napięcia 110 kV. Struktura systemu zasilania energetycznego gminy umożliwia awaryjne zasilanie z kierunków GPZ Oleśnica i Odolanów. Przez teren gminy poprowadzona jest również tranzytowa linia napowietrzna wysokiego napięcia 400 kV Ostrów Wielkopolski. GPZ w Twardogórze wyposażony jest w urządzenie o mocy 40 MW. Aktualnie posiadana ono pewną rezerwę mocy, a tym samym możliwość zasilania nowych, również przemysłowych odbiorców. Z powyżej wspomnianego GPZ, liniami średniego napięcia, zasilane są stacje transformatorowe zlokalizowane w poszczególnych rejonach gminy. Ich łączna liczba wynosi około 90. Z reguły są to stacje słupowe. System sieci rozdzielczej średniego napięcia 20 kV, składa się zarówno z linii kablowych jak i napowietrznych. Układ ten uzupełnia sieć rozdzielcza niskiego napięcia 220/380 V. Słabością systemu elektroenergetycznego jest fakt, iż sieć rozdzielcza w pewnej części oparta jest o linie napowietrzne oraz sieć kablową starego typu. Jest ona tym samym wrażliwa na warunki atmosferyczne co łączy się z jej awaryjnością zwłaszcza w przypadku miejscowości oddalonych od centrum gminy. W tych rejonach gminy sieć niskiego napięcia wykazuje największą awaryjność.

Analiza dostępności zaopatrzenia energetycznego, towarzyszący jej względnie wysoki poziom pewności zasilania oraz możliwości rozbudowy sieci czynią obszar gminy sprzyjającym dla lokalizacji różnorodnych funkcji wytwórczych i bytowych. Sąsiedztwo Wrocławia i bliskość źródeł produkcji energii elektrycznej powinna w strategicznej perspektywie korzystnie kształtować cenę energii, a w konsekwencji pozytywnie wpływać na opłacalność podejmowanych przedsięwzięć gospodarczych i społecznych. Stan sieci rodzi jednakże pewne ograniczenia, szczególnie natury techniczno-jakościowej, których usunięcie wymaga nowych inwestycji i modernizacji układu sieciowego i stacji transformatorowych.

Zaopatrzenie w gaz.

Na terenie gminy rozpoczęto realizację programu gazyfikacji prowadzonego przez specjalistyczną firmę. W założeniu są dwa etapy prac: I. Zakłada gazyfikację miasta

Twardogóra i miejscowości: Grabowno, Goszcz, Chełstówek i Sądrożyce do końca 2002 roku. Program realizacji II etapu nie jest jeszcze gotowy.

W związku z pracami zakrojonymi na tak szeroką skalę i – jak się wydaje – dużymi potrzebami w tym zakresie władze gminne powinny rozważyć przyjęcie systemu zachęt do przechodzenia przez indywidualne gospodarstwa domowe z ogrzewania koksowego na gazowe. Co prawda wynegocjowane ceny dostarczanego gazu mają być o kilka procent niższe od ogólni obowiązujących, ale może to nie być czynnik wystarczający.

1.6. Społeczna sfera gminy.

1.6.1. Oświata i wychowanie

Wychowanie przedszkolne. Pierwszym etapem procesu edukacyjnego jest w Polsce wychowanie przedszkolne, które, obejmuje dzieci do lat sześciu. Realizację tego zadania powierzono gminom jako podstawowym jednostkom samorządu terytorialnego.

Gmina Twardogóra realizuje to zadanie w oparciu o bazę lokalową Przedszkola Miejskiego z Oddziałem Małego Dziecka w Twardogórze. Ponadto funkcjonują oddziały przedszkolne przy szkołach podstawowych w Chełstowie, Goszczu i Grabownie Wielkim.

Obok placówek samorządowych opiekę przedszkolną sprawuje, zlokalizowane w mieście, Niepubliczne Przedszkole Sióstr Opatrzności Bożej. Ogółem w gminie działają 2 placówki przedszkolne. Uczęszcza do nich 308 dzieci w tym 178 6-latków tzw. kl. „0”. Zajmuje się nimi 22 nauczycieli. W stosunku do wybranych gmin Dolnego Śląska wygląda to następująco:

Tabela 17. Wychowanie przedszkolne.

nazwa miejscowości	liczba przedszkoli	ilość dzieci (ogółem)	ilość dzieci w wieku 6 lat	ilość nauczycieli
Twardogóra	2	308	178	22
Bierutów	4	219	138	15
Syców	10	518	238	34
Nowogrodzic	10	216	204	17

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

Szkolnictwo podstawowe i gimnazjalne. 1 stycznia 1992 roku Gmina Twardogóra przejęła prowadzenie szkół podstawowych i rozpoczęła prace w zakresie poprawy systemu edukacji. Podjęte działania doprowadziły w roku 1998 do wybudowania nowoczesnej 31 oddziałowej szkoły z pełnowymiarową salą gimnastyczną. Także w tym samym roku,

z dniem 1 lipca, zlikwidowano Referat Oświaty w Urzędzie Gminy i przekształcono szkoły w jednostki budżetowe.

Reforma oświatowa doprowadziła do powstania nowego szczebla nauczania - gimnazjum. Zainicjowała także szybszą reorganizację sieci szkół. W jej wyniku zlikwidowano trzyoddziałowe szkoły podstawowe we wsiach Olszówka, Grabowno Małe i Nowa Wieś oraz ośmiooddziałową w Łaziskach.

W wyniku tych działań sieć szkół na terenie gminy przedstawia się następująco:

- Szkoła Podstawowa nr 1 w Twardogórze,
- Szkoła Podstawowa nr 2 w Twardogórze,
- Szkoła Podstawowa w Chełstowie,
- Szkoła Podstawowa w Goszczu,
- Szkoła Podstawowa w Grabownie Wielkim,
- Gimnazjum Nr 1 w Twardogórze.

W porównaniu z wybranymi gminami województwa dolnośląskiego przedstawia się to następująco:

Tabela 18. Szkoły podstawowe i gimnazja.

nazwa gminy	Ilość szkół podstawowych	ilość gimnazjów	ilość dzieci w szkołach podstawowych i gimnazjum (ogółem)
Twardogóra	5	1	1592
Bierutów	3	1	1487
Syców	6	1	2343
Nowogrodzic	10	3	2194

Źródło: Opracowanie własne na podstawie publikacji Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

W chwili obecnej w szkołach zarządzanych przez Gminę Twardogóra uczy się 1592 uczniów w 64 oddziałach, co daje 24,87 uczniów na oddział. Porównując poszczególne szkoły liczba uczniów i oddziałów w gminie przedstawia się następująco:

Tabela 19. Szkoły podstawowe i gimnazjum w Twardogórze.

nazwa szkoły	oddziałów	uczniów	uczeń/ oddział
szkoła podstawowa nr 1 w Twardogórze	9	220	24,44
szkoła podstawowa nr 2 w Twardogórze	21	573	27,28
szkoła podstawowa w Chełstowie	6	102	17,00
szkoła podstawowa w Goszczu	7	164	23,42
szkoła podstawowa w Grabownie	6	103	17,16
Wielkim	15	430	28,66
gimnazjum w Twardogórze			

Źródło: „Program Rozwoju oświaty na lata 2001-2007”, s.2.

W stosunku do innych gmin ilość uczniów na oddział w szkołach podstawowych i gimnazjach przedstawia się następująco:

Tabela 20. Ilość dzieci na oddział w kategorii na poszczególne szkoły.

Nazwa Gminy	Szkoły podstawowe	Gimnazja	W sumie
Twardogóra	23,70	28,60	24,87
Bierutów	26,51	25,30	26,08
Syców	21,14	24,60	24,60
Nowogrodzic	19,70	23,69	24,37

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Statystycznego.

Likwidacja szkół na terenach wiejskich spowodowała konieczność dowozu dzieci do szkół podstawowych i gimnazjum. Zadanie to realizuje firma ZUT „BUS” z Twardogóry. Dysponuje ona 4 autobusami, których dzienny przebieg wynosi 435 kilometrów. Dowozem objętych jest 56 uczniów z odległości 3 km, 132 z odległości 3-4 km oraz 244 uczniów powyżej 4 kilometrów. Koszt jednego kilometra wynosi 2,1722 złote (z VAT-em).

Istotnym elementem wyznaczającym przyszłość oświaty jest prognoza dotycząca zmian demograficznych ludności gminy. Ekspertyzy przeprowadzone na lata 2006/2007 ukazują, że tylko liczebność uczniów Szkoły Podstawowej Nr 2 w Twardogórze ulegnie znacznej redukcji. Pozostałe szkoły nie stracą zbyt wielu uczniów. Pozwoli to zachować podobną do obecnej przeciętną liczebność ucznia na oddział. W tym samym okresie znacznie, bo o 249 uczniów wzrośnie liczba uczniów w Gimnazjum w Twardogórze. Obecnie w szkołach

zatrudnionych jest 78 nauczycieli w tym 61 z wykształceniem wyższym pedagogicznym, co stanowi 78,2% całej kadry.

Obok prowadzenia szkół, jako zadanie własne gmina prowadzi świetlice środowiskowe utworzone na bazie zlikwidowanych szkół w Nowej Wsi i Łazisku. Świetlice te są wyposażone w zbiory biblioteczne i infrastrukturę sportową. Posiadają wykwalifikowaną kadre, plan zajęć i regulamin. Wszelkie zmiany w funkcjonowaniu świetlic są uzgadniane z radami sołeckimi.

We wszystkich szkołach prowadzi się zajęcia pozalekcyjne, w wymiarze 121 godzin tygodniowo. Najczęściej są to zajęcia z języka angielskiego, komputerowe, artystyczne, sportowe. W podziale na poszczególne szkoły ilość zajęć świetlicowych i pozalekcyjnych przedstawia się następująco:

Tabela 21. Zajęcia pozalekcyjne w szkołach gminy Twardogóra.

nazwa szkoły	Ilość godzin w świetlicy, tygodniowo	Ilość godzin zajęć pozalekcyjnych tygodniowo
Sp nr 1 w Twardogórze	0	10
Sp nr 2 w Twardogórze	52	34
Sp w Chełstowie	13	5
Sp w Goszczu	5	10
Sp w Grabownie Wielkim	17	5
Gimnazjum w Twardogórze	0	47

Źródło: „Program rozwoju oświaty na lata 2001-2007”, s. 12

W gminie Twardogóra obok szkół szczebla podstawowego istnieją także szkoły, których organem prowadzącym jest powiat oleśnicki. Zaliczamy do nich Zespół Szkół Zawodowych oraz Zespół Szkół Specjalnych.

W Zespole Szkół Specjalnych znajduje się 6 oddziałów. Dwa oddziały to klasy gimnazjalne, cztery to klasy szkoły podstawowej. Szkoła liczy obecnie 63 uczniów dojeżdżających z terenu całego powiatu oraz powiatów sąsiednich. Uczy w niej 12 nauczycieli, posiadających wykształcenie wyższe i kwalifikacje pedagogiczne. Zajęcia odbywają się pomiędzy godzinami 8 a 15.

W skład Zespołu Szkół Zawodowych wchodzi:

- Liceum Ogólnokształcące o profilu podstawowym;

- Liceum Ekonomiczne o profilu - ekonomika i organizacja przedsiębiorstw, finanse i rachunkowość;
- Technikum Drzewne,
- Zasadnicza Szkoła Zawodowa o specjalnościach: tapicer, kucharz; stolarz, klasa wielozawodowa.

W Zespole Szkół uczy 46 nauczycieli z tego 37 ma wykształcenie wyższe pedagogiczne, 6 średnie podstawowe (nauczyciele praktycznej nauki zawodu) i 3 średnie pedagogiczne. Większość nauczycieli zamieszkuje teren gminy.

Na terenie gminy znajduje się też Centrum Edukacji Zawodowej "Mur" oraz Gabinet Zamiejscowy Poradni Psychologiczno-Pedagogicznej w Oleśnicy.

Ogólnie stan oświaty na terenie miasta i gminy Twardogóra przedstawia się dobrze. Znajdują się tutaj wszystkie rodzaje szkół, a dane demograficzne wskazują, że liczba uczniów w poszczególnych szkołach będzie na podobnym poziomie. Niewątpliwym atutem systemu edukacji w gminie jest poziom kadry nauczającej, gdyż 80% nauczycieli posiada wyższe wykształcenie oraz uprawnienia pedagogiczne. Do plusów zaliczyć należy duże nakłady finansowe kierowane przez urząd gminy na rzecz szkolnictwa. W 2000 roku było to ponad 50% budżetu gminy. Mocną stroną jest posiadanie przez oświatę gminną "Programu rozwoju oświaty na lata 2001-2007", który został przyjęty przez zarząd gminy 19 grudnia 2000 roku w formie uchwały. Jego integralną częścią są strategie rozwoju poszczególnych szkół.

Do podstawowych problemów szkolnictwa podstawowego zaliczyć trzeba:

- potrzeby remontowe oraz wyposażeniowe zwłaszcza szkół wiejskich w zakresie sal gimnastycznych i remontów kotłowni szkolnych;
- zbyt mała ilość sprzętu komputerowego, wraz z dostępem do internetu,
- niewystarczająca ilość nauczycieli języków obcych.

1.6.2. Ochrona zdrowia.

Ochrona zdrowia w mieście i gminie Twardogóra realizowana jest przez następujące zakłady opieki zdrowotnej:

- Zespół Publicznych Zakładów Opieki Zdrowotnej w Twardogórze,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Intermed" w Twardogórze,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej "Credo" w Twardogórze,
- Stomatologiczny Zakład Specjalistyczny "Omni-Dent" w Twardogórze.

Podstawową opiekę zdrowotną w gminie świadczy ZPZOZ, który posiada przychodnię ogólną i specjalistyczną. Obok przychodni w Twardogórze w skład ZPZOZ wchodzi dwa

Wiejskie Ośrodki Zdrowia w Goszczu i Grabownie Wielkim oraz punkt medyczny w Domasławicach. W ośrodkach zdrowia w Goszczu i Grabownie Wielkim przyjmuje lekarz internista, jednocześnie posiadają one gabinety zabiegowe. W Domasławicach przyjmuje raz w tygodniu felczer.

Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej posiada trzy zespoły lekarzy pediatrów i internistów. Znajduje się w nim również gabinet RTG, EKG i fizykoterapeutyczny. W chwili obecnej na wypowiedzeniu jest lekarz ginekolog i laryngolog oraz pracownicy gabinetu dentystycznego. Zespół posiada również laboratorium analityczne zatrudniające cztery osoby. Budynek zajmowany przez ZPZOZ jest obecnie nieodpłatnie użytkowany od gminy. Wymaga jednak natychmiastowego remontu w szczególności ze względu na spełnienie norm obowiązujących od 2003 roku.

Obok Publicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej na terenie miasta swoje siedziby mają dwa specjalistyczne Niepubliczne Zakłady Opieki Zdrowotnej "Intermed" i "Credo". W NZOZ „Intermed” znajdują się: 2 gabinety ginekologiczne, neurologiczny, stomatologiczny, okulistyczny, laboratorium oraz usługi optyczne. Usługi te są świadczone na podstawie umowy z DRKCh. Zakład oferuje też usługi laryngologiczne i ortopedyczne, które nie są objęte umową z kasą chorych. W drugim zakładzie znajdują się gabinety: okulistyczny, neurologiczny, psychiatryczny, laryngologiczny, chirurgiczny oraz poradnia psychologiczna dla młodzieży. Na wszystkie te usługi NZOZ „Credo” posiada podpisane umowy z Dolnośląską Regionalną Kasą Chorych. Firma "Credo" posiadała 24-godzinną Stację Pogotowia wraz z dwoma karetkami i ambulatorium chirurgicznym. Została ona jednak zlikwidowana z dniem 1 kwietnia 2001 gdyż DRKCh nie przedłużyła umowy na świadczenie tych usług.

Zakłady zdrowia uzupełnia Stomatologiczny Zakład Specjalistyczny "Omni-Dent" mający dwa stanowiska dentystyczne. Zakład posiada podpisaną umowę z DRKCh.

W gminie praktykuje też trzech lekarzy nie posiadających umowy z kasą chorych tj. internista, laryngolog oraz prywatny gabinet dentystyczny.

Ilość przychodni i ośrodków zdrowia w stosunku do wybranych gmin Dolnego Śląska przedstawia się następująco:

Tabela 22. Ośrodki zdrowia.

Gmina	przychodnie	ośrodki zdrowia	praktyki lekarskie	
			miasto	wieś
Twardogóra	3	1	3	0
Syców	2	2	0	0
Bierutów	2	2	0	0
Nowogrodzic	1	2	0	0

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu.

Stan służby zdrowia w gminie można uznać za bardzo dobry. W gminie przyjmują lekarze prawie wszystkich specjalności, a ich ilość jest wystarczająca w stosunku do ilości ludności.

Podstawowym minusem służby zdrowia na terenie gminy jest mocno zaniedbany obiekt ZPZOZ oraz konieczność restrukturyzacji tegoż ośrodka.

Apteki. Z punktu widzenia opieki zdrowotnej istotna jest dostępność mieszkańców do aptek. W gminie znajdują się dwie apteki, obie - w mieście Twardogóra i ich liczba jest podobna jak w wyżej przedstawionych gminach. Tylko gmina Nowogrodzic ma ich więcej, bo trzy. Jeżeli chodzi natomiast o liczbę mieszkańców przypadających na jedną aptekę przedstawia się to następująco:

Tabela 23. Apteki i ilość przypadających na nie mieszkańców.

Miejscowość	ilość aptek	ilość mieszkańców przypadających na jedną aptekę
Twardogóra	2	6445
Syców	2	8000
Bierutów	2	5377
Nowogrodzic	3	5023

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego we Wrocławiu

1.6.3. Kultura.

Po przeanalizowaniu działań podejmowanych przez różne instytucje działające na terenie Miasta i Gminy Twardogóra można stwierdzić, że głównym animatorem działań kulturalnych jest Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Twardogóra. Od tego roku Biblioteka Publiczna jest

instytucją kultury, posiadającą osobowość prawną. Przekształcenie to pozwala jej na większą samodzielność prawną, a co za tym idzie na zwiększenie dochodów własnych.

Głównym zadaniem biblioteki jest gromadzenie i upowszechnianie literatury wśród ludności. Biblioteka prowadzi również szereg imprez kulturalnych i oświatowych przede wszystkim o zasięgu gminnym. Znaczna ich część związana jest z amatorskim ruchem artystycznym, muzycznym, recytatorskim, plastycznym, literackim i folklorystycznym. W roku 2000 biblioteka zorganizowała około 50 imprez m. in. wystaw plastycznych, fotograficznych, spotkań z twórcami, koncertów, konkursów recytatorskich. W roku 2001 przewiduje się podobną ilość imprez. Do najciekawszych należy zaliczyć wystawę fotograficzną "Dziecko w fotografii". Impreza ta ma regionalny charakter i będzie to jej druga edycja. Ze wszystkich imprez organizowanych przez Bibliotekę Publiczną w roku 2000 skorzystało ponad 1800 osób.

Obecnie w bibliotece zatrudnionych jest 6 bibliotekarzy na 5,5 etatu. Cztery osoby posiadają wykształcenie wyższe, jedna ukończyła studium bibliotekoznawstwa. Dwie osoby pracujące w filiach biblioteki posiadają wykształcenie wyższe. Obok głównej siedziby w Twardogórze biblioteka posiada dwie filie w Goszczu i Grabownie Wielkim.

Na koniec 2000 roku jej księgozbiór liczył 43.665 tomów, w tym w filiach wiejskich 18 782. Zakupiono 1611 egzemplarzy nowości książkowych, w tym na wsi 592. Jednocześnie zaprenumerowano 30 tytułów czasopism. W minionym roku zarejestrowanych było 2510 czytelników, w tym na wsi 687.

W 2000 roku liczba czytelników wzrosła o 81 osób. Z danych wynika, że w roku 2000 najwięcej czytelników było w wieku do 15 lat - 976 i 15-19 lat - 693. Corocznie biblioteka wypożycza ponad 50000 książek i czasopism, a liczba odwiedzin przekracza 26000 rocznie. Od roku 1999 biblioteka posiada komputerowy system MiniLib. Dzięki niemu stworzona zostanie komputerowa baza zasobów bibliotecznych. System ten dzięki połączeniu z internetem pozwoli poznać zasoby biblioteczne innych instytucji. W chwili obecnej biblioteka posiada dwa takie stanowiska komputerowe, a baza liczy 5500 tytułów książkowych.

W stosunku do wybranych gmin stan osobowy, ilość woluminów, czytelnictwo i wypożyczenia Biblioteki Publicznej w Twardogórze przedstawiają się następująco:

Tabela 24. Biblioteki i filie.

miejsowość	biblioteki i filie		filie biblioteczne		punkty biblioteczne	
	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Twardogóra	3	2	2	2	0	0
Bierutów	3	2	2	2	0	0
Nowogrodzic	5	4	4	4	0	0
Radków	5	4	4	4	0	0

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczne we Wrocławiu.

Tabela 25. Ilość i wykształcenie pracowników.

miejsowość	ilość pracowników		ilość pracowników z wykształceniem wyższym bibliotekarskim		ilość pracowników z wykształceniem średnim bibliotekarskim	
	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Twardogóra	6	2	4	2	0	0
Bierutów	4	2	0	0	2	2
Nowogrodzic	5	2	0	0	1	0
Radków	8	5	2	1	3	1

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu.

Tabela 26. Ilość zakupionych woluminów i czasopisma w 2000 roku.

miejsowość	książki		ilość zakupów książek		prenumerata czasopism	
	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Twardogóra	43665	18782	1611	592	30	10
Bierutów	49617	18166	231	99	17	7
Nowogrodzic	66723	44431	1225	604	0	0
Radków	72125	51617	827	617	51	39

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu.

Tabela 27. Wypożyczenia na zewnątrz i na miejscu w 2000 roku.

miejsowość	wypożyczenia na zewnątrz				wypożyczenia na miejscu			
	ogółem		książki		ogółem		książki	
	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi	ogółem	na wsi
Twardogóra	48123	17237	46229	16911	5013	2805	3447	1766
Nowogrodzic	28410	11783	28410	11783	1621	863	1621	863
Bierutów	46426	12080	46426	12080	3642	592	2883	431
Radków	87853	49663	83973	46515	4888	3835	1908	1407

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu.

Tabela 28. Czytelnictwo w 2000 roku.

miejsowość	czytelnicy zarejestrowani w 2000 roku		czytelnicy wg wieku				czytelnicy wg zajęcia		
	ogółem	na wsi	15-19	20-24	25-44	45-60	uczniowie-studenci	pracownicy umysłowi	robotnicy-rolnicy
Twardogóra	2510	687	1669	309	339	136	1854	217	140
Nowogrodzic	2174	987	1609	175	299	68	1632	153	80
Bierutów	1930	433	1159	243	284	162	1317	165	215
Radków	2417	1418	1179	321	572	256	1261	216	319

Źródło: Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna we Wrocławiu

Jak wynika z danych Biblioteka Publiczna w Twardogórze prezentuje się bardzo dobrze w stosunku do podobnych instytucji w porównywalnych gminach.

Posiada ona najwięcej pracowników z wykształceniem wyższym bibliotecznym. Pomimo, że księgozbiór nie jest największy to w roku 2000 zakupiono najwięcej nowych pozycji, a ilość wypożyczeń książek na zewnątrz jest wysoka. Jeżeli chodzi o wypożyczenia na miejscu Biblioteka w Twardogórze prezentuje się najlepiej. To samo dotyczy nowo zarejestrowanych czytelników w roku 2000.

Podstawowym mankamentem Biblioteki Publicznej w Twardogórze jest słaba baza lokalowa. Obiekt obecnie używany jest za mały jak na taką ilość woluminów i imprez organizowanych przez bibliotekę. Ponadto znajduje się na piętrze co uniemożliwia korzystanie z biblioteki osobom niepełnosprawnym i starszym.

Obok Biblioteki Publicznej w Twardogórze działalnością kulturalną zajmują się też inne instytucje znajdujące się na terenie gminy. Przede wszystkim są nimi szkoły, które organizują wystawy, spotkania z twórcami, koncerty. Działalność kulturalną prowadzi też Stowarzyszenie Centrum Aktywności Kulturalnej „Dąb” z Drogoszowic, Związek Harcerstwa Polskiego, zakłady pracy oraz Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji. Na terenie miasta działa również chór "Rapsodia", który wykonuje utwory muzyki sakralnej i świeckiej. Prowadzi on aktywną działalność koncertową w skali powiatu.

1.6.4. Sport i rekreacja.

Podstawową instytucją zajmującą się sportem i rekreacją na terenie gminy jest Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji. W roku ubiegłym był on organizatorem lub współorganizatorem 80 imprez o różnym charakterze i zasięgu.

Do najważniejszych przedsięwzięć sportowych zaliczyć należy wyścig kolarski i bieg uliczny. Oba wydarzenia są jednodniowymi zawodami o zasięgu ogólnopolskim. Ponadto GOSiR organizuje ogólnopolskie zawody mini piłki siatkowej, piłki nożnej oraz wspólnie z MLKS „Echo” turniej piłki siatkowej. Ośrodek organizuje też zawody, które trwają wiele miesięcy, mam tu na myśli Międzyzakładową Ligę Piłkarską i Siatkarską. Zasięg tych zawodów ma charakter powiatowy a czas trwania 4 miesiące. Są też organizowane zawody o charakterze wojewódzkim, przede wszystkim Turniej Piłki Nożnej Szkół Podstawowych i Gimnazjów. Obok tego GOSiR jest współorganizatorem imprez organizowanych przez inne instytucje np: Dzień Rodziny firmy Bosch czy spółdzielni Spamel. Uczestniczy również w imprezach organizowanych przez ZHP, szkoły, kluby sportowe.

W chwili obecnej w Ośrodku pracują na pełen etat cztery osoby, które zajmują się sprawami merytorycznymi. Na początku bieżącego roku GOSiR przeniósł się do nowej siedziby, dzięki czemu zwiększył ilość zajęć prowadzonych w ośrodku. Obecnie prowadzi zajęcia tańca towarzyskiego dla dzieci, aerobiku oraz siłownię. Planowane jest utworzenie kółek: modelarskiego, brydżowego, szachowego, malarskiego. Ośrodek organizuje też dojazdy dzieci na basen do Ostrowa Wielkopolskiego. Obok nowego obiektu, GOSiR zarządza też starym obiektem zlokalizowanym na Moszycach, kortami tenisowymi, placem zabaw i stadionem gminnym w Twardogórze. W zeszłym roku budżet Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji wyniósł 253 tys. złotych z czego 50 tys. wydano na remont nowej siedziby i kortów tenisowych.

Obok Gminnego Ośrodka Sportu i Rekreacji kwalifikowaną działalnością sportową zajmuje się osiem klubów sportowych z terenu gminy. Większość z nich jako główną formę działalności podaje prowadzenie sekcji piłki nożnej. Trzy spośród nich to Ludowe Zespoły Sportowe, są to kluby piłkarskie z Grabowna Wielkiego, Małego i MLKS „Echo” z Twardogóry. W tym ostatnim dyscyplinami uprawianymi jest lekkoatletyka i siatkówka. Trzy mają charakter klubów piłkarskich tj: „Lotnik” Twardogóra, „Polonia” z Grabowna Wielkiego” i „Bodzio” Goszcz. Dwa są Uczniowskimi Klubami Sportowymi, jeden z nich pochodzi z Twardogóry drugi z Goszcza. Ilość osób szkoląca się w klubach nie jest bliżej znana, ale tylko w klubie „Echo” trenuje ponad 80 osób. Działalnością sportową zajmuje się także Towarzystwo Krzewienia Kultury Fizycznej "Błyskawica", które prowadzi sekcję tenisa ziemnego.

Jak wynika z przedstawionych danych na terenie gminy Twardogóra odbywa się wiele imprez o charakterze sportowym i rekreacyjnym w których uczestniczy spora liczba mieszkańców. Wiele z nich ma charakter masowy i odbywa się rokrocznie. Głównym animatorem życia sportowego jest GOSiR, który posiada do tego odpowiednią bazę i kadre.

1.6.5. Opieka społeczna.

Podstawowym podmiotem podejmującym problemy opieki społecznej w gminie Twardogóra jest Miejsko Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej. Ośrodek realizuje zadania z zakresu pomocy społecznej zlecone miastu jako zadania administracji rządowej, jak również zadania własne gminy. Większość pomocy kierowana jest z MGOPS do rodzin wielodzietnych wśród, których dominuje wykształcenie podstawowe lub niepełnypodstawowe. Pośród 764 rodzin, którym udzielono pomocy w 2000 roku, 510 liczy więcej niż 5 osób w rodzinie. Najwięcej mieszkańców gmin korzystających z pomocy

mieszka w rejonie wsi Grabowno Wielkie i Nowa Wieś. Ogólnie na obszarach wiejskich pomoc udzielana jest 442 rodzinom.

Głównym powodem udzielania pomocy jest bezrobocie. Ilość rodzin, którym się pomaga z tego powodu wynosi ogółem 438 z czego na obszary wiejskie przypada 313 rodzin. Kolejnym powodem przyznania pomocy jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Takich rodzin jest 156 na terenie gminy z czego 87 na wsi. Przeważają wśród nich rodziny niepełne, których jest 98. Dalsze środki kierowane są ze względu na potrzeby ochrony macierzyństwa (59 rodzin, z czego 33 na wsi), ubóstwa (38, z czego 23 na wsi). Jak wynika z danych MGOPS-u alkoholizm jako problem społeczny nie stanowi głównego powodu pomocy, gdyż tylko 13 rodzin otrzymuje ją wyłącznie z tej przyczyny.

Gdy spojrzymy na rodzaje udzielonych świadczeń, w kategorii – zadania zlecone gminie, to najwięcej rodzin otrzymało pomoc w ramach zasiłków okresowych – 116. Natomiast najczęściej przyznawanym zasiłkiem okresowym jest zasiłek z powodu braku możliwości zatrudnienia, gdyż korzysta z niego 114 rodzin. Z budżetu państwa, przyznawane są również zasiłki z tytułu ochrony macierzyństwa. Z tej formy pomocy korzysta 59 rodzin. Wśród innych świadczeń udzielanych z budżetu państwa, 16 rodzin otrzymuje zasiłki stałe, 10 zasiłek wyrównawczy, 22 zasiłek okresowy gwarantowany. Sporą grupę, której MGOPS pomaga w ramach zadań zleconych są rodziny kombatanckie, gdyż jest ich 45.

Jeżeli chodzi o świadczenia udzielane przez MGOPS z zakresu zadań własnych gminy, najwięcej gmina udzieliła pomocy z działu inne zasiłki celowe. W tym wypadku z pomocy skorzystało 519 rodzin. Ponadto 60 rodzin uzyskało pomoc w dożywianiu dzieci. Zasiłki w naturze otrzymało 10 rodzin, a osiem skorzystało z usług opiekuńczych świadczonych przez gminę. W sumie gmina wydała na pomoc społeczną z własnych środków 185 tys 217 złotych. Łączna kwota wszystkich zasiłków wynosiła na 2000 rok 597 tys 658 złotych.

Ogółem w MGOPS pracuje 7 osób, z czego 3 to pracownicy socjalni, dwie osoby świadczą usługi opiekuńcze.

Podstawową przyczyną udzielania pomocy społecznej na terenie miasta i gminy Twardogóra jest bezrobocie i ubożenie społeczeństwa. Ważnym problemem zasygnalizowanym przez dyrektora MOPS jest rodzenie się pokoleniowej biedy i bezradności wśród rodzin, korzystających z pomocy. Jest to zwłaszcza widoczne na obszarach wiejskich, gdzie bez pracy jest większość mieszkańców. Inną trudnością jest opóźnianie wypłat środków pieniężnych przez wojewodę na realizację zadań zleconych gminie.

1.6.6. Bezpieczeństwo publiczne.

Bezpieczeństwa publicznego strzeże w gminie policja państwowa, której placówką jest Komisariat Policji w Twardogórze. Teren jego działania jest podzielony na 4 rejony (dzielnice, dwie miejskie i dwie wiejskie). Obecnie pracuje w komisariacie 17 policjantów w tym:

- 4 w pionie operacyjno-dochodzeniowym,
- 4 dzielnicowych,
- drużyna patrolowa - 3 policjantów.

Większość policjantów to osoby posiadające co najmniej 10-letni staż pracy. Komisariat Policji posiada do swojej dyspozycji trzy samochody służbowe.

W 2000 roku zarejestrowano na terenie gminy 135 przestępstwa, przy 231 stwierdzonych w 1999 roku. Daje to niski wskaźnik dynamiki tj. 58,4%. Najwięcej przestępstw na terenie gminy popełnia się przeciwko mieniu, wśród których najczęściej jest kradzieży z włamaniem. Wśród stwierdzonych 88 przestępstw przeciwko mieniu, 33 to kradzieże z włamaniem. W zakresie przestępstw gospodarczych stwierdzono 7 czynów, a w przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu stwierdzono 3 czyny. Równocześnie mniej było wypadków drogowych.

Przeciwko nieletnim KP w Twardogórze przeprowadziła 16 postępowań przygotowawczych.

Ogólnie stan bezpieczeństwa w gminie jest dobry. W skali całego powiatu liczba przestępstw popełnianych na terenie gminy wynosi około 5%. Również praca policji oceniana jest dobrze, o czym może świadczyć fakt, że Komenda Powiatowa Policji przeprowadziła 136 kontroli i nie stwierdziła istotnych uchybień w pracy komisariatu.

Bezpieczeństwo przeciwpożarowe.

Bezpieczeństwa przeciwpożarowego w gminie strzeże Państwowa Powiatowa Straż Pożarna z Oleśnicy. Na terenie gminy Twardogóra działa jedynie Ochotnicza Straż Pożarna oraz straż zakładowa. Jednostek OSP funkcjonuje 7 znajdują się one w Twardogórze, Goszczu, Domasławicach, Dragowie, Grabownie Małym i Wielkim oraz Nowej Wsi. Natomiast jednostki zakładowe znajdują się w ZOSP Sp. Inwalidów, SPAMEL – u, ZOSP ZPD Twardogóra i ZOSP CPN Grabowno Wkl.

Obecnie używany sprzętu OSP na terenie gminy jest w bardzo złym stanie technicznym i wymaga szybkiej wymiany.

1.7. Elementy stymulujące rozwój gminy

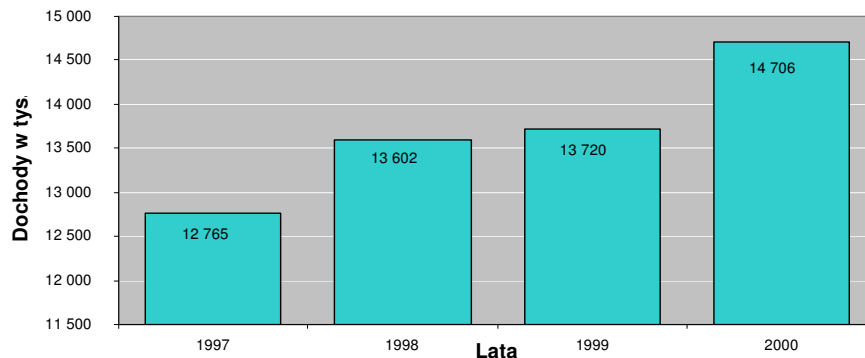
1.7.1. Finanse Miasta i Gminy

Rozmiar i struktura dochodów budżetowych wywierają istotny wpływ na kształt polityki prowadzonej przez władze samorządowe oraz gospodarkę lokalną. Ocena stanu finansów lokalnych stanowi zatem istotny czynnik w procesie budowania strategii rozwoju lokalnego. Badania w tym zakresie przeprowadzono dla lat 1998 – 2000, niekiedy sięgając także do danych z lat wcześniejszych. Podstawowymi źródłami informacji były: sprawozdania z wykonania budżetu gminy z lat 1998 – 2000, informacje uzyskane od pracowników Urzędu Miasta i Gminy a także materiały Głównego Urzędu Statystycznego.

1.7.1.1. Analiza dochodów budżetowych w latach 1998 - 2000

Ogółem dochody Miasta i Gminy Twardogóra w latach 1997 – 2000 nominalnie rosły. W badanym okresie (lata 1997 - 2000) dynamika ich wzrostu osiągnęła ponad 15 %. Szczegóły prezentuje poniższy wykres.

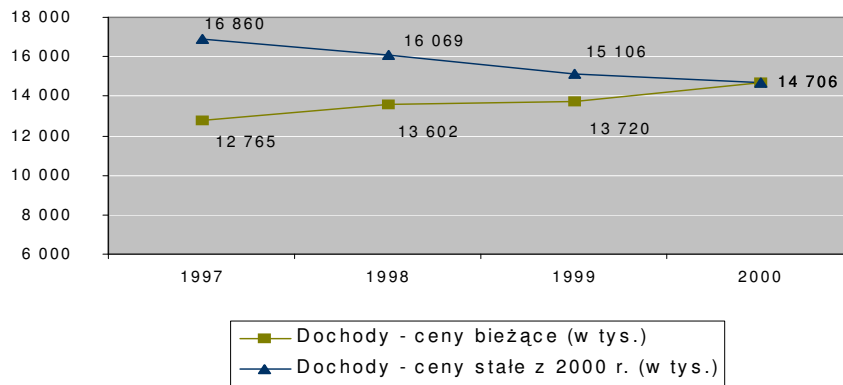
Wykres 1. Wielkość ogółem dochodów Miasta i Gminy Twardogóra w latach 1997 – 2000. (w tys. zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra

Badanie dynamiki dochodów ogółem w kolejnych latach na podstawie cen bieżących nie daje realnego obrazu zachodzących zmian. Uzyskać go można korygując ceny bieżące o wskaźnik inflacji występującej w latach 1997 – 2000. W rezultacie otrzymamy dochody budżetowe według cen stałych z 2000 r., dzięki czemu będziemy mogli porównywać dynamikę wzrostu w kolejnych latach i całym analizowanym okresie. Ilustracją graficzną obrazującą tempo przyrostu dochodów ogółem w cenach bieżących i stałych jest poniższy wykres.

Wykres 2. Wielkość dochodów ogółem Miasta i Gminy Twardogóra w latach 1997 – 2000 w cenach bieżących oraz stałych z 2000 r. (w tys. zł).

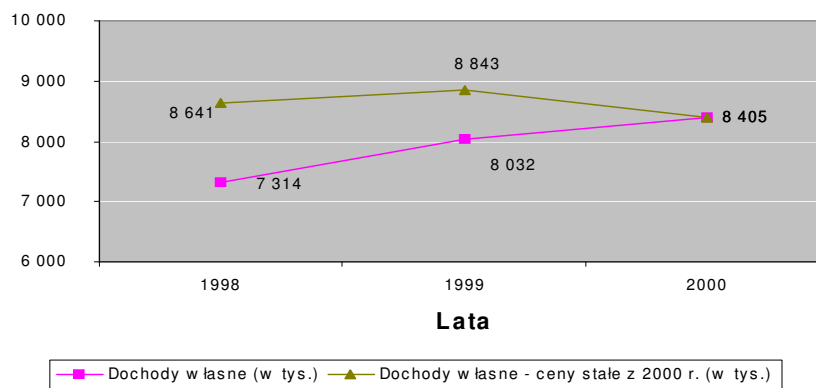

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Dochody ogółem budżetu Miasta i Gminy Twardogóra w latach 1997 – 2000 w ujęciu realnym zmniejszyły się o prawie 15 %. W dużej mierze taki stan jest efektem względnie wysokiego poziomu z roku 1997 (16 860 tys. w ujęciu realnym), będącego skutkiem zaciągnięcia przez gminę zobowiązań finansowych na sumę prawie 4 300 tys. zł. (w związku z budową szkoły podstawowej). Sytuacja ta tłumaczy obniżenie się realnego poziomu dochodów gminnych w roku 1998, jednak dalszy spadek realnego poziomu dochodów ogólnych w latach następnych czyni koniecznym przeprowadzenie głębszej analizy struktury dochodów budżetowych Gminy.

Wielkość dochodów własnych Gminy w latach 1997 – 2000 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 3. Wielkość dochodów własnych Miasta i Gminy Twardogóra w latach

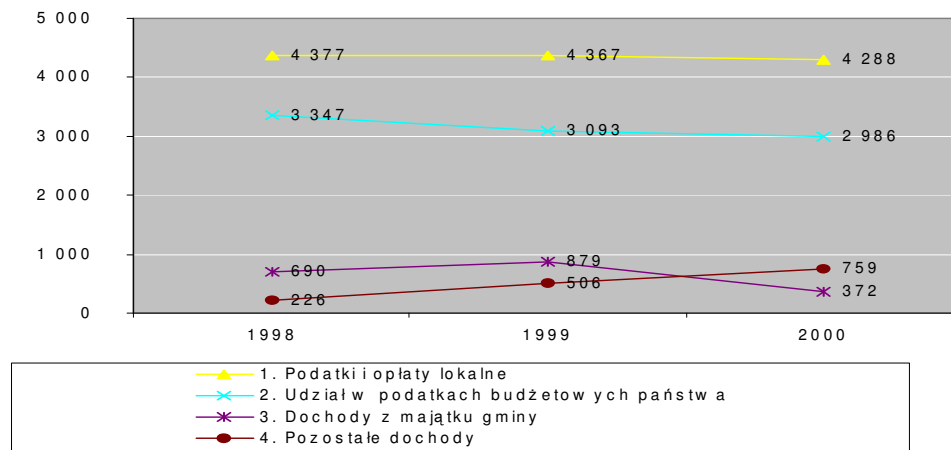

1997 – 2000 w cenach stałych i bieżących (w tys. zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Dochody własne w latach 1998-2000 cechowała pewna zmienność. Ich wielkość w roku 1999 w stosunku do roku 1998 wzrosła w ujęciu realnym o 2,3 % by w roku następnym zmaleć o 5 %. Przyczyną tego stanu rzeczy była ujemna tendencja kształtowania się wpływów z podatków i opłat lokalnych oraz podatków stanowiących dochód budżetu państwa. Szczególnie niepokojący jest zmniejszający się dochód z tytułu udziału w podatkach dochodowych, co może świadczyć o zmniejszającej się aktywności gospodarczej na terenie Miasta i Gminy Twardogóra. Przejściowo – w roku 1999 – sytuację dochodową poprawiły zwiększone wpływy z majątku gminy. Szczegółowo przedstawia to poniższy wykres.

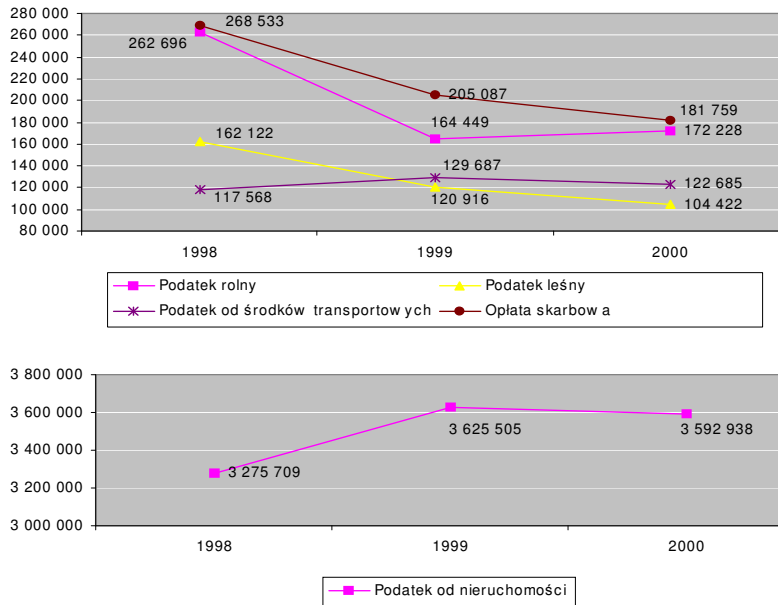
Wykres 4. Dochody własne gminy w ujęciu analitycznym - w cenach stałych z 2000 r. (w tys. zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Spośród podatków i opłat lokalnych najwydajniejszymi źródłami dochodów są: podatek od nieruchomości, rolny, opłata skarbową, podatek od środków transportowych oraz podatek leśny. Ich kształtowanie się w latach 1998 – 2000 przedstawia poniższy wykres.

Wykres 5. Kształtowanie się dochodów z podatków i opłat lokalnych w latach 1998 – 2000 w cenach stałych z 2000 r.

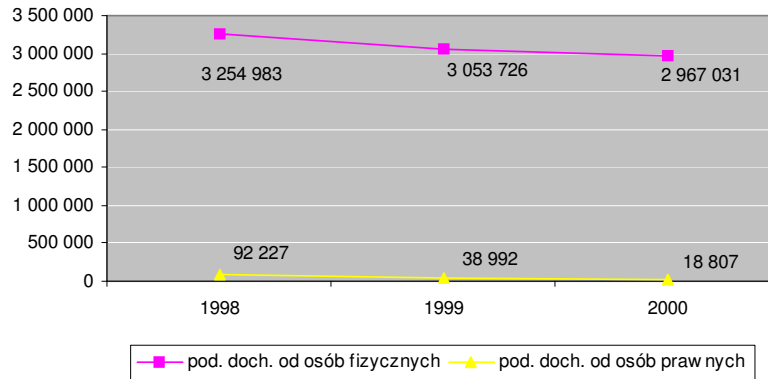

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Dochody z podatków i opłat lokalnych w okresie badawczym cechowała duża zmienność. Wszystkie wymienione powyżej podatki i opłaty lokalne odnotowały znaczący spadek. Wyjątkiem jest lekki wzrost podatku od środków transportowych oraz znaczący wzrost wpływów z tytułu podatku od nieruchomości.

Warto zauważyć, że zaakcentowane powyżej, zmniejszanie się realnej kwoty wpływów z tytułu udziału w podatkach stanowiących dochód budżetu państwa, dotyczy zarówno wpływów z podatków dochodowych od osób fizycznych jak i prawnych. Powiększająca się stopa bezrobocia jak i spowolnienie tempa rozwoju gospodarczego stanowią uzasadnienie dla spadku wpływów podatkowych od osób fizycznych. Warto jednak zauważyć, że mimo tych niekorzystnych czynników makroekonomicznych, obniżanie kwoty podatku dochodowego od osób prawnych, owocuje w skali budżetu państwa realnie większymi dochodami z tytułu tego podatku. W kontekście budżetu twardogórskiego sytuacja jest odmienna. W ostatnich latach wpływy z tego podatku zmniejszyły się do poziomu 20 % wpływów z roku 1998 (wykres 6.). Świadczyć to może o tendencji do wycofywania się z Twardogóry dużych przedsiębiorstw, co znajduje potwierdzenie w pogłoskach o przeniesieniu się fabryki Boscha pod Wrocław.

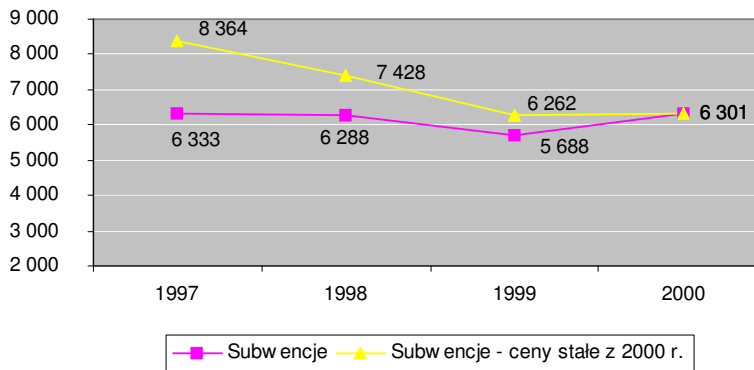
Wykres 6. Kształtowanie się wpływów z podatków dochodowych w latach 1998 - 2000.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Istotną kategorią dochodów, nie zaliczaną do dochodów własnych gminy, są subwencje. Wpływy do budżetu gminy z ich tytułu w ostatnich latach uległy dość znacznemu ograniczeniu (33%). Należy domniemywać, że sytuacja ta w najbliższych latach zostanie utrzymana. Dochody własne gmin będą wzrastać kosztem różnego rodzaju dotacji i subwencji z budżetu państwa.

Wykres 7. Dochody z subwencji w latach 1997 – 2000 (w tys. zł).

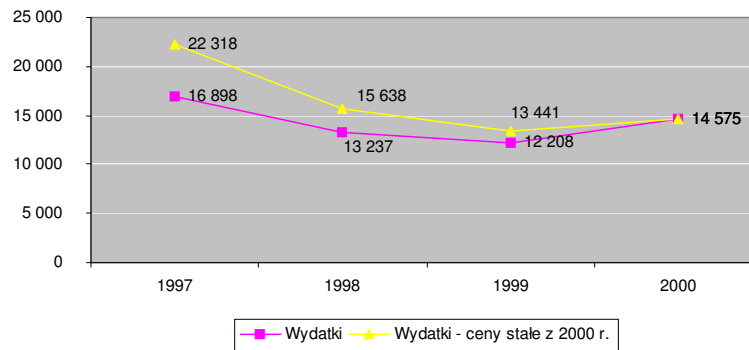
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

1.7.1.2. Analiza wydatków budżetowych w latach 1998 – 2000

Wydatki ogółem Miasta i Gminy Twardogóra w latach 1997 - 2000, w cenach stałych, dość zasadniczo różnią się między sobą. Najwyższe kwotowo wystąpiły w roku 1997, jednak ich wysoki poziom (22 mln zł) jest przede wszystkim efektem finansowania zewnętrznego

(kredyt bankowy na kwotę nominalną ponad 4 mln zł). W następnych latach ich kwota była znacznie niższa i ostatecznie ustabilizowała się na poziomie około 14 mln zł.

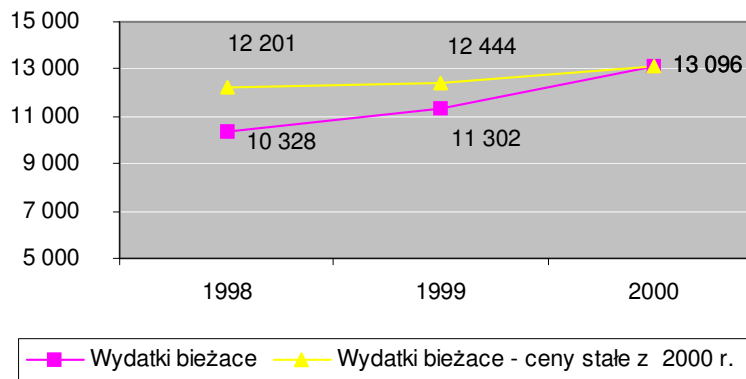
Wykres 8. Wielkość wydatków ogółem w latach 1997 – 2000 (w tys. zł).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Kształtowanie się wydatków bieżących jest bardzo ważną kategorią finansową. Umożliwia ona w dalszej kolejności oszacować wielkość wolnych środków, które pozostają nam na inwestycje bądź na pokrycie zobowiązań. Poziom wydatków bieżących w Mieście i Gminie Twardogóra ma tendencję rosnącą i w latach 1998 – 2000 zwiększył się o ponad 7 %.

Wykres 9. Wydatki bieżące w latach 1998 – 2000

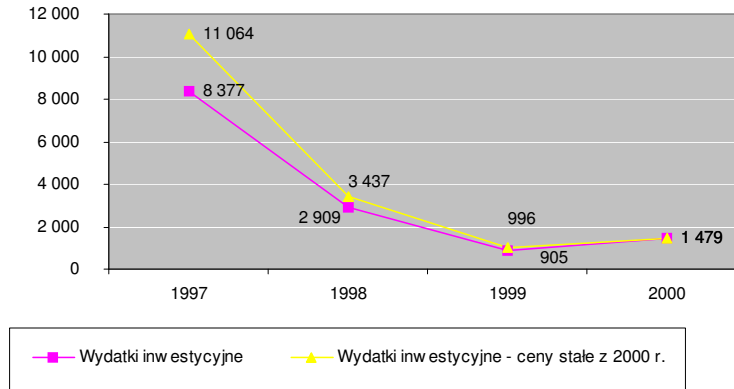

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

Poszczególne budżety Miasta i Gminy Twardogóra charakteryzowały się zmiennym udziałem wydatków inwestycyjnych. Najbardziej proinwestycyjnym budżetem był budżet z roku 1997, w którym na inwestycje przeznaczono według cen stałych z roku 2000 – ponad 11 milionów złotych, co stanowiło prawie 50 % wydatków (przy średniej dla wszystkich

gmin w Polsce 23,5%). Najmniej proinwestycyjnym był budżet roku 1999 – z kwotą niecałego miliona złotych (7,4%). Szczegółowo przedstawia to poniższy wykres.

Wykres 10. Wydatki inwestycyjne w latach 1997 – 2000 (w tys. zł).

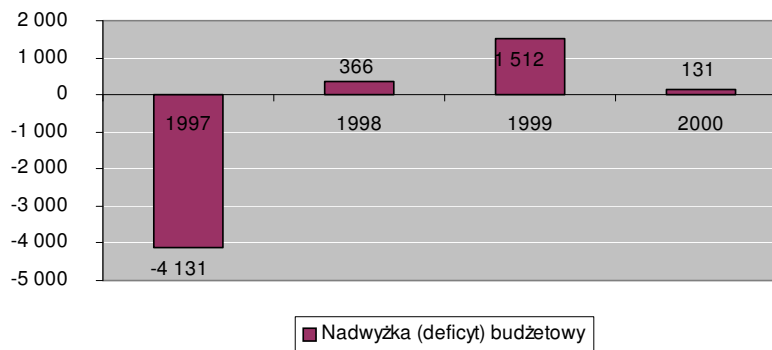

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

1.7.1.3. Wynik budżetu w latach 1997 – 2000

W badanym okresie deficyt budżetu Miasta i Gminy Twardogóra wystąpił tylko w roku 1997, sięgając kwoty ponad 4 milionów złotych. W następnych latach wynik budżetu był dodatni. Widać wyraźny związek pomiędzy wynikiem budżetowym a kwotą przeznaczoną na inwestycje. Gdy kwota jest duża – występuje deficyt budżetowy, gdy kwota się zmniejsza pojawia się nadwyżka. W sytuacji wystąpienia bardzo małego budżetu inwestycyjnego, kwota nadwyżki budżetowej osiąga dość znaczące rozmiary. Szczegóły prezentuje wykres poniżej.

Wykres 11. Wielkość nadwyżki (deficytu) budżetowej w latach 1997 – 2000

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra i GUS

1.7.1.4. Analiza wskaźnikowa – ocena sytuacji finansowej gminy

Znajomość wskaźników finansowych może pomóc gminie ocenić swoją sytuację finansową, ustalić kierunki polityki inwestycyjnej, a także ocenić zdolność kredytową. Pewne grupy wskaźników określają typ gminy i charakter jej polityki finansowej, inne służą do porównywania gmin pomiędzy sobą. Porównywania takie mogą wskazać możliwości usprawnień infrastruktury i poprawy jakości usług pomimo różnic w liczebności obsługiwanej populacji i uwarunkowań terytorialnych porównywanych gmin. W niniejszym opracowaniu skupiono się na trzech podstawowych grupach wskaźników: dochodowych, wydatkowych i zadłużenia.

Podstawowym wskaźnikiem dochodowym jest stosunek dochodów budżetowych ogółem do liczby mieszkańców Twardogóry w relacji do średniej dla gmin z Powiatu Oleśnickiego oraz z całego Województwa Dolnośląskiego. Wskaźnik ten wypada dość korzystnie w porównaniu do gmin Powiatu Oleśnickiego. Wielkości te są zauważalnie wyższe w badanym okresie. Niepokojącym jest natomiast zmniejszające się tempo przyrostu wskaźnika w kolejnych latach w relacji do wskaźnika „powiatowego“. Wskaźnik dla województwa jest zdecydowanie wyższy od gminnego, co potwierdza odległą pozycję budżetu Twardogóry w stosunku do innych gmin dolnośląskich. Szczegóły prezentuje poniższa tabela.

Tabela 29. Dochody ogółem na jednego mieszkańca w relacji do średniej dla gmin Powiatu Oleśnickiego oraz Województwa Dolnośląskiego.

lata	1997	1998	1999
Twardogóra	999	1058	1064
Powiat	872	1018	1032
Województwo	1133	1395	1470

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Wskaźnik dochodów własnych do dochodów ogółem precyzyjnie określa sytuację finansów gminy. Dochody własne świadczą o jej samodzielności finansowej – o możliwości finansowania zadań bez uciekania się do środków zewnętrznych. Wskaźnik ten powinien być jak najwyższy. Jeżeli wskaźnik ten maleje w dwóch kolejnych latach, a spadek przekracza 10% rocznie należy uznać to za sytuację alarmową. W okresie badawczym wskaźnik ten najpierw wzrósł (w roku 1999), by następnie nieznacznie zmaleć (w roku 2000). Spadek ten

jest w chwili obecnej nieznaczny i utrzymuje się na poziomie ponad 57%. Należy uznać to za wartość dopuszczalną.

Tabela 30. Dochody własne do dochodów ogółem

lata	1998	1999	2000
dochody ogółem	13 602	13 720	14 706
dochody własne	7 314	8 032	8 405
wskaźnik	53,77%	58,54%	57,15%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Udział wolnych środków netto w dochodach ogółem świadczy o gotowości do inwestowania i spłaty zadłużenia. Wartość tego wskaźnika nie powinna być niższa niż 17%–18%, a najlepiej, jeżeli przekracza 20 %. W przypadku Twardogóry wskaźnik ten systematycznie spada do poziomu niecałych 11 %. Świadczyć to może o obniżającej się zdolności kredytowej a także inwestycyjnej gminy.

Tabela 31. Wolne środki netto do dochodów ogółem

lata	1998	1999	2000
dochody ogółem	13 602	13 720	14 706
wolne środki netto	3 275	2 418	1 610
wskaźnik	24,08%	17,62%	10,95%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Wskaźnik wydatków bieżących do dochodów ogółem jest związany z jakością świadczonych usług przez gminę. Jego duża wielkość może wskazywać na niską efektywność funkcjonowania gminy (wysokie koszty), a w konsekwencji niską wartość wolnych środków na inwestycje. Ale z drugiej strony może oznaczać to wysoką jakość świadczonych usług. Wydatki bieżące w budżecie twardogórskim mają tendencję wzrostową. Ich wielkość na poziomie ponad 86 % wydaje się być zbyt wygórowana. Konsekwencją tego stanu jest zmniejszająca się kwota wolnych środków a co się z tym wiąże ograniczenie inwestycji.

Tabela 32. Wydatki bieżące do dochodów ogółem

Lata	1998	1999	2000
Dochody ogółem	13 602	13 720	14 706
Wydatki bieżące	9 459	10 701	12 652
Wskaźnik	69,54%	78,00%	86,03%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Udział wydatków inwestycyjnych w dochodach ogółem świadczy o rozmachu inwestycyjnym gminy. Poziom tego wskaźnika w Twardogórze, w badanym okresie, kształtował się w sposób bardzo zróżnicowany. Od ponad 65% w roku 1997 do nieco ponad 10% w roku 2000. Niepokojącym jest utrzymywanie się wskaźnika na poziomie 6% - 10%. W krótkim okresie czasu poprawia to kondycję finansową, długoterminowo powoduje wzrost kosztów gminy: wydłuża się katalog niezaspokojonych potrzeb, a przestarzały sprzęt i urządzenia czynią dostarczanie usług nieefektywnym. Warto dodać, że w skali Dolnego Śląska udział inwestycji w dochodach ogółem w roku 1999 wyniósł 24%.

Tabela 33. Wydatki inwestycyjne do dochodów ogółem

Lata	1997	1998	1999	2000
Dochody ogółem	12 765	13 602	13 720	14 706
Wydatki inwestycyjne	8 377	2 909	905	1 479
Wskaźnik	65,6%	21,4%	6,6%	10,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Udział wydatków inwestycyjnych w wydatkach ogółem prezentuje nieco odmienne podejście do inwestycji, uwzględnia bowiem przychody, czyli nadwyżki z lat ubiegłych oraz środki pożyczkowe. Wskaźnik ten należy analizować łącznie ze wskaźnikiem udziału inwestycji w dochodach. Wysoka wartość obydwu wskaźników świadczy o korzystnym podejściu do działalności inwestycyjnej. Poziom obu wskaźników w budżecie twardogórskim jest na zbliżonym i dość niskim poziomie. Korzystnym zjawiskiem jest nieznaczny ich wzrost w roku 2000.

Tabela 34. Wydatki inwestycyjne do wydatków ogółem

lata	1997	1998	1999	2000
wydatki ogółem	16 898	13 237	12 208	14 575
wydatki inwestycyjne	8 377	2 909	905	1 479
wskaźnik	49,6%	22,0%	7,4%	10,1%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Łączna kwota długu do dochodów ogółem nie może przekroczyć 60 % dochodów gminy. Im wyższy jest ten wskaźnik tym na ogół mniej korzystna sytuacja gminy. Wielkość tego wskaźnika w budżecie Twardogóry ma tendencję malejącą - od 37,2 % w roku 1997 do 19,8% w roku 2000. Zadłużenie gminy na poziomie ok. 20 % uznać należy za relatywnie nieduże. Występują tutaj spore rezerwy, które zapewne umożliwią rozwinięcie inwestycji w latach następnych.

Tabela 35. Łączna kwota długu do dochodów ogółem

lata	1997	1998	1999	2000
dochody ogółem	12 765	13 602	13 720	14 706
łączna kwota długu	4 754	4 391	3 311	2 912
wskaźnik	37,2%	32,3%	24,1%	19,8%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Wskaźnik obsługi zadłużenia do dochodów ogółem może osiągnąć wartość maksymalną na poziomie 15%. Choć przyjmuje się za wartość bezpieczną max. 10%. Podobnie jak we wskaźniku omówionym powyżej mamy tutaj do czynienia ze sporymi rezerwami.

Tabela 36. Obsługa zadłużenia do dochodów ogółem

lata	1997	1998	1999	2000
dochody ogółem	12 765	13 602	13 720	14 706
obsługa zadłużenia	261	869	601	445
wskaźnik	2,0%	6,4%	4,4%	3,0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

Wskaźnik – obsługa zadłużenia do wolnych środków – daje wyobrażenie o wpływie zaciągniętego długu na bieżącą gospodarkę finansową gminy. Wyższy wskaźnik oznacza mniejszą swobodę gminy w zakresie dysponowania dochodami budżetu. Jeżeli wartość wskaźnika przekroczy 70%, gmina powinna ogłosić stan alarmowy. Wskaźnik ten dla budżetu twardogórskiego kształtuje się na poziomie około 20%, a więc jest to poziom bezpieczny.

Tabela 37. Obsługa zadłużenia do wolnych środków

lata	1998	1999	2000
wolne środki	4 144	3 019	2 054
obsługa zadłużenia	869	601	445
wskaźnik	21,0%	19,9%	21,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Urzędu Miasta i Gminy Twardogóra.

1.7.2. Działania marketingowe władz lokalnych, promocja

Działaniami promocyjnymi do tej pory w ramach struktury urzędu zajmował się przede wszystkim sekretarz miasta oraz sporadycznie inni pracownicy. Stanowisko ds. promocji zostało utworzone dopiero niedawno. Wśród działań promocyjnych jakie były podejmowane należy wymienić wydawanie regularnie folderu-informatora. Zawiera on informacje dotyczące gminy i jej historii. Można w nim znaleźć również informacje o ofercie gospodarczej. Znajdują się w nim także materiały dotyczące życia gminy (w działach takich jak kultura, oświata, gospodarka komunalna i wiejska, komunikacja, służba zdrowia, sport i rekreacja). Informator zawiera również aktualne telefony oraz adresy urzędów i instytucji ważnych dla funkcjonowania gminy. Dzięki niemu możemy również poznać władze gminy.

Oprócz informatora Twardogóra posiada własną stronę internetową. Zawiera ona informacje o pracy Rady Miejskiej, Zarządu Miasta i Gminy a także komisariatu Policji w ramach tzw. Twardogórskiego Informatora Samorządowego. „TIS” jest także drukowany i rozdawany za darmo na terenie gminy. Na stronie potencjalny inwestor może dowiedzieć się jakie obiekty i tereny można kupić na terenie gminy. Posiada ona także informacje o możliwościach wynajmu lokali użytkowych. Oprócz tego można na niej zdobyć podstawowe dane o gminie i dowiedzieć się o aktualnych wydarzeniach. Informacje o gminie można znaleźć również na stronach Dolnośląskiego Internetowego Systemu Informacji i Promocji.

Przynależność gminy do Stowarzyszenia Gmin Doliny Baryczy jest również istotnym przyczynia się do promocji gminy.

Gmina podejmuje również działania promocyjne poprzez ogłoszenia w prasie (m.in. Kurierze Gminnym).

Słabością Twardogóry jest brak strategii promocji, która wyznaczałaby jej główne kierunki oraz porządkowałaby działania promocyjne w dłuższym okresie czasu oraz dotychczasowy brak w strukturze urzędu, specjalisty odpowiedzialnego za jej realizację

Ostatnim podjętym działaniem jest przeprowadzenie przetargu na opracowanie kroniki gminy.

1.7.3. Administracja samorządowa i zarządzanie gminą

Rada Miejska w Twardogórze liczy 22 radnych, którzy zgodnie ze Statutem Miasta i Gminy pracują w trzech stałych komisjach:

- budżetowo – finansowej,
- rewizyjnej,
- strategii i rozwoju.

Zarząd miasta i gminy Twardogóra składa się z pięciu osób: Burmistrza, Zastępcy Burmistrza oraz trzech członków. Pracą Urzędu Miasta i Gminy kieruje Burmistrz przy pomocy Zastępcy oraz Sekretarza. W urzędzie są zatrudnione 32 osoby.

Struktura organizacyjna Urzędu ma charakter funkcjonalny. Oznacza to, że podwładni podlegają nie tylko przełożonym służbowo decydującym o tym, co ma być wykonane, lecz także przełożonym funkcjonalnym wydającym dyspozycje dotyczące wykonania poszczególnych funkcji. Kierownicy funkcjonalni mają prawo wydawać wiążące zalecenia kierownikom niższych szczebli, co prowadzi do sytuacji, że poszczególni pracownicy podlegają większej liczbie ośrodków dyspozycyjnych (a nie jednemu jak w strukturach liniowych). Struktury organizacyjne takie jak w UMiG Twardogóra wymagają wysokich kompetencji od kierowników funkcjonalnych, co sprzyja szybkości i jakości podejmowanych decyzji. Z drugiej jednak strony skutkiem ich występowania jest naruszenie zasady jednoosobowego kierownictwa a co się z tym wiąże możliwość powstawania wewnątrz organizacyjnych sporów i konfliktów. Osobną kwestią związaną ze strukturą organizacyjną urzędu jest wyodrębnienie komórki zajmującej się strategicznymi perspektywami rozwoju Miasta i Gminy. Biuro Rozwoju Miasta i Gminy (taką nazwę mogłaby przyjąć ta komórka) powinno być usytuowane wysoko w hierarchii (najlepiej podlegać bezpośrednio

Burmistrzowi) i zajmować się zbieraniem i analizą informacji o charakterze strategicznym oraz promocją Miasta i Gminy Twardogóra.

Osobną kwestią wydaje się być powołanie Biura Obsługi Petentów – wydzielonego organizacyjnie punktu, w którym mieszkańcy będą mogli załatwić wszystkie standardowe sprawy, a także uzyskać niezbędne w tym celu informacje.

Istotną sprawą jest brak w urzędzie systemu ocen pracowniczych. Tylko obiektywny i sformalizowany system oceniania efektów pracy pracowników pozwoli na stałe podnoszenie jakości pracy urzędu, a tym samym zmniejszenie kosztów jego funkcjonowania.

Mając na uwadze poprawę efektywności zarządzania gminą, należy zwrócić uwagę na brak wieloletniego uspołecznionego planowania inwestycji komunalnych. Jak dotąd cykl planowania inwestycji pokrywa się z cyklem budżetowym. Jak pokazują przykłady innych gmin efektywne planowanie musi mieć perspektywę min. 4 letnią i przebiegać w porozumieniu z poszczególnymi stronami procesu inwestycyjnego.

2. Diagnoza prospektywna

2.1. Wyniki analizy SWOT

Uwieńczeniem prac diagnostycznych w gminie Twardogóra było sporządzenie analizy SWOT. Czyli jednej z najpopularniejszych technik analizy strategicznej. Nazwa tej metody pochodzi od skrótu czterech angielskich słów: **Strengths** (atuty, mocne strony), **Weakness** (słabe strony), **Opportunities** (możliwości, szanse), **Threats** (zagrożenia).

W pracach nad SWOT – em w Twardogórze wykorzystano wiedzę najlepszych ekspertów – jej mieszkańców. Wiosną 2001 roku odbyła się seria warsztatów podczas których zadaniem uczestników było wskazanie:

1. Mocnych stron gminy Tardogóry, czyli zjawisk pozytywnych z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju, na które bezpośredni wpływ ma sama gmina (mieszkańcy, instytucje, lokalne władze samorządowe).
2. Słabych stron gminy Twardogóry, czyli zjawisk negatywnych ograniczających możliwości rozwoju gminy, na które bezpośredni wpływ ma sama gmina.
3. Szans, czyli zjawisk pozytywnych z punktu widzenia możliwości kształtowania rozwoju gminy, występowanie których jest uwarunkowane czynnikami leżącymi poza możliwościami bezpośredniego wpływu gminy.
4. Zagrożeń, czyli zjawisk negatywnych mogących stanowić zagrożenie dla rozwoju gminy, występowanie których jest uwarunkowane czynnikami leżącymi poza możliwościami bezpośredniego jej wpływu.

W trzech warsztatach, które odbyły się w Goszczu, Grabownie Wielkim i Twardogórze oraz w czwartym – podsumowującym (w Twardogórze) uczestniczyło aktywnie około 120 osób. Efekt ich pracy jest zaprezentowany poniżej.

2.1.1. Mocne i słabe strony Miasta i Gminy Twardogóra

Sfera społeczna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
dobrze rozwinięta sieć szkół.	słabe zaplecze kulturalne dla dzieci i młodzieży (m.in. słabe wyposażenie świetlic).
korzystna sytuacja demograficzna (dodatni przyrost naturalny).	brak pełnej oferty edukacyjnej dla uczącej się młodzieży.
aktywna społeczność lokalna.	zły stan techniczny budynku zoz.

dobrze rozwinięta baza sportowa.	słaba promocja gminy.
kadra pracownicza o kwalifikacjach odpowiednich dla przemysłu maszynowego.	brak komunikacji w relacji: władze gminy - młodzież.
relatywnie wysoki poziom bezpieczeństwa mieszkańców.	brak odkrytego basenu pływackiego na terenie gminy i miasta
duży odsetek osób z wyższym wykształceniem.	powiększające się wskaźniki bezrobocia i ubóstwa
funkcjonujące koła łowieckie i wędkarskie.	niezadowalające wykorzystanie bazy sportowo - rekreacyjnej.
liczne imprezy masowe	niski stopień zorganizowania społeczności lokalnej.
rozwinięty ruch pielgrzymkowy.	brak budownictwa wielorodzinnego.
stworzone programy rozwoju szkolnictwa jak i poszczególnych szkół.	posiadanie przez gimnazjum i szkołę podstawową nr 2 wspólnego obiektu.
posiadanie nowoczesnego budynku szkolnego.	brak sal gimnastycznych na wsiach oraz niezadowalający stan techniczny ogrzewania obiektów szkolnych na terenach wiejskich.
duże nakłady na oświatę.	niewystarczająca ilość nauczycieli języka obcego, zwłaszcza angielskiego.
nowy budynek osir-u i dobrze wyposażona biblioteka.	za mała ilość komputerów w szkołach.
duża ilość lekarzy specjalistów.	

Sfera gospodarcza

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
dobrze rozwinięty przemysł meblarski (stolarstwo, tapicerstwo).	brak przetwórstwa rolnego.
duża liczba małych i średnich przedsiębiorstw.	przestarzała sieć energetyczna.
dobrze rozwinięta sieć telekomunikacyjna	brak obsługi ruchu turystycznego.
istniejąca sieć połączeń kolejowych (zelektryfikowana linia kolejowa wrocław - warszawa).	zły poziom usług gastronomicznych.
wysoki poziom zwodociągowania terenów miejskich.	zły stan techniczny budynków i ich estetyka.
dobrze oświetlenie dróg i ulic na terenach wiejskich gminy	słabo rozwinięty system ulg i preferencji dla przedsiębiorców.

rezerwa terenów pod inwestycje przemysłowe.	brak zgazyfikowania gminy.
złoża ilów przydatnych do ceramiki budowlanej (torf, piasek, pospółka).	brak bazy noclegowej.
duże zasoby siły roboczej na wsi.	rozdrobniona struktura agrarna.
możliwość specjalizacji w pracochłonnych kierunkach produkcji (rolnictwo ekologiczne)	przeludnienie agrarne.
zasoby naturalne surowca drzewnego.	brak dobrze zorganizowanego rynku artykułów rolnych na terenie gminy.
bliskość rynku rolnego oleśnicy i wrocławia.	słabe wyposażenie w sprzęt rolniczy.
	brak powiązań integrujących producentów rolnych.
	brak wieloletniego programu inwestycyjnego dla gminy.

Sfera ekologiczno – przestrzenna

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
korzystne warunki klimatyczne.	niewystarczające wsparcie gminy dla mśp.
niski stopień skażenia gruntów.	niezadowalająca jakość wody pitnej.
bogactwo lasów oraz innych różnorodność gatunków fauny i flory	niewystarczająco rozwinięta kanalizacja na terenie miasta i gminy.
dobra baza do rozwoju agroturystyki.	zły stan dróg, brak chodników, zatoczek, parkingów.
dogodne warunki terenowe do rozwoju zabudowy mieszkaniowej – jednorodzinnej, rekreacyjnej i rzemieślniczej.	niewystarczający poziom zmeliorowania gruntów.
duże zasoby dobrej jakości wód podziemnych ze złóż na głębokości 50 – 150 m.	duży poziom niskiej emisji zanieczyszczeń.
	słaba jakość gleb, niewystarczająco zagospodarowane ugory.
	słaba świadomość ekologiczna.
	za małe w stosunku do potrzeb wysypisko śmieci.

2.1.2. Szanse i zagrożenia Miasta i Gminy Twardogóra

Sfera społeczna

SZANSE	ZAGROŻENIA
współpraca z gminami zagranicznymi.	opuszczanie gminy przez ludzi młodych i aktywnych.
aktywna współpraca międzygminna (stowarzyszenie gmin doliny baryczy, związek miasta polskich)	sytuacja demograficzna powodująca wzrost bezrobocia wśród osób młodych.
możliwość przejęcia od powiatu zadań edukacyjnych.	
możliwość stworzenia korzystnej oferty dla artystów z wrocławia.	

Sfera gospodarcza

SZANSE	ZAGROŻENIA
fundusze strukturalne ue	wycofywanie się dużego kapitału z terenu gminy (bosch).
moda na produkty z materiałów naturalnych (drewno).	wysoka stopa oprocentowania kredytów.
wzrost zapotrzebowania na różne formy turystyki wiejskiej.	polityka fiskalna państwa.
	spadek tempa rozwoju gospodarczego kraju
	duża konkurencyjność produktów rolnych pochodzenia zagranicznego.

Sfera ekologiczno - przestrzenna

SZANSE	ZAGROŻENIA
wysokie walory krajoznawcze gminy.	oddalenie od głównych węzłów komunikacyjnych.
imigracja mieszkańców wrocławia.	brak polityki państwa w stosunku do mśp.
bliskość aglomeracji wrocławskiej.	konkurencja gmin ościennych w pozyskiwaniu inwestorów i przejmowaniu ruchu turystycznego.

2.2. Problemy Miasta i Gminy Twardogóra w opinii mieszkańców – wyniki badań ankietowych

2.2.1. Charakterystyka badanej próby

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone w marcu i kwietniu 2001 roku. Jego celem było pozyskanie wiedzy o poglądach mieszkańców przy tworzeniu strategii rozwoju Miasta i Gminy Twardogóra. Ankiety zostały rozprawdzone wśród osób uczestniczących w warsztatach opracowujących SWOT Miasta i Gminy Twardogóra. Ankiety były rozprawdane również przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjum. Ta forma uzyskiwania odpowiedzi okazała się skuteczniejsza, gdyż osiągnięto zwrot ankiet na dużo wyższym poziomie. Rozprawdanie ankiet poprzez uczniów spowodowało również, poznanie opinii samych uczniów, przede wszystkim gimnazjalistów. Ankiety wypełnione przez młodzież gimnazjalną zostaną zaprezentowane w oddzielnej części opracowania.

Należy też dodać, że ankiety nie zostały wypełnione w całości. Respondenci nie wypełnili przede wszystkim pytań otwartych (np.: jakie problemy rozwiązałby Pan(i) w pierwszej kolejności. Ankiety w sumie zwróciło 167 osób. Z tego 108 (65,85%) to kobiety, a 56 (34,14%) to mężczyźni. Gdy przyjrzymy się miejscu zamieszkania respondentów 97 osób zamieszkuje Miasto Twardogórę (59,14%) a okoliczne wsie 67 respondentów (40,85%). Zdecydowanie najwięcej spośród nich w wieku pomiędzy 31-40 lat – 95 osób (56,88%). Kolejną grupę stanowią respondenci pomiędzy 41-60 rokiem życia – 59 osób (35,32%). Tylko dwie osoby (1,19%) podały, że mają powyżej 60 lat, a ośmiu respondentów jest w wieku 20-30 lat (4,79%). Żadna z ankietowanych osób nie miała poniżej 19 lat.

Tabela 38. Struktura wiekowa ankietowanych wieku i płci.

wiek	liczba	procent	kobiety	mężczyźni
do 19	0	0	0	0
od 20 do 30	8	4,87	5	3
od 31 do 40	95	57,92	64	31
od 41 do 60	59	35,97	38	21
ponad 60	2	1,21	1	1
razem	164	100	108	56

Jeżeli chodzi o wykształcenie respondentów to największą grupę stanowiły osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym i średnim. Takie wykształcenie zadeklarowały 63 osoby (37,72%). Kolejną grupę stanowią osoby z wykształceniem wyższym - 29 (17,36%). 8 osób podało, że posiada wykształcenie podstawowe.

Tabela 39. Wykształcenie respondentów z uwzględnieniem na płeć i miejsce zamieszkania.

wykształcenie	część miejska		część wiejska	
	mężczyźni	kobiety	mężczyźni	kobiety
podstawowe	1	2	0	5
zasadnicze	17	18	4	16
zawodowe	13	28	4	18
średnie	2	15	7	5
wyższe				

Większość respondentów jest aktywna zawodowo. Najwięcej osób jako miejsce pracy podaje instytucje publiczne (35,09% - odpowiedzi). Kolejne miejsca zajmują respondenci pracujący w firmach prywatnych (20,52% - odpowiedzi). W sumie 41 osób nie pracuje, utrzymując się z różnego rodzaju zasiłków lub jest na utrzymaniu rodziny.

Tabela 40. Miejsce pracy respondentów – główne źródła utrzymania.

rodzaj aktywności zawodowej	liczba	procentowo
własna firma	10	6,62%
własne gospodarstwo rolne	18	11,92%
instytucje publiczne(budżetowe), zakład państwowy, komunalny, spółdzielnie, fundacje	53	35,09%
cudza firma prywatna, gospodarstwo rolne	31	20,52%
renta	12	7,94%
emerytura	2	1,32%
zasiłek dla bezrobotnych	10	6,62%
na utrzymaniu rodziny	15	9,93%
razem	151	99,96%

2.2.2. Więź mieszkańców z gminą.

Większość ankietowanych zamieszkuje gminę od urodzenia - 94 osoby (56,28%). Wśród pozostałych respondentów najwięcej osób wskazywało, że zamieszkuje gminę 11 i 40 lat – 8 osób oraz 20 lat – 6 mieszkańców.

Poczucie lokalnej tożsamości nie jest tak oczywiste. Mimo, że zdecydowana większość, bo 120 osób deklaruje, iż nie chce opuszczać gminy to na pytanie "czy chciałby Pan(i), aby Pana(i) dzieci na stałe zamieszkiwały w gminie" więcej osób deklarowało, że nie chce aby ich dzieci zostały na terenie gminy. Odpowiedzi takiej udzieliło 51 osób. Zdecydowanych na opuszczenie gminy i twierdzących, że ich dzieci powinny ją opuścić jest 29 respondentów w tym 13 zamieszkujących gminę od urodzenia.

Jako główne powody opuszczenia miejsca zamieszkania respondenci podają narastające bezrobocie i brak perspektyw na rozwój.

2.2.3. Sytuacja materialna ankietowanych.

W opinii części mieszkańców w gminie żyje się gorzej niż w innych gminach. Takich odpowiedzi udzieliło 68 osób (41,46%), 67 respondentów nie miało zdania na ten temat, a tylko cztery osoby uważa, że w Gminie Twardogóra żyje się lepiej niż w innych gminach.

Tabela 41. Poziom życia w Twardogórze na tle innych gmin.

wyszczególnienie	liczbowo	procentowo
lepiej niż w innych gminach	4	2,43%
tak samo	24	14,63%
gorzej niż w innych gminach	68	41,46%
trudno powiedzieć	67	40,85%

Na pytanie o dzisiejszy poziom życia w Gminie Twardogóra 121 respondentów (73,78%) odpowiedziało, że żyje im się gorzej jak kilka lat temu, 17 osób odpowiedziało, że tak samo lub nie miało zdania. Tylko 10 osób uważało, że jest lepiej jak kilka lat temu.

Tabela 42. Jakość życia w Twardogórze w ostatnich kilku latach.

wyszczególnienie	liczbowo	procentowo
lepiej jak kilka lat temu	10	6,09%
tak samo	17	10,36%

gorzej jak kilka lat temu	121	73,78%
trudno powiedzieć	17	10,36%

Jeżeli chodzi o dochody uzyskiwane przez respondentów to ich zdecydowana większość odpowiedziała, że miesięczny dochód na członka rodziny nie przekracza 300 złotych. Dochody takie wskazało 77 osób (50,32% - odpowiedzi). Kolejna grupa to rodziny z dochodem pomiędzy 301 a 500. Kwotę tą wskazało 30 badanych (19,60%). Dochód pomiędzy 501 a 800 złotymi uzyskało 28 respondentów (18,30%). Tylko 17 osób wskazało na dochody powyżej 800 na członka rodziny. Z ankiet wynika, że większość respondentów to osoby ubogie, o niskich dochodach.

Tabela 43. Miesięczne dochody na członka rodziny.

wyszczególnienie	liczbowo	procentowo
do 300	77	50,32%
301-500	30	19,6%
501-800	28	18,3%
801-1000	4	2,61%
1001-1500	8	5,22%
1501-2000	2	1,3%
powyżej 2000	3	1,96%

2.2.4. Problemy Miasta i Gminy Twardogóra w opinii ankietowanych.

Na pytanie "Gdyby był(a) Pan(i) radnym jakie problemy rozwiązałby (aby) Pan (i) w pierwszej kolejności" respondenci najczęściej wskazywali:

- likwidację bezrobocia - 67 wskazań,
- ochrona środowiska - 19 wskazań,
- naprawa, budowa nowych dróg i chodników - 15 wskazań,
- likwidacja zbyt wysokich podatków - 10 wskazań.

Ankietowani również często zwracali uwagę na zbyt małą ilość imprez kulturalnych dla dzieci i młodzieży, czystość i estetykę miasta, stan kanalizacji i gazyfikacji w mieście i terenach wiejskich.

Z tymi odpowiedziami korespondują odpowiedzi na pytanie o trzy najważniejsze sprawy, które powinny być rozwiązane w gminie. Na pierwszym miejscu respondenci podają zlikwidowanie bezrobocia i przyciągnięcie inwestorów, takich odpowiedzi jest 106 (63,47%). Kolejne sprawy to większa troska o środowisko i przyrodę, dbanie o czystość i estetykę gminy. Odpowiedź tą wskazało 56 osób (33,53%). Na trzecim miejscu mieszkańcy wskazali naprawę dróg, chodników, oświetlenia ulic.

Tabela 44. Najważniejsze sprawy wymagające rozwiązania w opinii mieszkańców.

wyszczególnienie	liczbowo
zlikwidować bezrobocie, przyciągnąć inwestorów, kapitał,	106
większa troska o środowisko i przyrodę, dbanie o wygląd, czystość, estetykę gminy	56
naprawa, dróg, ulic, chodników, oświetlenie,	52
więcej imprez kulturalnych, ofert dla młodzieży i dzieci,	45
zmniejszyć podatki,	44
podjąć lub dokończyć rozpoczęte inwestycje,	41
zmienić władze, wybrać inne, usprawnić ich działanie,	39
poprawić sytuację mieszkaniową, rozwijać mieszkalnictwo	34
zwiększyć pomoc socjalną dla najuboższych,	33
skutecznie zwalczać przestępczość, chuligaństwo, wandalizm,	31
poprawić pracę urzędu,	31
poprawić relacje międzyludzkie,	5
organizacja oświaty gminnej	3

2.2.5. Ocena jakości usług lokalnych.

W opinii badanych, na 16 rodzajów usług świadczonych przez gminę zdecydowana większość została oceniona jako przeciętna. Takich, usług było 9. Pięć usług otrzymało ocenę negatywną, a dwie oceniono jako dobre.

Jako usługi świadczone na dobrym poziomie oceniono szkoły podstawowe i gimnazjalne oraz zaopatrzenie w wodę. Pierwsze otrzymały 74 wskazania dodatnie, drugie 64 wskazania.

W odpowiedziach negatywnych najwięcej punktów uzyskały domy i kluby kultury. Ich działalność ocenia źle 129 osób. Negatywnie oceniają mieszkańcy również pomoc społeczną i pomoc dla bezrobotnych, miejsca do parkowania oraz drogi, chodniki i place.

Dobra ocena zaopatrzenia w wodę koreluje z odpowiedzią respondentów na temat opłat za poszczególne usługi komunalne. Większość osób uważa, że cena tych usług jest odpowiednia do ich jakości. Takich respondentów jest 78. Nie zgadzają z tym się 62 osoby. Również więcej badanych osób uważa, że cena za odprowadzanie ścieków jest odpowiednia do jakości usługi. Odpowiedzi takiej udzieliło 58 respondentów. Natomiast 49 osób twierdzi, że cena ta nie jest właściwa.

Dobrą ocenę szkół podstawowych i gimnazjum potwierdza odpowiedź na pytanie dotyczące zadowolenia z funkcjonowania szkół na terenie gminy. Pozytywne odpowiedziało 88 osób. Nie usatysfakcjonowanych z działania szkół jest tylko 19 osób, a 56 nie ma określonej opinii. Również korelacja pytania dotyczącego jakości świadczonych usług i zadowolenia z funkcjonowania szkół potwierdza dobrą ocenę o tych placówkach. W korelacji tej 54 osoby w obu pytaniach odpowiedziały pozytywnie, a 26 oceniając szkoły przeciętnie jest ukontentowana z ich funkcjonowania.

Jeżeli chodzi o zadowolenie z podstawowej opieki zdrowotnej większość respondentów źle ocenia jakość świadczonych przez nią usług. Na 163 odpowiedzi, aż 102 osoby (62,57%) wskazały taką ocenę, 39 osób nie ma zdania, a tylko 22 są zadowolona.

Tabela 45. Ocena jakości usług w gminie Twardogóra.

rodzaje usług	liczba odpowiedz i	ocena jakości usług			ocena jakości usług w %		
		P	D	Z	P	D	Z
tereny i urządzenia rekreacyjne	152	78	56	18	51,31	36,84	11,8
placówki wychowania przedszkolnego	145	76	64	5	52,41	44,1	3,44
szkoły podstawowe i gimnazjum,	150	63	74	13	42	49,3	8,6
domy i kluby kultury,	151	17	5	129	11,25	85,4	3,3
biblioteki publiczne,	147	66	65	16	44,89	44,2	10,88
pomoc społeczna,	148	46	11	91	31,08	7,4	61,48

pomoc dla bezrobotnych,	147	29	4	114	19,72	2,72	77,55
zaopatrzenie w wodę,	151	63	64	24	41,72	42,3	15,89
odprowadzanie ścieków,	149	55	52	42	36,9	34,8	28,18
usuwanie odpadów, sprzątanie,	147	72	27	48	48,97	18,36	32,65
mieszkania komunalne,	127	70	8	49	55,11	6,29	38,58
ogrzewanie mieszkań,	128	60	25	43	46,87	19,53	33,5
drogi, chodniki, place,	150	62	11	77	41,33	7,43	51,3
miejsca do parkowania,	148	58	12	78	39,18	8,1	52,7
targowiska bazy,	142	74	20	48	52,11	14,08	33,8
komunikacja z innymi miastami,	138	63	24	51	45,65	17,3	36,9

P – przeciętna, **D** – dobra, **Z** – zła

Tabela 46. Zadowolenie z funkcjonowania szkół i służby zdrowia na terenie gminy (wyrażona w liczbach bezwzględnych).

jestem zadowolony		nie jestem zadowolony		trudno powiedzieć	
szkoły	służba zdrowia	szkoły	służba zdrowia	szkoły	służba zdrowia
88	22	19	102	56	39

2.2.6. Poziom bezpieczeństwa w gminie.

Poziom bezpieczeństwa w gminie jest oceniany jako średni. Większość respondentów uważa, że z bezpieczeństwem bywa różnie, ale ogólnie zadawalający. Takich odpowiedzi udzieliło 119 osób. Zadowolonych z bezpieczeństwa jest 27 osób, a 15 osób uważa, że przestępczość jest wysoka. Odpowiedzi te potwierdza korelacja pomiędzy tym pytaniem a wiekiem respondentów. W każdej kategorii wiekowej większość osób ocenia bezpieczeństwo na średnim poziomie.

Tabela 47. Poziom bezpieczeństwa w gminie w opinii mieszkańców.

wyszczególnienie	liczbowo	procentów
W gminie jest bezpiecznie, chuligaństwo, bezprawie i przestępczość jest znikome.	27	16,46%
Z bezpieczeństwem różnie bywa, zdarzają się przypadki wandalizmu i przestępstwa, ale ogólnie idzie wytrzymać.	119	72,56%
Jest źle, boję się wychodzić z domu po zmroku, przestępczość, chuligaństwo, wandalizm to u nas codzienność.	15	10,06%

2.2.7. Polityka informacyjna władz gminy.

Większość respondentów twierdzi, że jest słabo poinformowana o działaniach władz gminy. Takiej odpowiedzi udzieliło 90 osób (54,87%). Ponad 55 osób nie miało zdania na ten temat, a 19 było zadowolonych.

Większość respondentów proponuje, aby władze kolportowały bezpłatny biuletyn wśród mieszkańców, w celu polepszenia przepływu informacji. Niewiele mniej osób chce aby były organizowane cykliczne spotkania z mieszkańcami. Tylko dwoje ankietowanych zaproponowało inną formę informacji. Jedna chciałaby tablic informacyjnych, druga powstania strony internetowej.

Tabela 48. Stopień poinformowania mieszkańców o pracach władzy.

wyszczególnienie	liczbowo	procentowo
tak	19	11,58%
trudno powiedzieć	55	33,53%
nie	90	54,87%

Tabela 49. Propozycje polepszenia przepływu informacji w gminie.

wyszczególnienie	liczbowo
organizowanie cyklicznych spotkań władz gminy z mieszkańcami.	71
stworzyć biuletyn informujący o pracach Zarządu i Rady Gminy Twardogóra bezpłatnie kolportowany wśród mieszkańców.	100

2.2.8. Problemy Gminy i Miasta Twardogóra w opinii uczniów gimnazjum

Po zebraniu wszystkich ankiet okazało się, że wiele z nich zostało wypełnionych przez uczniów gimnazjum. Sytuacja ta spowodowała, że autorzy opracowania postanowili przedstawić wyniki tych ankiet oddzielnie.

Na ankiety odpowiedziało 180 uczniów gimnazjum. Z tego 68 chłopców i 108 dziewcząt. Większość dzieci zamieszkiwało miasto Twardogórę – 104 respondentów. W innych miejscowościach zamieszkuje 74 respondentów.

1. Więż mieszkańców gminy

Większość ankietowanych zamieszkuje gminę od urodzenia – 129 osób (71,6%). Przy wskazywaniu innych okresów zamieszkiwania gminy dominuje okres 10 i 11 lat. W odpowiedzi na pytanie dotyczące chęci wyjazdu na stałe z gminy 95 respondentów (52,7%) nie chce wyjeżdżać. W grupie deklarującej wyjazd, jako powód takiej decyzji najczęściej podawany jest brak pracy (52 odpowiedzi) i brak perspektyw na przyszłość (18 odpowiedzi). Odpowiedzi te korelują z odpowiedziami dorosłych mieszkańców gminy, którzy również nie planują wyjazdu, a jako ewentualne powody podają narastające bezrobocie i brak perspektyw na przyszłość.

2. Sytuacja materialna ankietowanych

W opinii młodzieży, podobnie jak i dorosłych mieszkańców w gminie żyje gorzej niż w innych gminach. Odpowiedzi takiej udzieliło 61 gimnazjalistów (33,8%). W odpowiedzi na to pytanie młodzież okazała się mniej zdecydowana niż jej rodzice, gdyż 72 osoby nie miały zdania. Również więcej dzieci uważa, że w gminie żyje się lepiej bądź tak samo jak w innych gminach. Na pierwsze pytanie pozytywnie odpowiedziało 14 a na drugie 33 osoby.

Jeżeli chodzi o dzisiejszy poziom życia w Gminie Twardogórze 62 dzieci (34,4%) uważają, że żyje się tu gorzej niż kilka lat temu. Również przy udzielaniu odpowiedzi na to pytanie młodzież dała różne odpowiedzi. Nie miało zdania 55 osób, a aż 38 twierdzi, że żyje się lepiej jak w innych gminach.

3. Problemy Miasta i Gminy Twardogóra w opinii ankietowanych

Na pytanie o trzy najważniejsze sprawy, które powinny być rozwiązane w gminie, gimnazjaliści najwięcej punktów przydzielili zadaniu jakim jest zorganizowanie większej ilości imprez kulturalnych i ofert dla dzieci i młodzieży. Na to zadanie wskazało 94 respondentów(52,2%). 84 uczniów(46,6%) jako drugą ważną sprawę podało naprawę dróg, ulic i chodników, a 78 wskazań (43,3%) otrzymało zmniejszenie podatków.

Jak wynika z tych odpowiedzi młodzież widzi podobne problemy gminy jak jej rodzice. Poważna rozbieżność panuje tylko przy punkcie dotyczącym likwidacji bezrobocia. Osoby dorosłe uważają to za najważniejszą sprawę, natomiast dla młodzieży sprawa ta jest stawiana dopiero na czwartym miejscu.

4. Ocena jakości usług lokalnych

Młodzież podobnie jak jej rodzice zdecydowanie najczęściej ocenia świadczone przez gminę usługi jako przeciętnie. 10 usług otrzymało taką ocenę.

Wśród usług ocenianych jako dobre bezsprzecznie najwięcej punktów dostały szkoły podstawowe i gimnazjalne. Na drugim miejscu uplasowało się zaopatrzenie w wodę. Pierwsze otrzymało 93 wskazania, drugie 77.

W odpowiedziach negatywnych najwięcej punktów uzyskał pomoc dla bezrobotnych. Pomoc tą źle ocenia 125 gimnazjalistów. Kolejną źle ocenianą usługą są domy i kluby kultury, które negatywnie ocenia 115 respondentów. Najwięcej punktów przeciętnych otrzymały placówki wychowania przedszkolnego, targowiska i bazary.

Dobre oceny zaopatrzenia w wodę i działania szkół gminnych i gimnazjum koreluje z odpowiedzią na pytania dotyczące opłat za korzystanie z wody jak i pytanie dotyczące zadowolenia z funkcjonowania gminnej oświaty. 83 gimnazjalistów ocenia że cena za dostarczanie wody jest odpowiednia, a zadowolenie ze szkół deklaruje 96 uczniów.

Jak wynika z badań uczniowie podobnie jak dorośli mieszkańcy gminy oceniają tak samo świadczenie usług gminnych. Dowodzi tego uznanie takich samych usług za świadczone na wysokim poziomie i jednocześnie za niewystarczające.

Młodzież podobnie jak i dorośli źle oceniają również świadczenie usług medycznych. W tym wypadku 87 gimnazjalistów podało, że nie jest zadowolona z usług medycznych.

5. Poziom bezpieczeństwa w gminie

Również w kwestii bezpieczeństwa młodzież ma podobne zdanie do rodziców. Większość z niej uważa, że z bezpieczeństwem bywa różnie ale ogólnie można wytrzymać. Takiej odpowiedzi udzieliło 131 respondentów (72,2%). Zadowolonych jest 15 osób a nie zadowolonych 21.

6. Polityka informacyjna władz gminy

Większość młodzieży nie czuje się dobrze poinformowana o działaniach władz. Osób takich jest 87 (48,3%). Ponad 74 osoby nie miało zdania, a 15 uważało się za dobrze poinformowanych.

Jako najlepszy sposób informacji młodzież podobnie jak dorośli proponuje bezpłatnie kolportować biuletyn o działaniach władz Miasta i Gminy Twardogóra. Jako alternatywne źródło dzieci podają organizowanie cyklicznych spotkań, a czworo z nich chce uzyskiwać informacje przez internet.

Zakończenie

Łącznie w badaniach wzięło udział 347 mieszkańców Gminy Twardogóra, którzy w większości zamieszkują gminę od urodzenia.

W tym jest 216 kobiet i 124 mężczyzn. Większość ankietowanych (201 osób) zamieszkuje miasto Twardogórę, natomiast 141 okoliczne miejscowości.

Z badań wynika, że większość respondentów nie planuje wyjazdu z terenu gminy, a jeżeli już to przede wszystkim z powodu braku pracy lub perspektyw na rozwój.

Młodzież jak i dorośli widzą podobne problemy gminy. Wśród nich na pierwszy plan wysuwają się problemy z naprawą dróg i ulic w gminie.

Podsumowując można stwierdzić, że mieszkańcy bez względu na wiek postrzegają podobnie problemy gminy. Podobnie oceniają jakość usług, poziom bezpieczeństwa i politykę informacyjną gminy.

3. Konstrukcja strategii rozwoju

Strategia rozwoju powinna być podstawą zarządzania strategicznego, które ma charakter procesu wewnątrznie kontrolowanego i reagującego na zmiany obiektywne, zachodzące wewnątrz i w otoczeniu podmiotu (gminy).

Zarządzanie strategiczne - oparte na strategii rozwoju - zawiera następujące elementy:

- misję (cel nadrzędny), która określa sens działań społeczności lokalnej, zwłaszcza jej samorządu oraz wizerunek, jaki pragnie zapewnić sobie gmina w opinii mieszkańców i otoczenia,
- cele strategiczne i operacyjne - wskazujące priorytetowe, najważniejsze kierunki działań, mające zapewnić i przyspieszyć realizację misji, a tym samym spowodować rozwój gminy,
- zadania strategiczne - określające sposoby realizacji powyższych celów,
- realizację zadań strategicznych i operacyjnych.

Zadaniem zespołu ekspertów, opracowującego strategię rozwoju, jest sformułowanie - w oparciu o wyniki dokonanych analiz - trzech pierwszych elementów.

Realizacja zadań strategicznych i operacyjnych, o ile zostaną zaakceptowane przez władzę i społeczność lokalną, będzie leżeć w gestii Rady, Zarządu i Urzędu Miasta i Gminy oraz miejscowych podmiotów życia gospodarczego i społecznego. Zespół ekspertów deklaruje gotowość włączenia się w sferę realizacji projektów zadań strategicznych, jeśli władze miasta i gminy zwrócą się z taką propozycją.

3.1. Misja Miasta i Gminy Twardogóra

W oparciu o ustalenia poczynione na warsztatach strategicznych, wykorzystując diagnozę układu lokalnego opracowaną przez zespół konsultantów, społeczność lokalna z Miasta i Gminy Twardogóra stworzyła misję, w następującym brzmieniu:

„Twardogóra dumna ze swojego dziedzictwa zapewnia wspólnocie samorządowej nowoczesne warunki życia i rozwoju oraz aktywności gospodarczej w zgodzie z zasadami ekologii, marzeniami i aspiracjami mieszkańców. Partnerom oferujemy przyjazny klimat inwestycyjny, unikalne walory przyrodnicze dla rozwoju turystyki i rekreacji oraz naszego ducha przedsiębiorczości i otwartości.”

3.2. Cele strategicznego rozwoju Miasta i Gminy Twardogóra

3.2.1. Cel strategiczny nr I - Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na małych i średnich przedsiębiorstwach, zgodny z zasadami ekologii

Kompetencje gmin w zakresie stymulowania lokalnego rozwoju są raczej skromne. Mimo szczupłości narzędzi można w sposób zauważalny wpływać na poprawę stanu gospodarki lokalnej. Działania te muszą dotyczyć przede wszystkim małych i średnich przedsiębiorstw. Są one fundamentem rozwoju gospodarczego i stabilizują lokalną politykę ekonomiczną. Stworzenie dobrego klimatu dla przedsiębiorczości może skutkować nie tylko zwiększonymi wpływami budżetowymi i mniejszym bezrobociem ale i aktywizacją społeczności lokalnej.

CEL OPERACYJNY NR 1 - ROZWÓJ INFRASTRUKTURY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI.

Sytuacja małych i średnich przedsiębiorstw jest bardzo trudna . Klimat recesyjny, ucisk fiskalny, niejasne przepisy prawne, wysokie oprocentowanie kredytów – oddziałują niekorzystnie na prowadzenie działalności gospodarczej. Z tego też powodu celowym wydaje się zrealizowanie szeregu przedsięwzięć, których efektem będzie rozwój infrastruktury przedsiębiorczości, co w znaczącym stopniu może usprawnić funkcjonowanie przedsiębiorców twardogórskich.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. SYSTEM PREFERENCJI DLA PRZEDSIĘBIORCÓW

Obecnie funkcjonujący system preferencji dla przedsiębiorców sprowadza się do zwolnień w podatku od nieruchomości dla tych, którzy tworzą bądź rozwijają nowe miejsca pracy. Dotyczy to zarówno małych jak i większych (pod względem ilości zatrudnienia) firm. Konstrukcja ulg w podatku od nieruchomości preferuje jednak duże przedsiębiorstwa, dla których ulga w podatkach lokalnych nie jest czynnikiem decydującym w procesie lokalizacji bądź rozwoju inwestycji. Stąd koniecznym wydaje się odwrócenie bądź wyrównanie tych relacji. System zwolnień z podatku od nieruchomości należy uelastyczyć, wprowadzając zwiększone preferencje dla przedsiębiorców zatrudniających mieszkańców Miasta i Gminy Twardogóra.

B. STOWARZYSZENIE INICJATYW LOKALNYCH

Powołanie stowarzyszenia jest działaniem mającym na celu z jednej strony stworzenie inicjatywy skupiającej, pomagającej i reprezentującej przedsiębiorców twardogórskich, z drugiej strony animującej aktywność społeczną na terenie miasta i gminy.

Do zadań stowarzyszenia należałoby:

- powołanie Klubu Przedsiębiorczości – platformy spotkań, wymiany doświadczeń i szkolenia przedsiębiorców.
- zarządzanie Funduszem Gwarancyjnym (szczegóły poniżej).
- koordynacja Programu Odnowy Wsi Twardogórskiej (szczegóły poniżej).

C. FUNDUSZ GWARANCYJNY

Istotną bolączką polskich przedsiębiorców jest brak kapitału. Kredyty bankowe są za drogie, a fundusze własne często niewystarczające. Jedną z możliwości przeciwdziałania temu jest stworzenie Funduszu Gwarancyjnego – instytucji udzielającej wsparcia przedsiębiorcom w postaci gwarancji bankowych czy pożyczek. Niezbędne środki na funkcjonowanie Funduszu można zdobyć m.in. z Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości, która niedawno ogłosiła konkurs na dofinansowanie takich przedsięwzięć. Administrowaniem Funduszu powinno zająć się Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych.

D. TOWARZYSTWO UBEZPIECZEŃ WZAJEMNYCH

Jedną z metod aktywizacji społeczności lokalnej a także przejawem solidaryzmu lokalnego jest funkcjonowanie Towarzystwa Ubezpieczeń Wzajemnych. Istotą Ubezpieczeń Wzajemnych jest nie występowanie akcjonariuszy, każdy członek Towarzystwa jest jego właścicielem. Zyski z działalności są każdorazowo przekazywane członkom Towarzystwa (związek wzajemności członkowskiej). Członkami Towarzystwa mogą być: gminy, stowarzyszenia, rolnicy a także przedstawiciele wolnych zawodów (dodatkowe informacje – www.tuw.pl).

E. STREFA AKTYWNOŚCI GOSPODARCZEJ

Istotą tego zadania jest dokonanie analizy możliwości lokalizacyjnych oraz dokonanie wyboru terenu, na którym powstanie Strefa Aktywności Gospodarczej (SAG). Strefa ta oprócz optymalnej lokalizacji, w perspektywie czasu powinna być wyposażona w pełną infrastrukturę. Integralną częścią tego zadania jest przygotowanie strategii promocji Strefy w kontekście pozyskania zainteresowanych przedsiębiorstw.

G. OPRACOWANIE I WDROŻENIE ZASAD POLITYKI PRZESTRZENNEJ MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA

Twardogóra posiada uchwalone w 1998 roku studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy. Podczas opracowywania strategii rozwoju uwzględniono wyniki analiz uwarunkowań rozwoju miasta i gminy. Cele strategicznego rozwoju miasta i gminy nawiązują do tych ustaleń. Jednocześnie w dotychczas realizowanej polityce przestrzennej należy dostrzec wiele braków i niekonsekwencji, które skutkują odczuwalnym pogorszeniem istniejącego ładu przestrzennego i urbanistycznego na terenie gminy. Zespół konsultantów proponuje aby zasadnicze reguły polityki przestrzennej gminy zostały ujęte w postaci uchwały.

Uchwała powinna zawierać:

- potwierdzenie kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy,
- określenie zasad polityki inwestycyjnej gminy z uwzględnieniem zasad tworzenia i gospodarowania zasobem gruntów gminnych,
- określać harmonogram opracowywania dokumentów /planów/ zagospodarowania przestrzennego dla poszczególnych jednostek osadniczych gminy,
- określenie zasady stosowania ułatwień w procedurze administracyjnej związanej z lokalizacją inwestycji,

W uchwale należy wskazać jednoznacznie koordynatora przestrzennej polityki gminy oraz sposób jej oceny i ewentualnej modyfikacji.

CEL OPERACYJNY NR 2 - PROMOCJA GOSPODARCZA MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA

Gminy i miasta podejmują różnorodne działania w celu zainteresowania i pozyskania inwestorów. Z równym zapałem angażują się w celu utrzymania na swoim terenie istniejących firm i zapobieżeniu ich przeniesieniu na tereny innych gmin. Nie wystarczy już wola dokonania u siebie zmian, a nawet dokonanie zmian na lepsze. Oprócz tego konieczna jest promocja, prezentująca gminę jak najlepiej na zewnątrz. Promocja jest ważnym czynnikiem strategii rozwojowej każdej gminy, pod warunkiem jednak, że zostanie odpowiednio zaplanowana i zrealizowana.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. TWARDOGÓRSKA MARKA

Swoje logo tworzą firmy, stowarzyszenia, kluby sportowe a także gminy. Zwrócenie na siebie uwagi - pozostanie w świadomości – jest jednym z najważniejszych czynników skutecznej promocji. Stąd też powyższa propozycja opracowania wzorca twardogórskiej marki. Uważamy, że należy w tym celu ogłosić konkurs na opracowanie logo. W perspektywie czasu jego widok powinien jednoznacznie identyfikować oznaczony nim towar bądź usługę z Twardogórą. Istotnym elementem zadania jest także powołanie kapituły nadającej logo, złożonej z burmistrza, przewodniczącego rady oraz znamienitych obywateli miasta i gminy. Logo Twardogóry z chwilą jego przyjęcia powinno być promowane wewnątrz i na zewnątrz gminy. Marką twardogórską powinny być oznaczone tylko te towary czy usługi, które odznaczają się wysoką jakością.

B. INFORMATOR GOSPODARCZY

Informator gospodarczy, którego powstanie postulujemy, powinien być wydawnictwem ukazującym się co roku. Wydawanym na dobrej jakości papierze, zawierającym podstawowe informacje o gminie i jej historii a także o gospodarce lokalnej. Powinny tam także znajdować się skatalogowane informacje o terenach inwestycyjnych oraz reklamy firm twardogórskich. Nie można także zapomnieć o marce twardogórskiej i o należyтым miejscu dla niej w tym wydawnictwie. Elektroniczny odpowiednik informatora powinien znaleźć się na stronie internetowej.

C. MAPA ADMINISTRACYJNO – GOSPODARCZA MIASTA I GMINY TWARDOGÓRA

Gmina i miasto Twardogóra nie posiadają swojej mapy. Utrudnia to poruszanie się po niej. Koniecznym wydaje się stworzenie mapy, która zawierałaby zarówno miejsca lokalizacyjne pod przyszłe inwestycje, lokalizacje już obecnych w Twardogórze firm a także informacje o charakterze turystycznym (ścieżki rowerowe, atrakcje turystyczne).

D. DOM MEBLA

Od wielu już lat podstawowym produktem lokalnym Twardogóry są meble. Jego rozwój jest jednak ograniczony jest małą kapitalizacją zakładów produkcyjnych a co się z tym wiąże ograniczoną możliwością realizacji działań promocyjnych. Dlatego też proponuje się realizację zadania pod nazwą „Dom Mebla”, która będzie sprowadzała się do powołania w Twardogórze muzeum sztuki meblarskiej. Dom Mebla oprócz

interaktywnej wystawy (opisującej cały proces powstawania mebli w formie dynamicznej), organizował będzie objazdowe wystawy produktów meblarskich Twardogóry, a także w nieco późniejszym okresie zajmie się badaniami preferencji konsumentów jak i wzornictwem. Realizacja tego zadania przysporzy korzyści zarówno przedsiębiorcom (szczególnie małym – promocja, wzornictwo) jak i branży turystycznej, która zyska dodatkową atrakcję lokalną.

CEL OPERACYJNY NR 3 - REWITALIZACJA OBSZARÓW WIEJSKICH

Obszary wiejskie stanowią bardzo istotny składnik twardogórskiej wspólnoty lokalnej. Ich rola, w perspektywie najbliższych lat, będzie rosła. Wejście Polski do Unii Europejskiej, a co się z tym wiąże, pojawienie się funduszy strukturalnych, spowoduje głębokie zmiany na wsi twardogórskiej. Ich dynamika zależeć będzie jednak od działań, które zostaną podjęte już obecnie. Aktywizacja społeczności zamieszkującej obszary wiejskie jest działaniem, które prawidłowo zrealizowane może przynieść wymierne korzyści całej społeczności twardogórskiej.

ZADANIE STRATEGICZNE

A. PROGRAM ODNOWY WSI

Zadanie to ma na celu zaszczepienie na wsi twardogórskiej programu realizowanego od kilku lat na opolszczyźnie. W odnowie wsi szczególnie ważne jest przygotowanie społeczności wiejskich do zmian koniecznych na wsi, głównie w rolnictwie oraz tworzenie tkanki rozwoju w postaci organizacji gospodarczych i społecznych zdolnych do samodzielnego prowadzenia projektów i współpracy z samorządami i instytucjami działającymi na rzecz wsi i rolnictwa. Odnowa wsi wywołuje osobiste zaangażowanie mieszkańców, wpływające z odpowiedzialności za własną przyszłość, daje możliwość samorealizacji i poczucia uczestnictwa we wspólnocie i współtworzeniu, uaktywnia bowiem podstawowy zasób jakim dysponuje społeczeństwo tj. zaangażowanie ludzi. Mobilizuje siły i zasoby własne, wykorzystuje posiadane atuty i szanse jakie znajdują się w otoczeniu. Odnowa wsi polega na aktywnym zaangażowaniu społeczności wiejskiej, któremu wychodzi naprzeciw wielostronne wsparcie gminy i regionu. Prostota tego mechanizmu jest zaskakująca. Tkwi w nim bowiem formuła „pomocy dla samopomocy” wynikająca z zasady pomocniczości, fundamentalnej dla demokracji lokalnej i samorządności terytorialnej.

Przeprowadzenie programu odnowy wsi polega na oddolnym określeniu przez społeczność sołecką całościowej wizji wsi i zrealizowaniu tej wizji, czemu służy szereg działań gospodarczych, infrastrukturalnych i społecznych, a także działań w dziedzinach edukacji, kultury i sportu, ochronie środowiska przyrodniczego i kulturowego, urządzeniu przestrzeni publicznych, podnoszeniu estetyki wsi i pojedynczych domostw i zagród. (szczegółowe informacje – www.oportal.pl).

3.2.2. Cel strategiczny nr II - zapewnienie wysokiego standardu usług publicznych świadczonych mieszkańcom miasta i gminy Twardogóry

Głównym zadaniem władz gminnych jest dostarczanie usług publicznych na rzecz mieszkańców. Świadczeniami tymi będą: zapewnienie edukacji na poziomie podstawowym, wykonywanie czynności administracyjnych, umożliwienie i zapewnienie rozwijania się kultury oraz inne świadczenia komunalne. Aby zrealizować te zadania potrzebne jest ciągle doskonalenie istniejącego systemu oraz realizacja nowych zadań i przedsięwzięć. Celowi temu będą służyć przedstawione poniżej cele operacyjne i zadania strategiczne.

CEL OPERACYJNY NR 1 - TWORZENIE GMINNEGO SYSTEMU WSPÓŁPRACY NA RZECZ ROZWOJU TWARDOGÓRY

Nie ma rozwoju gminy bez poznania zamierzeń czynników zewnętrznych, niezależnych od władz gminnych. Nie będzie również rozwoju bez poznania aspiracji i dążeń mieszkańców gminy, przy jednoczesnym zdobyciu ich poparcia dla zamierzonych działań. Celowi temu będzie służyła realizacja niżej przedstawionych zadań strategicznych.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. ZORGANIZOWANIE FORUM NA RZECZ TWARDOGÓRY.

Podstawowym zadaniem Forum ma być budowanie płaszczyzny porozumienia pomiędzy głównymi postaciami twardogórskiej sceny publicznej. Przeprowadzone warsztaty z mieszkańcami gminy dowiodły, że istnieje nie tylko rozbieżność zdań w kwestiach rozwiązywania poszczególnych problemów gminy, ale i niedoinformowanie poszczególnych postaci. Dlatego też Forum miałoby być płaszczyzną współpracy władz gminnych, organizacji twardogórskich (stowarzyszeń), reprezentantów gminy w powiecie oraz gmin ościennych. Przejawem zaś działalności

byłoby organizowanie spotkań, wymiana informacji, uzgadnianie wspólnych stanowisk służących rozwojowi lokalnemu na wszystkich płaszczyznach życia społecznego, gospodarczego i kulturalnego gminy. Forum organizacyjne i techniczne powinno być ulokowane w Stowarzyszeniu Inicjatyw Lokalnych.

B. MONITOROWANIE POTRZEB I JAKOŚCI USŁUG

Rozpoznawanie potrzeb mieszkańców jest jednym z podstawowych wyróżników sprawnego i bezkonfliktowego zarządzania gminą. Regularne prowadzenie badań społecznych powinno dotyczyć każdej istotnej „zmiany” wdrażanej przez gminę. Badania te mogą być prowadzone przez wykwalifikowaną firmę, aczkolwiek wyjściem optymalnym wydaje się przeszkolenie jednego z pracowników urzędu, który za niewielką odpłatnością (bądź w ramach swoich obowiązków) prowadziłby powyższe badania.

C. OPRACOWANIE I WDROŻENIE SYSTEMU INFORMOWANIA SPOŁECZEŃSTWA

Zadanie to ma na celu zbudowanie większej więzi pomiędzy mieszkańcami a władzą gminną. Opracowanie kompleksowego systemu informowania społeczeństwa wychodzi również naprzeciw przepisom prawnym dotyczącym jawności działania samorządu terytorialnego oraz zmniejsza możliwość pojawienia się oskarżeń o działania nieuprawnione.

System taki winien zawierać już istniejące metody informowania tj: bezpłatny biuletyn o pracach rady i zarządu, informacje w internecie. Działania takie powinny być jednakże zintensyfikowane. Dodatkowymi sposobami informowania mogą stać się tablice np.: informacyjne umieszczone na terenie każdej wsi oraz regularne spotkania przedstawicieli zarządu z mieszkańcami.

CEL OPERACYJNY NR 2 - POPRAWA FUNKCJONOWANIA JEDNOSTEK

ORGANIZACYJNYCH GMINY

Zanim władze gminne poznają czego pragną ich obywatele winne skupić się na poprawie prowadzonych już działań i instytucji. Wszystkie te zamierzenia mają przynieść jeden cel – satysfakcję obywatela z pracy swojej władzy oraz zbliżenie się obu partnerów. Cel ten można zrealizować poprzez wdrożenie poniższych zadań.

A. URUCHOMIENIE FUNKCJONUJĄCEGO W URZĘDZIE GMINY PUNKTU RECEPCYJNEGO

Zmiany zachodzące w Polsce w ostatnich latach wymagają nowego spojrzenia na urzędy administracji publicznej. W myśl starej zasady, że „jak cię widzą, tak cię piszą”, ludzie z zewnątrz będą oceniali gminę przez urząd i pracujących tam urzędników – ich kompetencje, rzetelność i sprawność.

Aby przybliżyć mieszkańcom gminy urząd a jednocześnie ułatwić załatwianie spraw, jak i usprawnić pracę urzędników proponujemy aby powstał punkt recepcyjny.

Powinien on stać się strategicznym punktem urzędu, odpowiednio wyposażonym technicznie, prowadzonym przez osoby o wysokich kwalifikacjach, które będą mogły spełniać rolę przewodnika po urzędzie. W punkcie takim petent powinien zostać przygotowany w sposób profesjonalny do szybkiego i sprawnego załatwienia sprawy, czy rozwiązania problemu. Powinien uzyskać maksymalną wiedzę na temat organizacji urzędu, kompetencjach poszczególnych referatów i urzędników oraz wszelkie możliwe informacje na temat gminy.

Fakty te powodują, że pracująca osoba w takim punkcie winna mieć dużą wiedzę na temat funkcjonowania urzędu, kompetencji poszczególnych pracowników. W punkcie takim obywatel powinien móc otrzymać wszelkie niezbędne dokumenty, potrzebne do załatwienia swojej sprawy.

W perspektywie strategicznej punkt recepcyjny powinien stać się jedynym miejscem w którym obywatel kontaktuje się z urzędnikiem. Winien załatwić w nim wszystkie swoje sprawy bez potrzeby spotykania się z pracującymi w urzędzie pracownikami.

Sprawnie działający punkt recepcyjny przynosi wiele korzyści dla społeczności lokalnej i dla urzędników (lepszą organizacją, sprawniejsze działanie), to wreszcie sposób na zdobycie poparcia mieszkańców dla działań władz – przez lepszy obieg informacji itp.

B. WPROWADZENIE SYSTEMU OCEN PRACOWNICZYCH W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY

Umiejętne zarządzanie personelem stanowi podstawowy warunek funkcjonowania organizacji. Mając na uwadze cel strategiczny jakim jest zapewnienie najwyższego standardu usług publicznych należy pamiętać o tym, że to pracownicy jednostek

organizacyjnych gminy dostarczają oraz dbają o jakość tych usług. Dlatego istotnym jest wdrożenie systemu oceny ich działań. Należy pamiętać, że system taki ma na celu przede wszystkim wskazać pracownikowi jego błędów i niedociągnięć, tak aby w przyszłości swoje zadania wypełniał efektywniej. Oznacza to, że ocena ma stanowić bodziec motywacyjny a nie demotywacyjny. Aby się tak stało musi ona spełniać kilka warunków tj.: powinna opierać się na jasnych i w miarę obiektywnych kryteriach, powinna w niej uczestniczyć osoba oceniana, zasadą powinno być porównywanie wyników pracownika z zadaniami, nie zaś z innymi pracownikami. Stąd też najwłaściwszym wydaje się wdrożenie systemu oceniania opartego na metodach zarządzania przez cele. System oceniania pracowników powinien być powiązany z systemem zarządzania organizacją.

C. WPROWADZENIE SYSTEMU ZARZĄDZANIA JAKOŚCIĄ W JEDNOSTKACH ORGANIZACYJNYCH GMINY

Niewątpliwie klient jakiegokolwiek organizacji chciałby otrzymać produkt o najwyższym standardzie i jakości. Realizacja przedstawionych wyżej zadań strategicznych tj: wprowadzenia monitorowania potrzeb i jakości usług oraz opracowania i wdrożenia systemu informowania społeczeństwa może doprowadzić do sytuacji, że jednostki organizacyjne gminy w pełni zaspokoją potrzeby klienta. Należy jednak przy tym pamiętać o należytej staranności wykonywanej usługi czyli jej jakości. Aby ten cel zrealizować zespół ekspertów proponuje wprowadzić system zarządzania jakością jako sposób zarządzania jednostkami gminy. Wprowadzenie takiego systemu zapewni, że usługi świadczone przez urząd są dostosowane do potrzeb klientów – zarówno zewnętrznych jak i wewnętrznych. Usługi dobrej jakości zwiększają satysfakcję obywateli jak i pracowników jednostek. Jednocześnie zwrócenie uwagi na jakość powoduje większy nacisk na efektywne wykorzystanie istniejących zasobów.

D. POWOŁANIE GMINNEGO CENTRUM INFORMACJI I PROMOCJI

Głównym motywem powołania Centrum jest stworzenie instytucji, która w pełni profesjonalnie i kompleksowo zajmie się tworzeniem i propagowaniem walorów gminy Twardogóra, jednocześnie służąc mieszkańcom gminy. Podstawą Centrum byłaby istniejąca już Biblioteka Publiczna w Twardogórze. W Gminnym Centrum obok funkcjonującej biblioteki pojawiłyby się nowe formy działalności. Jednym z nich byłoby Biuro Informacji Prawnej – instytucja wzorowana na wrocławskim Biurze Porad Obywatelskich. W Biurze tym obywatel uzyskiwałby podstawowe informacje i porady

prawne, a także pomoc w napisaniu pisma i wzory podań do różnych instytucji. W Biurze tym obywatel uzyskałby też informacje na temat lokalnego rynku pracy.

W Gminnym Centrum Informacji i Promocji goście i turyści mogliby uzyskać informacje o trasach wycieczkowych, gospodarstwach agroturystycznych, ciekawych miejscach i imprezach z obszaru gminy Twardogóra. W Centrum turysta mógłby zaopatrzyć się w mapy i foldery gminy. W celu realizacji tego zadania strategicznego niezbędne jest znalezienie nowych pomieszczeń dla Centrum, gdyż obecna siedziba Biblioteki nie spełnia wymogów dla takiego zadania. Należy również pamiętać, że obiekt taki nie może znajdować się poza centrum miasta. W bliskiej perspektywie niezbędne jest też znalezienie nowej siedziby dla samej Biblioteki, ponieważ obecnie dostęp do niej jest utrudniony zwłaszcza dla osób starszych i niepełnosprawnych, a ponadto zwiększająca się co roku ilość woluminów nie mieści się już w istniejących pomieszczeniach.

E. STWORZENIE SPOŁECZNEJ RADY OŚWIATOWEJ

Edukacja dzieci nie może ograniczać się tylko do kontaktu szkoła-nauczyciel – dziecko-rodzice bądź z drugiej strony szkoła - organ nadzorczy.

Cały system edukacyjny to sieć wzajemnych relacji i powiązań dzięki, którym dziecko ma możliwość zdobywania wiedzy na najwyższym poziomie przy zachowaniu jednocześnie wysokiego standardu warunków nauczania. Analiza SWOT dokonana przez mieszkańców jak i spotkania z liderami wykazały, że sfera oświaty ma priorytetowe znaczenie dla ludności i władz gminy. Dokonana została udana reorganizacja sieci szkół, a baza lokalowa poprawia się z roku na rok.

Zdaniem ekspertów, aby oświata funkcjonowała w gminie lepiej konieczne jest zbudowanie platformy porozumienia i współpracy pomiędzy wszystkimi zainteresowanymi tą sferą w gminie. Dlatego proponujemy powołanie Społecznej Rady Oświatowej. W jej skład wchodziłoby nie tylko rodzice, nauczyciele oraz przedstawiciele szkoły i urzędu gminy, ale też przedstawiciele środowisk społeczno – gospodarczych (zakładów pracy, cechu) i reprezentanci gminy w powiecie.

Celem takiej rady byłoby badanie potrzeb oświatowych, opiniowanie działań szkół, analiza inwestycji poczynionych w oświacie i ustalanie głównych kierunków rozwoju oświaty w gminie. Rada taka włączałaby różne środowiska w proces kształtowania systemu oświaty i edukacji dzieci. Zgodnie z art. 48 ustawy o systemie oświaty rada taka może powstać z powołania przez Radę Miejską Twardogóry. Powstanie

Spółecznej Rady Oświatowej może wyjść naprzeciw planom rządowym zakładającym, iż samorząd terytorialny będzie mógł decydować o profilu kształcenia w poszczególnych szkołach, tak aby odpowiadał on potrzebom konkretnego, lokalnego rynku pracy.

CEL OPERACYJNY NR 3 - AKTYWIZACJA SPOŁECZNA I KULTURALNA WSPÓLNOTY LOKALNEJ

Powyższy cel operacyjny w swoim założeniu ma pobudzić społeczność lokalną do aktywności. Wiele przykładów dowodzi, że stagnację i niedostatki społeczności lokalne przewyciężają dzięki aktywności niewielkiej grupy pasjonatów i entuzjastów. Po dokonanej analizie i przeprowadzonych warsztatach z mieszkańcami i liderami zespół ekspertów proponuje zrealizować w tym celu cztery zadania tj.: budowę sali widowiskowo - sportowej, nawiązanie współpracy z gminami partnerskimi, utworzenie Twardogórskiego Centrum Kultury i powołanie do życia Domów Ludowych. Można sądzić, że realizacja tych zadań uaktywni społeczność lokalną zwłaszcza, iż z analizy układu lokalnego wynika, że na terenie gminy zamieszkuje wiele osób chętnych do poświęcenia swego czasu innym. W perspektywie strategicznej realizacja tych zadań w powiązaniu z niektórymi zadaniami dotyczącymi turystyki może doprowadzić (i powinna) do stworzenia z gminy Twardogóra centrum kulturalnego na miarę Kazimierza Dolnego.

A. BUDOWA SALI WIDOWISKOWO – SPORTOWEJ Z ODPOWIEDNIM ZAPLECZEM

Mimo bliskości dwóch dużych miast Wrocławia i Oleśnicy mieszkańcy gminy Twardogóra niejednokrotnie wyrażali zaniepokojenie zbyt małą ilością imprez kulturalnych na swoim terenie. Fakt ten tłumaczono brakiem miejsca na organizowanie takich imprez. Ponadto zespół ekspertów uważa, że obecna sala gimnastyczna w gimnazjum i szkole podstawowej nr 2 nie wystarcza na zajęcia w-f dla dzieci.

Dlatego właśnie proponowana jest budowa drugiej sali, która nie tylko spełniałaby rolę sali gimnastycznej, ale też miałaby funkcje hali widowiskowej. Hala taka powinna dysponować od 100 do 200 miejscami dla publiczności z nowoczesnie zaprojektowaną częścią sceniczną, tak by w zależności od potrzeb mogła spełniać funkcje sali kongresowej, teatralnej czy kinowej. Należy pamiętać, że obiekt taki powinien posiadać odpowiednie zaplecze sanitarne oraz multimedialne. W związku z czym sala taka powinna być wybudowana jak najbliżej Gimnazjum i Szkoły Podstawowej nr 2.

B. NAWIĄZANIE WSPÓŁPRACY GMIN PARTNERSKICH

Gmina Twardogóra nie istnieje w oderwaniu od instytucji i partnerów zewnętrznych. Świadczy o tym chociażby administracyjna przynależność gminy do Powiatu Oleśnickiego czy też dobrowolne uczestnictwo w Związku Gmin Doliny Baryczy. Działania te w zamyśle ekspertów strategii należałoby zintensyfikować zwłaszcza w związku z rozwojem turystyki. Sąsiedztwo gminy Milicz, a przez nią z gminami Trzebnica i Oborniki Śląskie pozwala uzyskać niepowtarzalne korzyści turystyczne. Mamy tutaj na myśli powstanie dużego kompleksu leśnego ze znajdującymi się na jego terenie stawami i rezerwatami przyrody. Ponadto gmina powinna nawiązać współpracę z gminami z innych państw dzięki czemu mogłaby korzystać z ich doświadczeń i sposobów rozwiązywania problemów.

Dodatkowo współpraca taka powinna odbywać się na poziomie młodzieży i dzieci. Gmina Twardogóra po wcześniejszym zainicjowaniu na swoim terenie młodzieżowej rady gminy może zostać inicjatorem powołania Rady Powiatowej.

C. POWOŁANIE TWARDOGÓRSKIEGO CENTRUM KULTURY

Konieczne wydaje się powołanie w gminie ośrodka zajmującego się animowaniem i propagowaniem działań kulturalnych. Mogłoby ono przybrać formę Twardogórskiego Centrum Kultury. Centrum nie powinno być przedsięwzięciem infrastrukturalnym, które wiąże się z budową nowego obiektu na terenie gminy. W zamyśle autorów w TCK mieliby pracować profesjonalni animatorzy kultury. Ich zadaniem byłoby organizowanie różnorodnych imprez kulturalnych poczynając od koncertu w bazylice poprzez zaproszenie artystów np.: wrocławskich na prelekcje z uczniami szkół. Terenem ich działania byłaby cała gmina. Pracownicy TCK mieliby również za zadanie pomaganie w organizowaniu imprez innym podmiotom gminnym np.: mieszkańcom wsi.

D. STWORZENIE SIECI DOMÓW LUDOWYCH

Sieć Domów Ludowych w gminie Twardogóra miałyby powstać w dawnych świetlicach wiejskich bądź w innych nie użytkowanych obiektach. Po odpowiednim wyposażeniu Domów mogłyby się tam odbywać różnorakie imprezy np.: zebrania wiejskie, wesela, wieczory kulturalne, nauka wypieków, spotkania z ciekawymi ludźmi oraz wszystkie inne inicjatywy, których realizacja nie byłaby możliwa w mieszkaniach prywatnych. Należy pamiętać, że imprezy takie miałyby przede wszystkim organizować

ludność wiejska. Powinny one być jednak wspomagane przez animatorów kultury pracujących w ramach TCK.

Powstanie Domów Ludowych może doprowadzić do zmniejszenia problemów ze spożywaniem alkoholu przez mieszkańców wsi.

Dodatkową korzyścią jest pozytywny wpływ inicjatywy na młodzież. Dzięki uczestniczeniu w działalności Domów uczy się ona funkcjonowania w grupie, a tym samym w przyszłości ułatwia sobie wchodzenie w nowe środowiska i dorosłe życie.

3.2.3. Cel strategiczny nr III - Rozbudowa i unowocześnienie gminnej infrastruktury technicznej

Infrastruktura techniczna jest podstawowym podsystemem obszarów na których mieszkają ludzie, obejmującym wodociągi i kanalizację, transport, sieć energetyczną oraz inne urządzenia sieciowe, a także elementy techniki budowlanej. Od jej jakości i łatwej dostępności zależy nie tylko poziom życia mieszkańców, ale też chęć inwestowania przez zewnętrzne podmioty gospodarcze. Ma zatem infrastruktura techniczna także pośredni wpływ na sfery społeczną czy kulturalną nie wspominając już o ekologicznej.

Stan zagospodarowania infrastrukturalnego gminy Twardogóra w momencie przygotowywania diagnozy oceniony został przez ekspertów na poziomie nie zadowalającym w pełni użytkowników. Są oczywiście i takie układy infrastruktury, które ocenione zostały jako dobre czy w wystarczającym stanie technicznym i te właśnie zostały przez nas poniżej pominięte. Nie można nie wspomnieć, że w optymistycznym świetle pozwalają się widzieć szansę rozwoju sfery infrastruktury technicznej w gminie Twardogóra ponieważ wydaje się, że poziom planistyczny związanych z tym przedsięwzięć jest już bardzo zaawansowany – rozpoczęta gazyfikacja, założenia gospodarki wodno – ściekowej, program gospodarki odpadami i inne – tak, że reszta zależy już tylko od umiejętności gospodarowania własnymi środkami finansowymi i przyciągania kapitału z zewnątrz.

Poniższe cele operacyjne i konkretne już zadania strategiczne będą zmierzały do realizacji tych sfer, które wydają się bądź to pominięte w istniejących dokumentach planistycznych, bądź na tyle istotne, że zasługuje to dodatkowe podkreślenie.

CEL OPERACYJNY Nr 2 - NOWOCZESNY SYSTEM KOMUNIKACYJNY W GMINIE

Twardogóra jak większość tego typu miejscowości w Polsce ma liczne problemy z infrastrukturą drogową i jej otoczeniem. Liczne niejasności ciągle rodzi porozumiewanie się z zarządcami na poziomie powiatu i województwa, ale na te kwestie gmina może mieć

jedynie taki wpływ, że utrzymywać będzie jak najlepsze stosunki z określonymi podmiotami. Problemem jest też niewątpliwie kosztowność większości inwestycji prowadzonych w interesującym nas zakresie. Bez względu, jednak na utrudnienia muszą zostać podjęte określone wysiłki w celu usprawnienia poruszania się po samej gminie, jak i ułatwienie dostępności Twardogóry osobom (czy podmiotom) przybywającym z zewnątrz. Uważamy, że aby stworzyć w gminie nowoczesny w pełni zadowalający system komunikacyjny konieczne będzie zrealizowanie następujących zadań strategicznych.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. BUDOWA OBWODNICY MIEJSKIEJ TWARDOGÓRY

Jednym z kluczowych elementów strategii powinno być przygotowanie i wdrożenie realizacji projektu związanego z budową obwodnicy miasta Twardogóry. Zasadniczym celem zadania jest wyprowadzenie poza wysoce zurbanizowane tereny miejskie znacznej części ruchu tranzytowego, w tym szczególnie pojazdów ciężarowych. Inwestycja ta ze względu na układ podziału zadań publicznych oraz koszty i związane z tym możliwości finansowe gminy powinna być prowadzona przez podmioty zewnętrzne w stosunku do gminy, w tym Generalną Dyрекcyję Dróg Publicznych. Władze lokalne powinny pełnić funkcję inspiratora a nie bezpośredniego wykonawcy ewentualnie partycypować w niewielkim zakresie w jej finansowaniu. Podstawą dla działań planistycznych powinny być ustalenia zawarte w Miejscowym Planie Ogólnym Zagospodarowania Przestrzennego M. Twardogóry zatwierdzone uchwałą Rady Miasta i Gminy w 1993 r. oraz Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Twardogóra zatwierdzone uchwałą Rady Miejskiej w 1998 r. Jak przekonują dotychczasowe doświadczenia inne sposoby alternatywnego rozwiązania tego problemu natrafiają na znaczące ograniczenia techniczne i kompetencyjne.

Realizacja tego przedsięwzięcia jest ściśle powiązana z możliwościami urzeczywistnienia innych zadań, takich chociażby jak rewitalizacja centrum miasta. W trakcie prac projektowych i z jego realizacją należałoby zadbać o to aby obwodnica nie spowodowała radykalnego spadku ilości osób odwiedzających miasto.

B. MODERNIZACJA DRÓG NA TERENIE GMINY TWARDOGÓRA.

Opracowanie i wdrożenie programu modernizacji szlaków komunikacyjnych jest istotnym elementem i przesłanką dla realizacji strategicznej wizji gminy. Istniejąca sieć dróg umożliwi dotarcie do wszystkich miejscowości na jej terenie. Jak wykazała

diagnoza, stan dróg na terenie gminy, zarówno tych administrowanych przez władze lokalne jak i samorząd powiatu nakazuje podjęcie pilnych działań powstrzymujących proces ich dekapitalizacji i poprawę standardu. Realizacja programu powinna zakładać w przypadku dróg gminnych partnerstwo między podmiotem publicznym jakim jest gmina a podmiotami prywatnymi (mieszkańcami lub firmami operującymi na jej terenie). W odniesieniu do dróg powiatowych i wojewódzkich należałoby stworzyć warunki dla zaangażowania tych podmiotów w działania modernizacyjne, oddziałując przynajmniej na wskazanie priorytetów w tej dziedzinie.

C. BUDOWA I MODERNIZACJA CHODNIKÓW

Istotnym brakiem w stanie infrastruktury technicznej jest deficyt chodników na terenie gminy. Dotyczy to zwłaszcza terenów wiejskich. Liczne zagrożenia komunikacyjne jakie są obserwowane na terenie gminy mają z tym bezpośredni związek. Władze lokalne działając w porozumieniu z reprezentantami poszczególnych miejscowości powinny opracować i wdrożyć gminny program, działający w oparciu o system wsparcia finansowego dla społeczności wiejskich, które podejmą się takich działań. Naturalnym jest aby w tym dziele zapewnić współdziałanie ze strony podmiotów administrujących drogami.

D. BUDOWA ŚCIEŻEK ROWEROWYCH

Zważywszy na fakt, że poruszanie się rowerem staje się coraz powszechniejsze (modniejsze) a na obszarach wiejskich, które przecież dominują na terenie gminy Twardogóra stanowi często jeden z podstawowych środków transportu, utworzenie stosownej infrastruktury wydaje się nieodzowne. Realizacja takiego zadania wydaje się konieczna nie tylko ze względu na bezpieczeństwo ruchu, ale także w perspektywie zwabienia do Twardogóry turystów preferujących aktywny wypoczynek. Nie ma tutaj, co prawda, ograniczeń dostępności różnych miejsc czy miejscowości na terenie gminy dla ruchu rowerowego. Obecnie problemem jest bezpieczeństwo rowerzystów poruszających się po tych samych drogach co i inne pojazdy. W perspektywie rozwoju funkcji turystycznej gminy turystyka rowerowa może odegrać bardzo ważną rolę. Dlatego właśnie zajęcie się tym problemem i w perspektywie kilku lat rozbudowanie sieci tras rowerowych, ich oznaczenie i wypromowanie wydaje się konieczne.

E. BUDOWA SIECI PARKINGÓW

Jednym ze znaczących mankamentów infrastruktury technicznej jest brak wystarczającej ilości miejsc parkingowych na terenie miasta i gminy Twardogóra. Ten

element decyduje w pewnym stopniu o komunikacyjnej dostępności terenu oraz o atrakcyjności turystycznej miasta i gminy. Problem ten w sposób szczególny dotyczy terenów wiejskich gminy, które stanowią atrakcję dla turystów w tym szczególnie grzybiarzy. Brak miejsc postojowych prowadzi też do dewastacji terenów leśnych znajdujących się w bezpośrednim sąsiedztwie dróg. Władze miasta i gminy, wspólnie z zarządcami dróg oraz Lasami Państwowymi powinny podjąć wysiłki zmierzające do opracowania koncepcji a następnie wykonania sieci parkingów leśnych. Należałoby je wyposażać w pojemniki na odpadki oraz sanitariaty. Z czasem mogłyby się one stać także miejscami dla organizowania sezonowej działalności gastronomicznej (np.: pod postacią punktów zatrzymania ruchu. W przypadku terenów miasta należy również wskazać tereny dla realizacji tej funkcji, zwłaszcza w sąsiedztwie rynku z uwzględnieniem planowanego procesu rewitalizacji tego obszaru.

F. OPRACOWANIE I REALIZACJA PROGRAMU ODBUDOWY I KONSERWACJI ROWÓW PRZYDROŻNYCH I PRZEPUSTÓW

Stan rowów i przepustów na terenie gminy pozostawia wiele do życzenia. W świetle dotychczasowych doświadczeń. Przejęcie przez reaktywowane spółki wodne tego zadania mogłoby spowodować znaczącą zmianę na tym polu. Idąc za sugestią zgłoszoną w trakcie warsztatów strategicznych realizację tego zadania należałoby powierzyć takim podmiotom.

G. SYSTEM KOMUNIKACJI Z WROCŁAWIEM

Dostępność komunikacyjna gminy Twardogóra dla otoczenia dalszego niż gminy sąsiednie jest obecnie bardzo utrudniona. Zdaniem ekspertów ani transport autobusowy, ani PKP nie zaspokajają istniejących w tym zakresie potrzeb. W perspektywie rozwoju turystyki tym bardziej konieczne będzie zrewidowanie i udoskonalenie istniejącego systemu. Istnieje tutaj kilka możliwych rozwiązań:

- Świadczenie usług w tym zakresie przez prywatnego przewoźnika.
- Doprowadzenie do określonych uzgodnień z podmiotami już prowadzącymi tego typu działalność – np. PKS Syców czy PKP.
- Uruchomienie tzw. autobusu szynowego. Co wiązało się będzie ze stosownymi uzgodnieniami z koleją. Aby zredukować koszty związane z taką działalnością można też zaproponować innym gminom utworzenie związku w celu doprowadzenia do funkcjonowania takiej formy transportu zbiorowego obsługującego mieszkańców różnych gmin.

Proponujemy tutaj szczególnie usprawnienie transportu właśnie w kierunku Wrocławia z tego względu, że ta aglomeracja jest w stanie zapewnić Twardogórze potencjalnych turystów.

CEL OPERACYJNY NR 2 - MODERNIZACJA I ROZBUDOWA SYSTEMU WODNO – KANALIZACYJNEGO ORAZ GOSPODARKI ODPADAMI

System wodno – kanalizacyjny i gospodarowanie odpadami w gminie Twardogóra znajduje się obecnie na zaawansowanym etapie planistycznym. Przed władzami powstaje jednak problem doprecyzowania, zintensyfikowania pewnych działań; opracowania konkretnych projektów w interesujących ją dziedzinach i ostatecznie poszukiwanie oraz uruchamianie środków finansowych na te cele. Podjęcie działań związanych z uregulowaniem wskazanych podsystemów infrastruktury technicznej jest konieczne przede wszystkim po to, aby zaspokoić potrzeby mieszkańców, ale nie tylko – także zmieniające się przepisy dotyczące ochrony środowiska wymuszają podjęcie stosownych kroków.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. WYBÓR I REALIZACJA TECHNICZNEJ KONCEPCJI GOSPODARKI WODNO – ŚCIEKOWEJ W GMINIE

Gmina Twardogóra posiada już koncepcję programową gospodarki wodno – ściekowej. Koncepcja ta wskazuje dwa konkretne warianty możliwe do zastosowania przy realizacji systemów odprowadzania i unieszkodliwiania ścieków. W takiej sytuacji należy jeszcze:

- dokonać wyboru określonego wariantu,
- opracować projekty wykonawcze,
- przyjąć etapy realizacji,
- określić sposoby finansowania.

Prace związane z omawianym zakresem zaspokajania potrzeb mieszkańców gminy będą wymagały także dokończenia wodociągowania niektórych obszarów gminy.

B. MODERNIZACJA ISTNIEJĄCEJ OCZYSZCZALNI ŚCIEKÓW

Celem zadania byłoby podniesienie standardu technicznego i sposobu funkcjonowania instytucji komunalnej mającej wpływ na jakość życia w gminie. Propozycja polegałaby na takiej modernizacji instalacji technicznych, która zapewniłaby powiększenie mocy przerobowych do poziomu odpowiadającemu takiej

ilości ścieków, która może być odebrana z terenu całej gminy /według pierwszego wariantu koncepcji gospodarki wodno-ściekowej/. Efektem długofalowym byłoby podniesienie atrakcyjności turystycznej miasta i gminy.

Przygotowanie wniosku dla Stowarzyszenia Gmin Doliny Baryczy związanego z realizacją wieloletniego programu budowy i modernizacji sieci kanalizacyjnej otwierałoby szanse na pozyskanie znaczących środków. Realizacja tego zadania mogłaby wiązać się z przygotowaniem wniosku do Specjalnego Programu Akcesyjnego dla Rolnictwa i Obszarów Wiejskich /SAPARD/, który przewiduje możliwość dotowania inwestycji z zakresu zaopatrzenia w wodę oraz inwestycje związane z odprowadzaniem i oczyszczaniem ścieków. Beneficjentami są gminy i związki międzygminne, które mogą otrzymać dotacje do 75% kosztów wartości inwestycji, nie więcej jednak niż kwotę 400 000 EUR. Wydaje się, że korzystniej byłoby zabiegać o dotację dla kilku gmin ale można też rozważyć perspektywę samodzielnego wniosku gminy.

C. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA SIECI WODNO-KANALIZACYJNEJ

Istotną barierą w rozwoju gminy stanowi brak prawidłowo funkcjonującej sieci kanalizacyjnej. Możliwość realizacji celów związanych z funkcją turystyczną, rekreacyjną a także dążenie do wykreowania oczekiwanego przez społeczność standardu usług komunalnych wymaga dość znaczącego zaangażowania się gminy w realizację tego zadania. W oparciu o istniejące rozwiązania koncepcyjne należałoby dokonać ostatecznego wyboru wariantu technicznego jego rozwiązania, a dalej opracować i przystąpić do realizacji harmonogramu inwestycyjnego. Szczególne znaczenie należy przypisać działaniom na terenie miasta, gdyż zasadnicza część istniejącej sieci funkcjonuje tutaj. Zespół konsultantów uważa, że środków pieniężnych należy poszukiwać m.in. w różnych agencjach finansujących rozwój lokalny bądź środków regionalnych. Brak źródeł wewnętrznego finansowania przemawia także za taką koniecznością. Aby wzmocnić pozycję przetargową gminy proponujemy rozważenie ewentualności podjęcia międzygminnej i wewnątrzpowiatowej współpracy na tym polu, przy wykorzystaniu Stowarzyszenia Gmin Doliny Baryczy. Jest to bowiem znaczący problem pozostałych gmin i zbiorowy nacisk mógłby okazać się skuteczniejszy.

W trakcie realizacji zadania należałoby zadbać o włączenie społeczności wiejskich w realizację zadania na przykład pod postacią uruchomienia programu odnowy wsi na terenie gminy, zainspirowania i wspierania finansowych i rzeczowych zbiorowych

działań zmierzających do budowy kanalizacji np.: pod postacią konkursu na inicjatywę lokalną. Służyłoby to zarówno poprawie warunków życia oraz tworzenia przesłanek dla integracji. Może to służyć pobudzaniu aktywności poprzez mechanizm dobrze rozumianego współzawodnictwa.

D. ZINTENSYFIKOWANIE DZIAŁAŃ ZWIĄZANYCH Z GOSPODARKĄ ODPADAMI KOMUNALNYMI

Gmina Twardogóra posiada już program gospodarki odpadami komunalnymi. Jest to jednak dokument, który powstał zanim dokonano zmian w prawie dotyczącym tych zagadnień. Z tego właśnie względu wspomniany program stracił na aktualności o tyle, że zawarte w nim założenia fakultatywne w świetle nowych przepisów stają się obligatoryjnymi, wymuszając w ten sposób na władzach gminy intensyfikację określonych działań. Będą to m. in.:

- Zweryfikowanie istniejących działań na rozbudowę istniejącego składowiska i podjęcie czynności wykonawczych.
- Budowa stacji segregacji odpadów.
- Opracowanie projektów na rekultywację składowiska.
- Wprowadzenie segregacji na terenach wiejskich.
- Poszukiwanie nowego rozwiązania dla zagospodarowania odpadów w odleglejszej perspektywie czasowej (np.: 15 lat) i podjęcie stosownych działań.

CEL OPERACYJNY NR 3 - INTENSYFIKACJA DZIAŁAŃ NA RZECZ ESTETYKI

I WARUNKÓW BYTOWYCH MIESZKAŃCÓW GMINY

Zważywszy na nowe funkcje turystyczne jakie może pełnić w przyszłości gmina, a w szczególności Miasto Twardogóra, ale także uwzględniając ułatwienie i uprzyjemnienie życia obecnym (i potencjalnym) mieszkańcom uznano, że konieczna jest intensyfikacja działań zmierzających do podniesienia estetyki i warunków bytowych mieszkańców. Rzecz dotyczy zarówno terenów miejskich – co wymaga bardziej kompleksowego podejścia, jak i wiejskich – gdzie działania mogą np. polegać na organizowaniu konkursu na najładniejszą zagrodę.

Taki właśnie cel operacyjny mają realizować poniższe zadania strategiczne.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA INFRASTRUKTURY ELEKTROENERGETYCZNEJ.

Zadanie to jest związane z aktywnością podejmowaną przez podmiot zewnętrzny wobec gminy jakim są Zakłady Energetyczne Wrocław SA. Program budowy stacji transformatorowych i modernizacji istniejącej sieci w poszczególnych miejscowościach na terenie gminy nie jest de facto realizowany. Władze samorządowe mogą w tej sytuacji jedynie poprzez działania o charakterze lobbyngowym wspierać staranie o podniesienie standardów technicznych zaopatrzenia elektroenergetycznego.

B. NADANIE CENTRUM MIASTA TWARDOGÓRA FUNKCJI USŁUGOWO – HANDLOWEJ

Centrum miasta w dłuższej perspektywie powinno zostać poddane rewaloryzacji. W pierwszej kolejności należy uruchomić zabiegi, które będą zmierzały do podniesienia funkcjonalności i estetyki budynków znajdujących się w tej części miasta. Konieczne będzie także wyeliminowanie ruchu samochodowego z centrum. Sądzymy jednak, że w dłuższej perspektywie czasowej będzie to możliwe w związku z pojawieniem się obwodnicy Twardogóry. W uwolnionym od ruchu Rynku pojawią się możliwości dla wzbogacenia funkcji usługowo – handlowej. Na takie cele powinny zostać zaadoptowane powierzchnie parterowe budynków. Będą tam mogły powstać sklepy, kawiarenki, małe restauracje i czy różnego rodzaju punkty usługowe.

C. OPRACOWANIE I REALIZACJA BRANŻOWEJ STRATEGII ZASOBÓW KOMUNALNYCH MIESZKALNYCH I UŻYTKOWYCH

Charakterystyka mieszkaniowych i użytkowych zasobów komunalnych Miasta Twardogóra wskazuje na konieczność opracowania i realizacji dokumentu strategicznego, który:

- zinwentaryzuje komunalne zasoby mieszkaniowe i użytkowe,
- wypracuje system remontów budynków znajdujących się w zasobach ZGKiM (wymiana instalacji, doprowadzenie gazu, docieplenie budynków, odnowa elewacji, i.in.),
- skalkuluje koszty modernizacji i remontów,
- wskaże zasady prywatyzacji mieszkań komunalnych,

- określi system mieszkalnictwa socjalnego,
- wskaże priorytety (np. analizując wskaźniki demograficzne) którymi władze gminy będą się kierowały w polityce mieszkaniowej i przestrzennej.

Program taki w kompleksowy sposób regulowałby priorytety i sposoby ich osiągnięcia w omawianej dziedzinie.

D. ROZBUDOWA I MODERNIZACJA TERENÓW ZIELENI PUBLICZNEJ.

Samo miasto Twardogóra, w przeciwieństwie do jego otoczenia, razi brakiem miejsc zielonych. Uwzględniając klimatyczne i glebowe warunki należy w Twardogórze aktywnie wpływać na jakość i stan zieleni, która bywa przecież jedną z wizytówek miasta. Działania zmierzające do realizacji tego zadania powinny polegać na: trwałym nasadzeniu drzew i krzewów, budowie nowych nawierzchni – alejek, budowie placów zabaw wkomponowanych w zielen, uwzględnianiu rozbudowy miejsc zielonych we wszelkich planach urbanistycznych.

3.2.4. Cel strategiczny nr IV - Rozwój turystyki i rekreacji

Walory krajobrazowe i przyrodnicze gminy stwarzają warunki do pełnienia przez nią funkcji turystycznej. Szczególnie atrakcyjna powinna być dla wrocławian potrzebujących wypoczynku na świeżym powietrzu. Twardogóra już dzisiaj jest chętnie odwiedzana przez „grzybiarzy”. Niestety z tej formy turystyki nie płyną dla gminy żadne korzyści.

Aby rozwinąć działalność turystyczną niezbędne są inwestycje, zaangażowanie władz samorządowych oraz społeczności lokalnej. Gmina ma szansę zostać zapleczem turystyki weekendowej Wrocławia, przyciągać turystów jedynie wtedy gdy podejmie trud wykreowania nowych produktów i atrakcji turystycznych. Aby rozwinąć działalność turystyczną w gminie oprócz zaangażowania władz samorządowych musi zostać zorganizowane szerokie poparcie społeczne.

CEL OPERACYJNY NR 1- BUDOWA ORAZ ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYKI I REKREACJI

Niezbędnym dla prawidłowego rozwoju turystyki jest odpowiednie zaplecze. Turysta odwiedzający gminę musi mieć zapewniony odpowiedni standard pobytu oraz możliwości korzystania z atrakcji gminy w sposób odpowiadający jego potrzebom. Dlatego tak ogromnego znaczenia nabiera realizacja tego celu operacyjnego.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. BUDOWA BASENU

Jednym z najważniejszych zadań inwestycyjnych służących podniesieniu atrakcyjności Twardogóry jest budowa krytego basenu (min. 25 m). Służyłby on mieszkańcom oraz turystom. Z basenu powinny korzystać dzieci ze szkół w ramach zajęć wychowania fizycznego. Sporządzając plan inwestycji należy uwzględnić wyposażenie obiektu w odpowiednie zaplecze (prysznice, indywidualne przebieralnie, sauna).

B. ZNALEZIENIE LOKALIZACJI DO STWORZENIA LUB PRZYSTOSOWANIA ISTNIEJĄCYCH ZBIORNIKÓW WODNYCH DO WYPOCZYNKU I REKREACJI

Przeprowadzane badania marketingowe jako najważniejszy czynnik przyciągającego turystów wskazują zbiorniki wodne. Dlatego należy podjąć wysiłki aby na terenie gminy powstały zbiorniki mogące być wykorzystane rekreacyjnie. Ich lokalizację można rozpocząć od zbadania istniejących zbiorników pod kątem jakości wody i możliwości lokalizacji zaplecza rekreacyjnego (np.: zbadanie wyrobisk w Grabownie Wlk.).

Powinna być także rozważana możliwość utworzenia sztucznego zalewu. W celu lokalizacji takiego zbiornika należy przeprowadzić specjalistyczne badania geologiczno-topograficzne.

C. WYZNACZENIE CIEKAWYCH SZLAKÓW TURYSTYCZNYCH DOSTOSOWANYCH DO TURYSTYKI PIESZEJ, ROWEROWEJ, KONNEJ ORAZ NARCIARSKIEJ

Gminy poszukując możliwości rozwijania turystyki na swoim terenie muszą sposób zaprezentować swoje atrakcje. Przede wszystkim należy dlatego zinwentaryzować istniejące na terenie gminy ścieżki. Następnie trzeba dokładnie zbadać istniejące drogi, przejścia leśne i polne szczególnie te położone w okolicy atrakcyjnych miejsc. Kolejną czynnością jest sporządzenie gminnego planu ścieżek turystycznych odpowiednich dla każdego rodzaju turystyki i dokładne ich oznaczenie. Bardzo ważne jest aby na ich trasie usytuowane były opisy atrakcji gminnych.

D. PRZYGOTOWANIE ZAPLECZA DLA TURYSTYKI ROWEROWEJ

Twardogóra ze względu na swoje walory przyrodnicze oraz położenie (w pobliżu Wrocławia) stanowi potencjalnie atrakcyjne miejsce dla turystyki rowerowej. Turyści rowerowi potrzebują kontaktu z przyrodą a proponowane w okolicy Wrocławia szlaki rowerowe wyznaczone są przede wszystkim na drogach dostosowanych do ruchu samochodowego co powoduje ich mniejszą atrakcyjność.

Gmina powinna stać się ze względu na wymienione czynniki głównym ośrodkiem wycieczek rowerowych Wrocławian. Oprócz wyznaczenia dobrze oznakowanych i atrakcyjnych ścieżek rowerowych należy stworzyć warunki do powstania na terenie gminy:

- wypożyczalni rowerów,
- punktów napraw rowerów.

Punkty napraw mogą powstać w istniejących na terenie gminy zakładach ślusarskich. Powinny one być wymienione w istniejących przewodnikach, a odpowiednie tabliczki z informacjami o nich powinny znaleźć się na oznakowaniach szlaku.

E. STWORZENIE WARUNKÓW DO POWSTANIA NA TERENIE GMINY OBIEKTÓW HOTELARSKO-NOCLEGOWYCH

Niezbędnym zadaniem strategicznym w obszarze rozwoju turystyki jest doprowadzenie do powstania na terenie gminy obiektów hotelarsko – noclegowych. Władze gminy powinny przeprowadzić aktywną akcję promocyjną w celu pozyskania inwestorów gotowych rozwinąć tego typu działalność na terenie gminy. Można do tego celu wykorzystać obiekty w Moszycach i Łaziskach. Trudno wyobrazić sobie pełnienie funkcji turystycznych przez gminę bez pojawienia się wspomnianych obiektów na jej terenie, dlatego realizacja tego zadania w perspektywie strategicznej wydaje się być jednym z najważniejszych priorytetów.

F. BUDOWA WIEŻY WIDOKOWEJ NA TERENIE GMINY.

Atrakcją, stanowiącą istotny walor turystyczny będzie wieża widokowa postawiona na jednym ze wzgórz na terenie gminy (na przykład na wzgórzu Chełstówek).

Doświadczenia gmin rozwijających turystykę wskazują, że tego typu obiekty są chętnie odwiedzane przez turystów.

Twardogóra dysponując posiadając atrakcyjne zielone i urozmaicone wzgórzami tereny jest bardzo dobrym miejscem na tego typu inicjatywę. W przyszłości wskazane byłoby zlokalizować na terenie gminy więcej podobnych obiektów.

CEL OPERACYJNY NR 2 - GENEROWANIE I PROMOCJA LOKALNYCH PRODUKTÓW I ATRAKCJI TURYSTYCZNYCH

Twardogóra zdając sobie sprawę z niedoskonałości swojego produktu turystycznego musi wnikliwie zastanowić się nad podniesieniem swojej atrakcyjności. Musi stwarzać takie warunki aby wizyta turysty w gminie była dla niego jedynym i niepowtarzalnym przeżyciem. Dlatego ważne jest budowanie lokalnej, twardogórskiej kultury opartej na własnych wartościach, tradycjach i lokalnych produktach. Będzie ona oparciem, na którym stworzyć należy marketing turystyczny gminy oraz jej atrakcje.

ZADANIA STRATEGICZNE

A. OPRACOWANIE PRZEWODNIKA TURYSTYCZNEGO PO GMINIE I JEGO PROMOWANIE

Podstawą rozwoju turystyki jest promocja, dlatego niezbędnym zadaniem strategicznym jest opracowanie profesjonalnego przewodnika turystycznego. Instytucja, która miałyby się podjąć redakcji powinna być do pracy odpowiednio przygotowana.

W specyfikacji zamówienia musi być dokładnie określone co powinno znaleźć się w opracowaniu. Przede wszystkim przewodnik powinien zawierać informacje takie jak:

- możliwości zakwaterowania (rodzaje, adresy telefony, standard),
- możliwości wypoczynku i rekreacji (trasy turystyczne wypożyczalnie sprzętu, ośrodki jezdzieckie- możliwość korzystania, koszt),
- zabytki muzea(czas otwarcia, ceny),
- wystawy, galerie,
- imprezy, festiwale (termin, rodzaj, lokalizacja),
- atrakcje przyrodnicze(jak tam trafić, co można zobaczyć),
- możliwości polowań i możliwości połowów wędkarskich,(ceny, terminy)
- baza usługowa (wyżywienie, ochrona zdrowia, poczta, bank apteka itp.),
- transport lokalny (linie autobusowe, parkingi, taksówki, wynajem środków transportu itp.),
- dojazd do ośrodków takich jak Oleśnica i Wrocław (pociąg, autobus, samochód),

- informacja turystyczna o biurach i agencjach turystycznych lokalnych lub współpracujących z gminą (adresy, telefony, godziny otwarcia).

Zawartość merytoryczna opracowania musi być dokładnie określona przez zamawiającego czyli Urząd Miasta i Gminy. Bardzo ważnym elementem publikacji są czytelne mapy. Cały układ treści opracowania powinien być przejrzysty i logiczny, ułatwiający korzystanie. Powinno ono zostać profesjonalnie wydane w dużym nakładzie. Kluczowe jest skuteczne rozpropagowanie wydawnictwa. Dlatego już w fazie projektu należy zwrócić uwagę na takie elementy jak format druku. Powinien on być dostosowany do rozmiaru standardowych kopert (co ułatwia rozsyłanie). Korzystnym jest pionowy układ wydawnictwa, w którym górna część okładki (1/3 jej wysokości) powinna „rzucać się w oczy”. Ważne to jest dlatego, ponieważ przewodniki wystawiane będą na stojakach wystawienniczych i właśnie ta część okładki jest najlepiej eksponowana.

Podczas realizacji zadania należy pamiętać, że wartościowy produkt musi niestety kosztować i w tym przypadku nie można oszczędzać kosztem jakości.

B. UTRZYMANIE W DOBRYM STANIE ATRAKCYJNYCH OBIEKTÓW NA TERENIE GMINY.

Atrakcje gminy czyli wszelkiego rodzaju zabytkowe budowle, kompleksy pałacowo-parkowe, przyrodę i jej pomniki należy systematycznie remontować, restaurować i pielęgnować. Należy oczywiście przeznaczać na ten cel odpowiednie, w miarę możliwości środki z budżetu gminy ale również należy do działań włączyć społeczność lokalną a przede wszystkim dzieci i młodzież szkolną. Dlatego potrzebne jest zaangażowanie szkół. Ochrona zabytków oraz przyrody powinno stać się tematem realizowanych w szkołach ścieżek edukacyjnych.

Atrakcyjne obiekty powinny być również opatrzone odpowiednimi tabliczkami informacyjnymi.

C. ZORGANIZOWANIE CYKLU SZKOLEŃ DLA MIESZKAŃCÓW GMINY W ZAKRESIE AGROTURYSTYKI

Gmina powinna zorganizować profesjonalne kursy dla osób zainteresowanych rozpoczęciem działalności agroturystycznej. Aby zachęcić zainteresowanych należy współpracować bezpośrednio z sołtysami. Powinni oni rozpoznać i zebrać zainteresowanych a także zachęcać do tego typu działalności. Kursy muszą obejmować przynajmniej kilka dni szkoleniowych i dotyczyć takich zagadnień jak: przygotowanie

gospodarstwa do działalności, zawierać elementy wiedzy o marketingu, a także wykształcać umiejętności interpersonalne tak ważne w tego rodzaju aktywności gospodarczej. Najlepiej wynająć prowadzących kurs poprzez profesjonalną instytucję specjalizującą się w tego typu szkoleniach. Uczestnictwo powinno być odpłatne choć, w znacznej mierze dofinansowane przez budżet gminy.

D. WYKORZYSTANIE LOKALNYCH BOGACTW NATURALNYCH POPRZEC ROZWÓJ RĘKODZIELNICTWA

Ważnym choć nie do końca wykorzystanym potencjałem gminy są bogactwa naturalne drewno oraz łąki nadające się do wytwarzania wyrobów ceramicznych.

Obecnie wraz z odbudową dziedzictwa kulturalnego odtwarza się rękodzielnictwo. Wyroby tego rodzaju są poszukiwane przez turystów. Stanowią istotny element wizerunku gminy i podnoszą jej atrakcyjność. Aby rozwinąć rękodzielnictwo należy rozpoznać ludzi zajmujących się taką działalnością lub ewentualnie posiadających stosowne umiejętności. Następnie powinno się zorganizować możliwość prezentacji i sprzedaży wyrobów. Należy wykorzystać do tego Interaktywne Muzeum Twardogórskie, Centrum Informacji i punkty sprzedaży w gminie.

Kolejnym działaniem jest wspomaganie i zachęcanie do takiej działalności poprzez organizowanie wystaw i konkursów. Bardzo ważne jest również aby zainteresować tego rodzaju działalnością młodzież. Dlatego niezbędna jest współpraca ze szkołami. W realizowaniu tego zadania bardzo pomocna będzie aktywność pracowników Twardogórskiego Centrum Kultury oraz Domów Ludowych.

E. UTWORZENIE INTERAKTYWNEGO MUZEUM TWARDOGÓRSKIEGO

Obecnie jednym z istotnych trendów jaki występuje na świecie jest utrzymywanie dziedzictwa kulturowego związanego z szeroko pojętą kulturą regionalną.

W krajach Unii Europejskiej możemy obserwować odbudowywanie tradycji regionalnych i związane z tym upowszechnianie się wartości lokalnych. W małych miejscowościach Niemiec, Austrii, Francji itp. istnieją małe muzea, w których odwiedzający może zapoznać się z miejscową kulturą, obejrzeć eksponaty związane z lokalną gospodarką i obyczajami.

Aby odpowiedzieć na nowoczesne trendy i jednocześnie uatrakcyjnić gminę należy założyć Interaktywne Muzeum Twardogórskie. Eksponowałoby ono rzeczy związane z uprawą ziemi, rzemiosłem ze szczególnym uwzględnieniem stolarstwa.

Muzeum powinno być atrakcyjne dlatego musi proponować nowatorski sposób podejścia do prezentacji swoich zbiorów. Oglądający powinni mieć możliwość dotykania wielu eksponatów sami sprawdzając działanie narzędzi czy urządzeń.

Powinna istnieć możliwość organizowania interaktywnych pokazów dla wycieczek (np. dzieci z "zielonych szkół"). Odpowiednio przygotowany człowiek mógłby prezentować działanie urządzeń i pokazywać etapy technologiczne powstawania jakiegoś wyrobu (np. z drewna). Funkcje taką powinien pełnić ktoś posiadający umiejętności techniczne, lubiący kontakt z ludźmi i dysponujący czasem (np. emeryt, bezrobotny ale również zainteresowany rzemieślnik, rolnik). Dodatkową atrakcją muzeum mógłby być film o gminie i jej życiu wyświetlany w czasie interaktywnych pokazów, także indywidualnym gościom. Istotnym elementem byłoby połączenie muzeum ze sklepikiem, w którym można będzie kupić pamiątki twardogórskie (ceramika, wyroby z drewna).

F. OPRACOWANIE PROGRAMU IMPREZ TURYSTYCZNO – REKREACYJNYCH

Twardogóra powinna opracować program imprez turystyczno-rekreacyjnych. Powinni go tworzyć ludzie związani z Urzędem Miasta i Gminy, GOSiR-em ale również aktywni działacze kulturalni i społeczni. W pracach uczestniczyć powinna także powołana specjalna komisja rady zajmująca się turystyką.

W tworzeniu tego rodzaju programu należy:

- zdefiniować dla jakiej grupy odbiorców chcemy zorganizować imprezę, jak liczna jest to grupa, jak dotrzeć do niej z informacją o imprezie (promocja)
- wybrać temat i formułę poszczególnych imprez pamiętając żeby była ona atrakcyjna i oryginalna
- zaangażować profesjonalistów, którzy zorganizują imprezę tak aby była profesjonalnie przygotowana organizacyjnie i merytorycznie.
- program powinien zawierać w sobie również plan akcji promocyjno-informacyjnej.

Opracowany program należy zamieścić w przewodniku po gminie, internecie oraz propagować go wykorzystując media, targi itp.

G. ZAANGAŻOWANIE DO DZIAŁAŃ SPOŁECZNO-KULTURALNYCH PODEJMOWANYCH W TWARDOGÓRZE OSOBISTOŚCI ŚWIATA KULTURY MIESZKAJĄCYCH I W GMINIE BĄDŹ IDENTYFIKUJĄCYCH SIĘ Z NIA

Czynnikiem przyciągającym ludzi na różnego rodzaju imprezy kulturalne czy społeczne jest uczestnictwo znanych ludzi. Dlatego należy starać się włączać miejscowe osobistości w działania organizowane na terenie gminy. Dodatkowym walorem tego typu przedsięwzięć jest także to, że ludzie ci posiadają liczne znajomości w świecie kultury co może owocować pozyskiwaniem do współpracy znanych i cenionych wykonawców, działaczy kulturalnych a nawet mecenasów kultury.

Współpraca z osobistościami powinna polegać na organizowaniu ich występów, galerii prac. Przyciągnęłoby to do Twardogóry wielu wielbicieli czy koneserów kultury.

H. PODJĘCIE DZIAŁAŃ PROMUJĄCYCH SANKTUARIUM

Gmina znajduje się niedaleko znanego ośrodka kultu jakim jest sanktuarium św. Jadwigi w Trzebnicy, które odwiedzają liczne rzesze pielgrzymów. Wykorzystując ten fakt należy włączyć w ten istniejący ruch pielgrzymkowy również Sanktuarium Twardogórskie. Obecne wydarzenia pielgrzymkowe (np. zjazd ministrantów) należy odpowiednio nagłośnić.

Aby realizować to zadanie należy zamieszczać odpowiednie informacje w mediach, którymi dysponuje gmina (internet, przewodnik, informatory). Do podejmowanych przez gminę działań promocyjnych należy włączyć przedstawicieli kościoła.

3.3. Plan operacyjny strategii rozwoju Miasta i Gminy Twardogóra

Cele strategiczne	Cele operacyjne	Zadania strategiczne	Odpowiedzialność za realizację	Czas realizacji zadania	Źródła finansowania
I. Rozwój przedsiębiorczości i gospodarki lokalnej opartej na MŚP, zgodny z zasadami ekologii.	1. Rozwój infrastruktury przedsiębiorczości	A System preferencji dla przedsiębiorców.	Zarząd Miasta i Gminy	3 miesiące	Budżet gminy
		B. Stowarzyszenie Inicjatyw Lokalnych	Przewodniczący Rady Miejskiej	6 miesięcy	Budżet gminy
		C. Fundusz Gwarancyjny	Prezes Stowarzyszenia Inicjatyw Lokalnych	1 rok	
		D. Towarzystwo Ubezpieczeń Wzajemnych.	Prezes Stowarzyszenia Inicjatyw Lokalnych	1 rok	Składki członków
		E. Strefa Aktywności Gospodarczej.	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Budżet gminy
	2. Promocja gospodarcza Miasta i Gminy Twardogóra	A.Twardogórska Marka.	Specjalista ds. promocji	2 lata	Budżet gminy
		B. Informator gospodarczy.	Specjalista ds. promocji	1 rok	Budżet gminy

Strategia rozwoju lokalnego miasta i gminy Twardogóra

		C. Mapa administracyjno – gospodarcza Miasta i gminy Twardogóra.	Specjalista ds. promocji	1 rok	Budżet gminy
		D.Dom Mebla.	Specjalista ds. promocji	1 rok	Budżet gminy wpływy z prowadzonej działalności
	3. Rewitalizacja obszarów wsi.	A. Program odnowy wsi.	Zarząd Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
II. Zapewnienie najwyższego standardu usług publicznych świadczonych mieszkańcom Twardogóry	1. Tworzenie gminnego systemu współpracy na rzecz rozwoju Twardogóry	A. Zorganizowanie Forum na Rzecz Twardogóry	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
		B. Monitorowanie potrzeb i jakości usług	Zarząd Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
		C. Opracowanie i wdrożenie systemu informowania społeczeństwa.	Specjalista ds. promocji	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
	2. Poprawa funkcjonowania jednostek organizacyjnych gminy.	A. Uruchomienie funkcjonującego w urzędzie gminy punktu recepcyjnego	Sekretarz Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy

Strategia rozwoju lokalnego miasta i gminy Twardogóra

		B. Wprowadzenie systemu ocen pracowniczych w jednostkach organizacyjnych gminy.	Sekretarz Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
		C. Wprowadzenie systemu zarządzania jakością w jednostkach organizacyjnych gminy.	Sekretarz Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
		D. Powołanie Gminnego Centrum Informacji i Promocji.	Rada Miejska	9 miesięcy	Budżet gminy
		E. Stworzenie Społecznej Rady Oświatowej	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
	3. Aktywizacja społeczna i kulturalna wspólnoty lokalnej	A. Budowa sali widowiskowo – sportowej z odpowiednim zapleczem.	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Budżet gminy
		B. Nawiązanie współpracy gmin partnerskich.	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
		C. Powołanie Twardogórskiego Centrum Kultury.	Rada Miejska	1 rok	Budżet gminy
		D. Stworzenie sieci Domów Ludowych	Rada Miejska	1 rok	Budżet gminy
III. Rozbudowa i unowocześnienie gminnej infrastruktury technicznej.	1. Nowoczesny system komunikacyjny w gminie.	A. Budowa obwodnicy Twardogóry.	Generalna Dyrekcja Dróg Publicznych Dolnośląski Zarząd Dróg Publicznych Zarząd Miasta i Gminy	5 lat	Środki Generalnej Dyrekcji Dróg Publicznych Dolnośląskiego Zarządu Dróg Publicznych Budżet gminy

Strategia rozwoju lokalnego miasta i gminy Twardogóra

		B. Modernizacja dróg na terenie gminy Twardogóra.	Powiatowy Zarząd Dróg Zarząd Miasta i Gminy	5 lat	Środki Powiatowego Zarządu Dróg Budżet Gminy
		C. Budowa i modernizacja chodników na terenie gminy Twardogóra	Powiatowy Zarząd Dróg Zarząd Miasta i Gminy	4 lata	Środki Powiatowego Zarządu Dróg Budżet Gminy
		D. Budowa ścieżek rowerowych.	Zarząd Miasta i Gminy	2 lat	Budżet gminy
		E. Budowa sieci parkingów	Dolnośląski Zarząd Dróg Publicznych Okręgowy Zarząd Lasów Państwowych Zarząd Miasta i Gminy	4 lata	Środki Dolnośląskiego Centrum Szkolenia Samorządowego Okręgowego Zarządu Lasów Budżet gminy
		F. Opracowanie i realizacja programu odbudowy i konserwacji rowów przydrożnych i przepustów.	Zarząd Miasta i Gminy Spółki Wodne Sołectwa	2 lata	Środki Spółek Wodnych Sołectkie Budżet Gminy

		G. System komunikacji z Wrocławiem	Dyrekcja Okręgowa PKP Urząd Marszałkowski Zarząd Miasta i Gminy	2 lata	Środki PKP Środki Samorządu Województwa Budżet gminy
	II. Modernizacja i rozbudowa systemu wodno – kanalizacyjnego oraz gospodarki odpadami.	A. Wybór i realizacja technicznej koncepcji gospodarki wodno –ściekowej w gminie.	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
		B. Modernizacja istniejącej oczyszczalni ścieków	Zarząd Miasta i Gminy	1,5 roku	Budżet gminy
		C. Rozbudowa i modernizacja sieci wodno – kanalizacyjnej	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Budżet gminy
		.D. Zintensyfikowanie działań związanych z gospodarką odpadami komunalnymi	Zarząd Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
	III. Intensyfikacja działań na rzecz estetyki i warunków bytowych mieszkańców gminy	A. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury elektroenergetycznej.	Zakład Energetyczny Wrocław S.A.	3 lata	Środki Zakładu Energetycznego S.A.
		B. Nadanie centrum miasta Twardogóra funkcji usługowo – handlowej	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Budżet gminy

Strategia rozwoju lokalnego miasta i gminy Twardogóra

		C. Opracowanie i realizacja branżowej strategii zasobów komunalnych mieszkalnych i użytkowych.	Zarząd Miasta i Gminy	1,5 lata	Budżet gminy
		D. Rozbudowa i modernizacja terenów zieleni publicznej.	Zarząd Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
IV. Rozwój turystyki i rekreacji	1. Generowanie i promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznych	A. Budowa basenu	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Budżet gminy
		B. Znalezienie lokalizacji do stworzenia lub przystosowania istniejących zbiorników wodnych do wypoczynku i rekreacji.	Zarząd Miasta i Gminy	4 lata	Budżet gminy
		C. Wyznaczenie ciekawych szlaków turystycznych dostosowanych do turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz narciarskiej – „biegówki”.	GOSiR	6 miesięcy	Budżet gminy
		D. Przygotowanie zaplecza dla turystyki rowerowej (wypożyczalnia, punkty napraw).	Specjalista ds. promocji	3 miesiące	Budżet gminy, prywatni przedsiębiorcy
		E. Stworzenie warunków do powstania na terenie gminy obiektów hotelarsko-noclegowych (Moszyce, szkoła Łazisko)	Zarząd Miasta i Gminy	3 lata	Prywatni inwestorzy

Strategia rozwoju lokalnego miasta i gminy Twardogóra

		F. Budowa wieży widokowej	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
	2. Generowanie i promocja lokalnych produktów i atrakcji turystycznych.	A. Opracowanie przewodnika turystycznego po gminie i jego rozpropagowanie.	Specjalista ds. promocji	6 miesięcy	Budżet gminy
		B. Utrzymanie w dobrym stanie atrakcyjnych obiektów na terenie gminy.	Zarząd Miasta i Gminy	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
		C. Zorganizowanie cyklu szkoleń dla mieszkańców gminy w zakresie agroturystyki	Specjalista ds. promocji, sołtysi.	1 rok	Budżet gminy opłaty uczestników
		D. Wykorzystanie lokalnych bogactw naturalnych poprzez rozwój rękodzielnictwa	Twardogórskie Centrum Kultury, Domy Ludowe	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
		E. Utworzenie Interaktywnego Muzeum Twardogórskiego pełniącego funkcję muzeum regionalnego.	Zarząd Miasta i Gminy	1 rok	Budżet gminy
		F. Opracowanie programu imprez turystyczno – rekreacyjnych	GOSiR, Twardogórskie Centrum Kultury, Domy Ludowe, Stowarzyszenia lokalne	1 miesiąc	Budżet gminy

		G. Zaangażowanie do działań społeczno – kulturalnych podejmowanych w Twardogórze osobistości świata kultury mieszkających w gminie bądź się z nią identyfikujących.	GOSiR, Twardogórskie Centrum Kultury, Domy Ludowe, Stowarzyszenia lokalne	Zadanie ciągłe	Budżet gminy
		H. Podjęcie działań promujących Sanktuarium	Specjalista ds. promocji Przedstawiciele kościoła	Zadanie ciągłe	Budżet gminy, środki kościelne

3.4. Zasady monitorowania i nadzoru nad realizacją strategii

Dynamiczny charakter strategii jako programu służącego realizacji idei zrównoważonego rozwoju miasta narzuca konieczność monitorowania zmian zachodzących w mieście i jego otoczeniu i na tym tle weryfikacji przyjętych celów strategicznych i metod ich osiągnięcia.

Monitoring strategiczny powinien mieć charakter sformalizowany, w tym celu proponujemy powołanie zespołu zadaniowego ds. realizacji strategii. W jego skład powinien wejść Burmistrz (ew. Wiceburmistrz), Przewodniczący Rady Miejskiej i zainteresowani radni oraz liderzy lokalni. Zespół ten raz w roku będzie oceniał realizację strategii, a także na podstawie własnych analiz oraz raportu o stanie miasta, proponować będzie Radzie Miejskiej zmiany w dokumencie strategii rozwoju Twardogóry.

Istotną rolę Zespołu ds. Realizacji Strategii będzie zdefiniowanie wskaźników rozwoju lokalnego. Zasadniczym zadaniem będzie zobrazowanie i zobjektywizowanie stopnia realizacji celów strategicznych. Lista ich może być dość długa, stąd konieczną wydaje się ich weryfikacja w oparciu o następujące kryteria:

- mierzalności danych niezbędnych do wyliczenia wskaźnika (czy dane te są łatwo dostępne i czy ich zdobycie nie wiąże się z nadmiernymi kosztami?),
- prostota w konstrukcji wskaźnika i łatwość jego interpretacji,
- łatwość prezentacji w lokalnych mediach jako instrumentów monitorowania i analizowania głównych trendów rozwojowych miasta.

Przykładowymi wskaźnikami mogą być:

- procentowa liczba mieszkańców żyjąca poniżej minimum socjalnego - wskaźnik bezpieczeństwa socjalnego,
- liczba mieszkańców usatysfakcjonowanych jakością życia - wskaźnik dobrobytu,
- stosunek powierzchni terenów zielonych do ilości terenów zabudowanych - wskaźnik jakości życia mieszkańców,
- stosunek dochodów budżetowych do ilości mieszkańców - wskaźnik dochodowości budżetu.

Wskaźniki powinny być opracowane dla wszystkich ważniejszych funkcji jakie realizuje Gmina i Miasto Twardogóra.

Na zakończenie warto zaznaczyć, że istotnym jest dalsze uczestniczenie społeczności lokalnej w procesie generowania kierunków rozwojowych miasta. Dlatego też należałoby przynajmniej raz w roku przeprowadzać konsultacje z mieszkańcami czy to w formie spotkania otwartego (warsztatu) czy też ankiety.